

ELÄMÄNTYÖNÄ OPETTAMINEN

Lähetystyöntekijä Marja Väisälän työhyvinvointi Lounais-Afrikassa vuosina 1950–1972

Oulun yliopisto
Historiatieteet
Historian pro
gradu -tutkielma
13.3.2020
Hanni Salonen

Sisällysluettelo

JOHDANTO.....	3
1. AMMATTI-IDENTITEETTI AUTTAA JAKSAMAHAN.....	17
1.1. Swakopmundin koulukoti muovaa heikon ammatti-identiteetin.....	17
1.2. Ammatti-identiteetti selkiytyy ja vakiintuu	36
2. TYÖYMPÄRISTÖN VAIKUTUS TYÖHYVINVOINTIIN.....	52
2.1. Fyysinen työympäristö haastaa työhyvinvointia	52
2.1.1. Melu ja loma-aikojen puute rasittavat jaksamista.....	52
2.1.2. Puute opettajista ja opetusmateriaaleista.....	58
2.2. Sosiaalinen työympäristö osana työhyvinvointia	62
2.2.1. Jatkuvasti muuttuva työyhteisö	62
2.2.2. Äidillisyyttä ja kasvatusongelmia	68
2.2.3. Muut sosiaaliset suhteet.....	74
LOPPULAUSE.....	78
LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS	82
LIITTEET	89

JOHDANTO

Opettajan työ on ajankohtainen teema, jota tarkastellaan aktiivisesti niin kasvatustieteen kuin yhteiskunnan näkökulmasta. Opettajan työ on vaativaa ja työlle kasautuu paineita niin oppilaiden, vanhempien kuin yhteiskunnan taholta. Työhyvinvointi on ollut tärkeä teema opettajan työssä, koska jaksavan ja hyvinvoivan opettajan merkitys ulottuu itsensä lisäksi myös oppilaisiin ja työyhteisöön.¹ Opettajien työssä jaksamista ja työhyvinvointia on tutkittu muun muassa stressin, työuupumisen ja työn psyykkisen kuormittavuuden kautta. Opettajien työhyvinvoinnin tarkastelu on ollut pinnalla 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun tutkimuksissa, joissa tarkastellaan sillä hetkellä työssä olevia opettajia. Tutkimuksissa on jäänyt pääasiassa sivuun opettajien työssä jaksamisen ja työhyvinvoinnin historiallinen näkökulma, jota tämä pro gradu -tutkielma tulee osaltaan täydentämään.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen työhyvinvoinnin näkökulmasta Suomen Lähetysseuran lähetystyöntekijä Marja Väisälää, joka toimi opettajana Lounais-Afrikassa² vuosina 1950–1972. Väisälä opetti suomalaisten lähetystyöntekijöiden lapsia Swakopmundin koulukodissa ja paikallisia oppilaita Oshigambon lukiossa.³ Väisälä työskenteli 22 vuoden ajan monikulttuurisessa työympäristössä, aivan kuten nykyiset opettajatkin. Tutkimuksella on annettavana historiallinen näkökulma työhyvinvointiin, monikulttuuriseen työympäristöön, opettajan työhön sekä siihen liittyviin ilmiöihin. Väisälä toimi opettajana osana Suomen Lähetysseuran lähetystyötä, joten myös lähetystyö tuo tutkimukseen vielä oman näkökulmansa.

Koulutoiminnalla on ollut alusta lähtien merkittävä rooli lähetystyössä.⁴ Suomen Lähetysseuran työ alkoi Lounais-Afrikan alueella 1870-luvulla, kun ensimmäiset suomalaiset lähetystyöntekijät saapuivat Ambomaalle.⁵ Varsinainen lähetystyön

---

¹ Lakaniemi & Määttä 2005, 5.

² Nykyistä Namibiaa vastaava alue. Nimitys Namibia otettiin käyttöön 1960-luvulla. Kilpeläinen 2007, 2.

³ Kilpeläinen 2007, 14, 62.

⁴ Miettinen 2010, 56.

⁵ Peltola 1958, 38–40.

välineenä oli puhuttu sana, kuten saarnat ja jumalanpalvelukset, mutta 1870-luvun puolivälissä työn rinnalle nousi myös koulutyö. Aluksi opetuksen sisältöinä olivat lukutaito, hengelliset laulut, Raamatun kertomukset sekä lahjakkaille oppilaille kirjoitustaitoa.⁶ Alkeiskoulujen kasvaessa perustettiin myös tyttö- ja poikakouluja, kaste- ja rippikouluja sekä opettajaseminaari. Koulujen tehtävänä oli kasvattaa oppilaista kunnan kristittyjä, opettaa käytännön taitoja sekä tuottaa amboseurakunnille työntekijöitä. Opetustyö on ollut erottamaton osa Suomen Lähetysseuran lähetystyötä alusta alkaen. Sen tasollinen huippu saavutettiin Oshigambon lukion myötä.⁷

Tutkimustehtävä

Tarkastelen Väisälän työhyvinvointia kolmen teeman kautta: ammatti-identiteetti, työympäristö ja jaksaminen. Tutkimuksen kolme pääkysymystä ovat:

- Millainen Väisälän ammatti-identiteetti oli ja miten se vaikutti työhyvinvointiin?
- Mikä vaikutus työympäristöllä oli Väisälän työhyvinvointiin?
- Miten Väisälä jaksoi työssään ja mitkä tekijät vaikuttivat jaksamiseen?

Marja Väisälä työskenteli opettajana työuransa aikana kahdessa eri koulussa: Swakopmundin koulukodissa vuosina 1950–1963 ja Oshigambon lukiossa vuosina 1963–1972.⁸ Swakopmundin koulukodissa Väisälä opetti suomalaisten lähettien lapsia. Opetettavana oli kansakoulun kaikkia aineita.⁹ Koulukoti oli sisäoppilaitoksen tapainen, jossa oppilaat asuivat ja opiskelivat. Koulukodissa oli henkilökuntana Väisälä opettajana, taloudesta huolehtiva emäntä ja mahdollisuuksien mukaan ambomaalaisia palvelijoita.¹⁰

Oshigambon lukiossa Väisälä opetti paikalliselle väestölle keskikoulun ja lukion kursseja matemaattisissa aineissa: matematiikka, fysiikka ja kemia. Lukion opetuskielenä oli afrikaansi, joka oli niin Väisälälle kuin oppilaille vieras kieli.¹¹

---

⁶ Kena 2000, 210; Lehtonen 1999, 14; Peltola 1958, 73–74.

⁷ Hynninen 2002, 9–10; Kena 2000, 210–211; Miettinen 2010, 56; Peltola 1958, 156–157.

⁸ Ks. liite 1, jossa näkyvät Väisälän työalueet.

⁹ Kilpeläinen 2007, 14, 62.

¹⁰ Seppänen 1994, 57–61.

¹¹ Kilpeläinen 2007, 14–15.

Swakopmundin koulukodissa Väisälä oli ainoa opettaja, mutta Oshigambon lukiossa hän sai työtovereikseen muita opettajia. Lukion oppilaat asuivat asuntoloissa, mutta Väisälä ei asunut heidän kanssaan, vaan vaihtelevasti yksin tai yhdessä kollegoiden kanssa yhteistaloudessa.

Tutkimuksen ajallinen raja on 1950–1972, joka kattaa koko Väisälän työuran opettajana Suomen Lähetysseuran työalueella Lounais-Afrikassa. Vaikka Väisälän työnkuva ja työolosuhteet olivat erilaiset Swakopmundissa ja Oshigambon lukiossa, on kuitenkin molemmilla työaloilla nähtävissä samanlaisia piirteitä esimerkiksi opetustyön kohdalla. Pitkällä aikavälillä on lisäksi mahdollista tarkastella työhyvinvoinnin kehittymistä, sen muutoksia ja jatkumoa.

Tutkimuksen keskeinen käsite on työhyvinvointi. Reija Salovaaran ja Tiina Honkosen mukaan työhyvinvoinnilla tarkoitetaan sitä, että työntekijällä on mahdollisuus mielekkääseen ja sujuvaan työskentelyyn työympäristössä, joka tukee työuraa sekä ylläpitää ja edistää terveyttä.¹² Hyvinvoiva työntekijä on motivoitunut työhönsä ja innostunut siitä. Hän ottaa vastuuta ja kokee itsensä tarpeelliseksi.¹³ Yksilön työhyvinvointia edistävät muun muassa saavutettavissa olevat tavoitteet, työssä onnistuminen, riittävän haasteelliset tehtävät sekä sopiva kuormituksen määrä.¹⁴

Toinen tärkeä käsite tutkimuksen kannalta on opettajan ammatti-identiteetti. Opettajan ammatillinen identiteetti on opettajan sisäinen kuva siitä, millainen opettaja hän on, miten hän selviytyy työssään, mikä hänen osaamisensa taso on sekä mitä tavoitteita, arvoja ja uskomuksia hänellä on työhönsä liittyen. Ammatillinen identiteetti kuvaa myös sitä, kuinka merkitykselliseksi opettaja kokee itsensä työssä ja työyhteisössä. Ammatillinen identiteetti muokkautuu koko elämän ajan kokemusten mukaan ja tulee ilmi opettajan käyttäytymisen, toiminnan ja valintojen kautta.¹⁵ Ammatti-identiteetti on yhteydessä työtyytyväisyyteen ja työniloon.¹⁶

---

¹² Salovaara & Honkonen 2013, 18.

¹³ Työterveyslaitoksen www-sivut.

¹⁴ Lehtonen 2015, 19.

¹⁵ Almiola 2008, 35–36.

¹⁶ Salovaara & Honkonen 2013, 28.

Tutkimuksen kolmas keskeinen käsite on työuupumus. Työuupumuksella tarkoitetaan kolmeosaista oireistoa: kokonaisvaltainen väsymys, kyynisyys ja heikentynyt ammatillinen itsetunto. Kokonaisvaltaisella väsymyksellä tarkoitetaan yleistä väsymystä, joka ei enää poistu peruslevossa. Väsymys tuntuu joka tilanteessa, ei vain kuormitushuipuissa. Kyynisyydellä tarkoitetaan työn merkityksen kyseenalaistamista. Työstä ei koeta saatavan enää iloa ja eikä sitä koeta mielekkääksi. Ammatillisen itsetunnon heikentymiseen kuuluu pelko ja epävarmuus suoriutua työstä. Henkilö voi kokea alemmuuden tunnetta aikaisempaan pätevyyden ja osaamisen tuntemukseen.¹⁷ Mirja Takkisen mukaan lähettien uupumusta aiheuttavat 1900-luvun alussa muun muassa kiire, suuri työmäärä sekä ongelmat työn mielekkyyden kanssa.¹⁸

Kokonaisvaltaista työhyvinvointia voidaan tarkastella jakamalla työhyvinvointi osa-alueisiin.¹⁹ Käytän tutkimuksessa hyväksi Reija Salovaaran ja Tiina Honkosen esittelemää näkemystä työhyvinvoinnista. Tämän näkemyksen mukaan työhyvinvointi voidaan jakaa neljään osa-alueeseen: fyysiseen, henkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin sekä omaan työhön asennoitumiseen. Fyysiseen työhyvinvointiin sisältyvät niin psyykinen kuin fyysinenkin terveys. Henkinen hyvinvointi muodostuu omista odotuksista, vahvuuksien ja heikkouksien tuntemisesta sekä omista voimavaroista. Sosiaalinen hyvinvointi koostuu suhteista ja suhtautumisesta muihin ympärillä oleviin ihmisiin, kuten työtovereihin ja oppilaisiin. Työhön asennoituminen taas sisältää ammatillisen osaamisen ja ammattitaidon ylläpitämisen. Näiden neljän osa-alueen lisäksi työhyvinvointiin kuuluu myös työympäristöön liittyviä tekijöitä.²⁰

Tutkielma koostuu kahdesta pääluvusta. Olen muodostanut tutkimuksen rakenteen Väisälän kirjeistä nousevien teemojen sekä Salovaaran ja Honkosen jaottelun perusteella. Ensimmäisessä pääluvussa tarkastelen Väisälän ammatti-identiteettiä. Työhyvinvoinnin mallin mukaan tarkastelun kohteena ovat sekä Väisälän henkinen hyvinvointi että työhön asennoitumien. Ammatti-identiteetti on opettajalle tärkeä voimavara ja edellytys työhyvinvoinnille. Se suojaa

---

¹⁷ Kalimo & Toppinen 1997, 8–9.

¹⁸ Takkinen 2017, 78.

¹⁹ Ks. Manka 2012, 76; Moisalo 2010, 88.

²⁰ Salovaara & Honkonen 2013, 19.

persoonaa opetustyön ongelmatilanteissa sekä tukee työssä jaksamista.²¹ Ammatti-identiteetin kautta voidaan tarkastella myös sitä, kuinka merkitykselliseksi opettaja kokee itsensä opetustyössä, joka on osa opettajan työhyvinvointia.

Toisessa pääluvussa tarkastelen työympäristön vaikutusta Väisälän työhyvinvointiin. Työhyvinvoinnin mallin mukaisesti keskityn sosiaaliseen hyvinvointiin sekä työympäristöön liittyviin tekijöihin. Opettajien työhyvinvointiin liittyvät vahvasti fyysinen ja sosiaalinen työympäristö sekä työpaikan ilmapiiri.²² Fyysiseen työympäristöön kuuluvat esimerkiksi koulutilat ja asumisjärjestelyt. Sosiaaliseen työympäristöön kuuluvat työyhteisö, kuten oppilaat ja koulujen henkilökunta. Väisälän tapauksessa opettajan työhyvinvoinnissa pitää huomioida myös lähetystyön tuomat erityispiirteet. Uudelle työalueelle saapunut lähetti ei osannut sen kieltä, tutut ihmissuhteet olivat katkenneet ja uusien solmiminen vaati aikaa ja voimia.²³ Väisälää odottivat uudella työalueella muun muassa asumisjärjestelyt, vieraat kielet ja vaihtuva työyhteisö, jotka vaativat häneltä sopeutumista.

Tarkastelen molemmissa pääluvuissa tutkimuksen kolmatta pääkysymystä eli sitä, miten Väisälä jaksoi opetustyössä. Työhyvinvointi vaikuttaa oleellisesti työssä jaksamiseen.²⁴ Suomalaisten tutkimusten mukaan opettajia kuormittavia pysyviä tekijöitä ovat esimerkiksi kiire, melu, riittämättömät työtilat ja opetusmateriaalit, opetuksen valmistelu, kokeiden laadinta ja korjaus sekä opetusvälineistön heikkous.²⁵ Tämän tutkimuksen avulla voi selvittää, oliko monikulttuurisessa ympäristössä vielä muita tekijöitä, jotka kuormittivat opettajia. Opettajan työssä jaksamista on tärkeä tutkia, koska tutkimusten mukaan opettajilla on suurempi todennäköisyys sairastua työuupumukseen kuin millään muulla ihmissuhde- ja korkeakoulutetulla alalla.²⁶

---

²¹ Pöyhtäri 2017, 13; Salovaara & Honkonen 2013, 28; Tiilikainen 2018, 55.

²² Lehtonen 2015, 23.

²³ Jalagin 2007, 292.

²⁴ Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön www-sivut.

²⁵ Santavirta et al. 2001, 43; Rajala 2001, 1.

²⁶ Ks. Hakanen, Bakker & Schaufeli 2006, 496.

Tutkimustilanne

Opettajien työhyvinvointia ja jaksamista on tarkasteltu eri näkökulmista. Opettajien työviihtyvyyttä tutkittiin 1930–1960-luvuilla piirreteorioiden kautta. Opettajien huonoa työhyvinvointia selitettiin opettajien sopimattomilla persoonallisuuden piirteillä. 1960-luvulla opettajien rooli kouluissa muuttui, jolloin työpaineet lisääntyivät. Tutkimuksissa otettiin laajemmin huomioon opettajien ammattiin liittyvien ongelmien suhde työhyvinvointiin.²⁷ Tarkastelun kohteena ovat olleet niin työhyvinvointia haittaavat kuin edistävät tekijät.

Lähetystyötä ja lähetystyöntekijöitä on tutkittu monista eri näkökulmista. Lähetystä koskevissa tutkimuksissa kouluja ja opettajia on yleensä sivuttu.²⁸ Lähetystyössä olevia opettajia on tarkastelu suomalaisessa ja kansainvälisessä tutkimuksessa pääasiassa henkilöhistorian tai lähetyskoulujen yhteydessä. Tutkimukset käsittelevät opettajien työtä, opetettavia aineita, työolosuhteita sekä koulujen kehitystä ja toimintaa.

Väisälän työtä on tutkittu aikaisemmin kahdessa tutkimuksessa. Ensimmäinen Väisälän työtä koskeva tutkimus on Kalle Seppäsen pro gradu –tutkielma *Swakopmundin suomalainen koulukoti ja yksityiskoulu Namibiassa 1945–1968* (1994). Seppäsen tutkimus käsittelee suomalaisen koulukodin perustamista, koulun toimintaa sekä toiminnan laajenemista. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan lähetyslasterien elämää ja arkea koulukodissa. Tutkimuksessa käsitellään Väisälän osuutta koulukodin alkuvaiheissa, kuten koulukodin sijainnin valitsemisessa ja sopivien tilojen löytämisessä sekä hankkimisessa. Seppänen käy läpi Väisälän opetusmetodien ja opetussuunnitelman toimivuutta sekä toteutusta. Väisälällä oli Swakopmundin koulukodissa opettaja, kasvattaja, koulukodin emäntä, rakennuttaja ja kiinteistöjen ostaja. Tutkimus keskittyy pääasiassa kuvailemaan hyvin yksityiskohtaisesti Swakopmundin koulukodin perustamista ja sen toimintaa. Seppänen käyttää lähteinä Suomen Lähetysseuran arkiston Afrikan lähetystyön pöytäkirjoja, lähettien vuosikertomuksia sekä Väisälän lähettämiä kirjeitä lähetysjohtajalle. Näiden lisäksi lähteinä on käytetty Swakopmundin koulukodin päiväkirjoja. Tämän

---

²⁷ Rajala 2001, 7–8.

²⁸ Ks. esim. Helander 2001; Kena 2000; Peltola 1958; Robert 1996; Semple 2003; Seton 2013.

tutkimuksen kannalta Seppäsen tutkimus antaa historiallista taustaa Väisälän työalueesta ja työtehtävistä.

Toinen Väisälän työtä koskeva tutkimus on Niina Kilpeläisen pro gradu – tutkielma *Suomen Lähetysseuran kasvatustavoitteet ja niiden toteutuminen Oshigambon lukiossa 1960–1980* (2007). Kilpeläinen käsittelee Oshigambon lukion perustamista, koulutyön strategiaa ja opetustyötä. Tämän lisäksi tutkimuksessa käsitellään Namibian poliittisen ilmapiirin vaikutusta lukion toimintaan sekä sen vaikutusta lukion opettajiin ja oppilaisiin. Tutkimus käsittelee Väisälää osana lukion toimintaa ja kuvaa, millaista Väisälän työ oli lähetyskentällä. Tutkimus käsittelee kuitenkin pääasiassa perustetun lukion historiaa ja koulun arkea. Kilpeläinen on käyttänyt lähteinä Suomen Lähetysseuran arkistoon sisältyvää Marja Väisälän henkilöarkistoa, Väisälän kirjoittamaa teosta *Ambolukion lehtorina* (1967) sekä Väisälän haastattelua, joka on ollut osa Archives of Anti-Colonial Resistance and Liberation Struggle – projektia. Kilpeläisen tutkimus antaa historiallista taustaa lukiosta sekä Väisälän opettajan työstä.

Mirja Takkisen pro gradu -tutkielma *Hiipuvat voimat: suomalaisten naislähettien uupuminen Kiinassa ja Ambomaalla 1900-luvun alussa* (2017) käsittelee kahden suomalaisen naislähetin uupumista ja niihin liittyviä kokemuksia. Tutkimuksessa on selitetty, mistä uupuminen johtui, millaisia selviytymiskeinoja läheteillä oli ja miten lähetit kuvasivat uupumista. Uupumista tarkastellaan ulkoisten olosuhteiden, työn sekä henkisen ja fyysisen kuormituksen kautta. Oman tutkimuksen kannalta mielenkiintoista on lähettien kokemusten ja tuntemusten tuominen esille samalla, kun käsitellään lähettien työuria.

Reija Salovaaran ja Tiina Honkosen teos *Voi hyvin, opettaja!* (2013) käsittelee monipuolisesti opettajien työhyvinvointia. Teoksessa keskitytään työyhteisön rakentamiseen, työniloon, jaksamista edistäviin asioihin sekä jaksamista heikentävien asioiden ennaltaehkäisemiseen ja ratkaisemiseen. Teoksen aineistona on käytetty hyvinvointiin liittyvää kirjallisuutta. Salovaara ja Honkonen käyvät läpi työhyvinvointiin liittyvää tietopohjaista teoriaa sekä käytännönläheisiä menetelmiä, jonka vuoksi teos on enemmän työhyvinvointiopas kuin varsinainen tutkimus.

Ismo Ahon väitöskirja *Mikä tekee opettajasta selviytyjän?* (2011) käsittelee nimensä mukaisesti opettajien selviytymiskeinoja opetustyössä. Tutkimuksessa tarkastellaan opettajien jaksamista ja sitä kautta työhyvinvointia. Opettajien selviytymisen taustalla olevia tekijöitä ovat halu itsensä kehittämiseen, persoonalliset ominaisuudet, holistinen elämäntattomuus ja mahdollisuus keskustella jonkun kanssa työhön liittyvistä asioista.

Eila Helanderin teos *Kutsumus kantaa: Naislähetit Suomen Lähetysseuran työssä toisen maailmansodan jälkeen* (2001) käsittelee nimensä mukaisesti suomalaisten naislähettien työtä toisen maailmansodan jälkeen. Helander tarkastelee tutkimuksessaan naislähettien kokemuksia, elämän rakentumista lähetyskentällä sekä sitä, millainen kuva naisläheteistä muodostuu heidän työuransa aikana. Helander on tutkinut myös naislähettien työn mielekkyyttä ja palkitsevuutta sekä työhön liittyviä vaikeuksia. Oman tutkimukseni kannalta kiinnostavinta ovat juuri naisten kokemukset työstä ja työympäristöstä.

Tiinamari Hynnisen pro gradu –tutkielma *Liina Lindström: opettajana Ambomaalla 1931-1963* (2002) on henkilöhistoriallinen tutkimus, joka käsittelee lähetystyöntekijä Liina Lindströmin monipuolista työuraa Ambomaalla. Tutkimus tarkastelee Lindströmin työtehtäviä ja kokemuksia. Näiden lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan työn kehittymistä ja poliittisen tilanteen vaikutusta Suomen Lähetysseuran toimintaan. Oman tutkimukseni kannalta mielenkiintoista ovat kuvaukset opettajan työstä sekä Lindströmin henkilökohtaiset tuntemukset ja kokemukset opettajan työstä.

Työhyvinvointia tutkittaessa tärkeintä ovat työntekijöiden yksilölliset kokemukset työstä.²⁹ Valitsin Marja Väisälän tutkimukseni kohteeksi hänen kirjeaineistonsa perusteella. Väisälän kirjeaineisto oli laaja ja kattaa koko vaihtelevan työuran. Hän käsitteli kirjeissään laajasti omia kokemuksiaan ja tuntemuksiaan arjesta sekä työstä. Vaikka Väisälän työuraa on tarkasteltu Swakopmundin koulukodin ja Oshigambon lukion yhteydessä, niin kokemusten tarkastelu antaa Väisälän työuralle kattavamman kuvan työhyvinvoinnin näkökulmasta. Tutkimus antaa myös kuvan lähetystyössä toimineiden opettajien opetustyöstä ja työolosuhteista.

---

²⁹ Tourunen 2018, 12.

Lähteet ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen päälähteet ovat Marja Väisälän kirjoittamat kirjeet. Väisälän kirjeitä löytyy hänen henkilökohtaisesta arkistostaan, Suomen lähetysseuran henkilöarkistosta sekä Marja Väisälän isän, Yrjö Väisälän, arkistosta. Yrjö Väisälän arkistoon sisältyvät kirjeet ovat pääasiassa vanhemmille ja omaisille kirjoitettuja, kun taas Marja Väisälän henkilökohtainen arkisto ja Suomen Lähetysseuran yhteyteen kuuluva Väisälän henkilöarkisto koostuvat ystäville kirjoitetuista kirjeistä.

Väisälän tuottama kirjeaineisto on hyvin laaja, ja kirjeiden lukumäärää on hankalaa arvioida. Kirjeitä ei ole arkistoitu täsmällisesti vuosien perusteella, minkä vuoksi saman vuoden kirjeitä löytyy useammasta arkistoyksiköstä. Esimerkiksi vanhemmille lähetetyissä kirjeissä tulee vuosien kanssa päällekkäisyyksiä eri arkistoyksiköissä. Myös arkistoyksiköiden sisällä kirjeiden lähetysvuodet menevät sekaisin, eivätkä ole kronologisessa järjestyksessä.

Kirjeaineiston ollessa hyvin laaja, tutkija joutuu tekemään valintoja.³⁰ Valitsin Väisälän tuottamasta aineistosta 300 kirjettä niiden sisällön perusteella. Valitsemisiani kirjeissä Väisälä käsittelee arkea ja opettajan työtä sekä jaksamiseen ja työympäristöön liittyviä teemoja. Valitsemieni kirjeiden ulkopuolelle jäivät kaikki Väisälän vastaanottamat kirjeet sekä osa vanhemmille lähetetyistä kirjeistä. Marja Väisälä harrasti isänsä kanssa pikakirjoitusta, jonka vuoksi olen jättänyt myös ne tutkimuksen ulkopuolelle.

Väisälä vastaanotti yli 300 kirjettä vuodessa, jotka hän myös säästi systemaattisesti koko työuransa ajan.³¹ Vastaanotettuja kirjeitä ei ole kuitenkaan järjestetty päivämäärän tai lähettäjän mukaan, jonka vuoksi Väisälän kirjeenvaihtoa ystävien ja perheen kanssa on hankala seurata. Yksittäisistä vastaanotetuista kirjeistä on myös hankala saada selville, mitä Väisälä on alun perin lähettäjälle kirjoittanut tai mitä hän on vastaanotettuun kirjeeseen vastannut. Tämän takia vastaanotetut kirjeet on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle.

---

³⁰ Lahtinen et al. 2001, 19.

³¹ Marja Väisälän kirje vanhemmille 30.1.1958. Yrjö Väisälän arkisto (YVA). Kansallisarkisto. (KA).

Kirjeiden lisäksi hyödynnän Marja Väisälän kirjoittamaa teosta *Ambolukion lehtorina* (1967), jonka hän on kirjoittanut lähettämiensä kirjeiden perusteella. Kirjemuotoisessa teoksessa kuvaillaan Oshigambon lukion arkea, oppilaita, työympäristöä, jaksamista sekä Väisälän kokemuksia. Aineistona on käytetty samoja kirjeitä vanhemmille ja ystäville, kuin mitä tässä tutkimuksessa käytetään lähteinä. Teoksessa on kuitenkin käytetty joitakin sellaisia kirjeitä, jotka eivät ole arkistoon päätyneet. Tämän takia on perusteltua käyttää myös Väisälän teosta yhtenä lähteenä.

Lähdeaineisto on luonteeltaan egodokumentteja. Egodokumenteilla tarkoitetaan kirjallisia menneisyyden lähteitä, joissa ihmiset kertovat itse omasta henkilökohtaisesta elämästään ja ajatuksistaan. Näitä ovat esimerkiksi kirjeet, päiväkirjat ja omaelämäkerrat. Niiden kautta saadaan mikrotason tietoa esimerkiksi ammatillisesta toiminnasta, sosiaalisista suhteista paikallisväestöön sekä jokapäiväisen arjen järjestämisestä.³²

Marja Väisälälle kirjeiden kirjoittaminen oli mahdollisuus pitää yhteyttä ystäviin ja omaisiin Suomessa. Hän koki sen olevan myös hänen velvollisuutensa.³³ Perheelleen hän kirjoitti useita kirjeitä kuukaudessa, mutta ystävilleen hieman harvemmin. Kirjeissä hän kertoi laajasti muun muassa arjesta, jaksamisestaan, terveydestä, työtovereista, opettamisesta ja oppilaista. Kirjeet on osoitettu aina tietylle vastaanottajalle, mutta Väisälä kirjoitti niihin usein, että kirjeitä saisi antaa myös muille luettavaksi. Eila Helanderin mukaan lähettien kirjeisiin muodostui toistuva rakenteellinen ja sisällöllinen kaava.³⁴ Marja Väisälän kirjeissä ne näkyvät kaavamaisina aloituksina, joissa ensin kiitetään kirjeestä ja tämän jälkeen pahoitellaan omaa laiskuutta ja saamattomuutta kirjeenkirjoittajana. Yleensä sitä perusteltiin kiireellä tai jaksamattomuudella.

Väisälän kirjeitä lukiessa pitää ottaa huomioon, että kirjeet voivat olla yksioikoisia heijastumia tilanteista, kokemuksista tai tunteista, eivätkä ne anna moniulotteista kuvaa todellisuudesta. Niihin kirjoitettua tekstiä ei voida ottaa sanatarkasti, vaan pitää ottaa huomioon se syntyprosessi, joka kirjettä

---

³² Lahtinen et al. 2001, 12; Keravuori 2001, 164–166.

³³ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 31.1.1951. Marja Väisälän kokoelma (MVK). Suomen Lähetysseuran arkisto (SLA). Kansallisarkisto (KA).

³⁴ Helander 2001, 17.

kirjoittaessa on ollut sekä kirjeiden monenlaiset tulkintamahdollisuudet ja tavoitteet.³⁵ Kirjeet eivät kerro täydellistä totuutta menneisyydestä tai kirjoittajan elämästä, vaan kirjeet heijastavat elämää.³⁶ Väisälä itse kirjoittaa teoksessaan *Ambolukion lehtorina*, etteivät kirjeet anna koskaan todellista kuvaa lähettien todellisista näkemyksistä. Kirjoittaja valikoi kerrottavansa ja kirjoittaa mieluummin kotimaahan mukavia uutisia kuin ikäviä. Väsynyt ja uupunut lähetti ei yleensä kirjoita ollenkaan.³⁷

Kirjeissä on kyse kirjeen kirjoittajan esittämisestä kirjeen lukijoille. Tästä syystä kirjeiden suhde todellisuuteen on representatiivinen ja performatiivinen. Kirjeen kirjoittajat saattavat poistaa, karsia tai järjestellä uudelleen kirjottamaansa tekstiä.³⁸ Väisälä kuitenkin kirjoitti pääasiassa mustekynällä, jonka vuoksi karsitut tai muokatut kohdat kirjeestä on helppo huomata. Yleensä korjatut ja yliviivatut kohdat ovat kirjoitusvirheitä, mutta joskus ne saattavat olla jopa kokonaisia lauseita tai kappaleita.

Kirjeiden tulkitsemisessä täytyy ottaa huomioon, että kirjeiden vastaanottaja vaikuttaa siihen, mitä kirjeessä on mahdollista kertoa. Helanderin mukaan naislähettien on ollut vaikea kirjoittaa sisäisistä tunnoistaan ja vaikeuksistaan omaisilleen, koska heidän ei ole haluttu huolestuvan. Lähettien on odotettu kertovan työn onnistumisesta eikä niinkään tappioista. Vanhemmille lähetetyt kirjeet eivät olleet yhtä rehellisiä kuin esimerkiksi ystäville kirjoitetut, sillä perheenjäseniä ei haluttu huolestuttaa.³⁹ Väisälän kirjeistä on huomattavissa, että hänen kirjoittaessaan esimerkiksi jaksamisestaan, hän kirjoitti ystäville ja vanhemmille eri tavalla. Ystäville hän kertoi selkeästi työn aiheuttamasta uupumisesta, kun taas vanhemmille hän kertoi olevansa vain luonnollisista syistä väsynyt. Kirjeitä analysoidessa pitää siis ottaa huomioon, että hän kirjoitti samoista asioista vaihtelevalla tavalla kirjeen vastaanottajan mukaan.

Väisälä kirjoitti kirjeitä pääasiassa ilmakirjeisiin. Ilmakirje on kirjekuoren tapaan taitettava ja suljettava lentopostissa kuljetettava kirjearkki.⁴⁰ Ilmakirjeet olivat

---

³⁵ Lahtinen et al. 2001, 13, 21–22.

³⁶ Halldórsdóttir 2004, 175.

³⁷ Väisälä 1967, 6.

³⁸ Lahtinen et al. 2001, 13, 21–22.

³⁹ Helander 2001, 16–17.

⁴⁰ Kielitoimiston sanakirja. Kielitoimiston WWW-sivut.

yksisivuisia, mutta Väisälä usein kirjoitti molemmille puolille käyttäen pienen tilan mahdollisimman tehokkaasti hyödyksi. Kirjeistä kuitenkin näkyy, ettei tila aina riittänyt kaikkeen siihen, mitä hän kirjeissä olisi halunnut käsitellä. Joihinkin kirjeisiin hän on loppuun kirjoittanut, että joutuu lopettamaan kesken kaiken, koska tila loppuu. Tämä on vaikuttanut siihen, ettei Väisälä ole pystynyt kertomaan kirjeissä asioista niin syvällisesti ja laajasti, kuin hän olisi ehkä halunnut kirjoittaa.

Tutkimusanalyysiä tehtäessä pitää ottaa huomioon, ettei Väisälän tuottamia kirjeitä voida pitää kattavana lähdeaineistona. Väisälä itse säästi kirjeitä systemaattisesti, mutta ei voida tietää, tekivätkö kaikki Väisälän kirjeiden vastaanottajat samoin. Vastaanottajilta on voinut myös kadota kirjeitä tai he ovat voineet hävittää niitä. Väisälän henkilökohtaisen arkiston kirjeiden seasta löytyi hänen ystävänsä Tellervo Hemmin kirjoittama muistilappu vuodelta 1973, jolloin Väisälä oli jo palannut Suomeen. Siinä Hemmi kertoo antavansa Väisälän lähettämät kirjeet takaisin Väisälälle. Hemmi kirjoitti, ettei anna kaikkia kirjeitä takaisin, koska hän ei ole kaikkia systemaattisesti säästänyt. Hän kirjoitti myös hävittäneensä paljon kirjeitä niiden intiimin luonteen vuoksi. Hävitettyjen kirjeiden joukossa olivat esimerkiksi Väisälän kriisikausien kirjeet, eivätkä niissä kirjoitetut asiat Hemmin mielestä kuuluneet muille.⁴¹ Tämän perusteella lähdeaineistosta saattaa puuttua sellaisia kirjeitä, jotka olisivat tämän tutkimuksen kannalta olleet merkityksellisiä.

Tutkimus on mikrohistoriallinen, jossa lähiluvun avulla sekä tarkalla analyysillä pyritään pääsemään käsiksi Marja Väisälän kokemus- ja ajatusmaailmaan.⁴² Lähiluvulla tarkoitetaan useammassa vaiheessa tapahtuvaa kirjallisen aineiston lukemista. Lukukertojen avulla tulkintaa syvennetään ja tekstiä hahmotetaan yksityiskohdista kohti kokonaisuutta.⁴³ Väisälän kirjeitä on pitänyt useamman kerran lukea, jotta kokonaisuus on hahmottunut. Tämän lisäksi on pitänyt tarkkaan pohtia ja analysoida, mitä hän on kirjeissään tarkoittanut.

---

⁴¹ Tellervo Hemmin kirjoittama muistilappu Marja Väisälälle 21.1.1973. YVA. KA.

⁴² Keravuori 2012, 16.

⁴³ Pöysä 2015, 30-31.

Historiallinen konteksti

Marja Väisälä syntyi Helsingissä vuonna 1916. Helsingissä asuessaan Väisälä osallistui joka sunnuntai pyhäkouluun, jossa hän kuuli tarinoita lähetyskentiltä. Väisälän kiinnostus lähetystyöhön syntyi jo lapsuudessa. Vuonna 1924 perhe muutti Turkuun. Marja Väisälän isä oli fyysikko ja tähtitieteilijä Yrjö Väisälä, ja isänsä jalanjalkia seuraten Väisälä lähti opiskelemaan matematiikkaa Turun yliopistoon.⁴⁴ Väisälän tarkoituksena oli toimia valmistumisen jälkeen isänsä assistenttina, mutta aikomus ei koskaan toteutunut Väisälän päättäessä lähteä lähetystyöhön Lounais-Afrikkaan. Tämä oli järkytys niin Väisälän isälle kuin muullekin perheelle. Lähetystyöhön Väisälä oli tutustunut opiskelutoverinsa Lahja Väänäsen kautta, jonka vanhemmat olivat työskennelleet Ambomaalla.⁴⁵

Syksyllä 1947 Marja Väisälä hyväksyttiin lähetyskurssille ja hän siirtyi Lähetysseuran palvelukseen 1949.⁴⁶ Aluksi hän matkusti Etelä-Afrikan Wellingtoniin, jossa hän opiskeli vuoden ajan kasvatustieteellisessä korkeakoulussa. Opiskelujen aikana Väisälä tutustui maahan sekä opiskeli englantia, afrikaansia ja buurien hollantia.⁴⁷ Hänen piti myös suorittaa englannin ja afrikaansin viralliset kielikokeet, jotta hän sai pätevyyden ja oikeuden toimia opettajana Lounais-Afrikassa.⁴⁸

Vuonna 1950 Väisälä saapui Lounais-Afrikkaan perustamaan suomalaiskoulua. Lasten vanhemmat olivat aluksi epäileväisiä Väisälän pätevyydestä opettaa pieniä lapsia. Kuitenkin kesällä 1950 Väisälä aloitti ensimmäisen oppilaansa kanssa suomalaisessa koulukodissa ja syksyllä hänellä oli jo kolme oppilasta.⁴⁹ Väisälä toimi kolmentoista vuoden ajan tämän Swakopmundin suomalaisen koulukodin opettajana.⁵⁰

Toukokuussa 1963 Lounais-Afrikan lähetyskentän esimies pyysi Väisälää Ambomaalle vuonna 1960 perustetun Oshigambon lukion opettajaksi. Lukion

---

⁴⁴ Kilpeläinen 2007, 14.

⁴⁵ Härkönen, ”90 vuotta huomenna: Opettajana Ambomaassa” (art.) *Turun Sanomat* 8.5.2006.

⁴⁶ Seppänen 1994, 27.

⁴⁷ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 26.4.1949. Marja Väisälän arkisto (MVA).

Kansallisarkisto (KA); Härkönen, ”90 vuotta huomenna: Opettajana Ambomaassa” (art.) *Turun Sanomat* 8.5.2006.

⁴⁸ Marja Väisälän kirje ystäville 13.2.1950. MVA. KA.

⁴⁹ Seppänen 1994, 29, 39–40.

⁵⁰ Härkönen, ”90 vuotta huomenna: Opettajana Ambomaassa” (art.) *Turun Sanomat* 8.5.2006.

johtaja ja matemaattisten aineiden opettaja Tauno Tirronen oli lähdössä Suomeen lomalle ja lukioon tarvittiin sijainen opettamaan matematiikkaa.⁵¹ Väisälä oli sillä hetkellä lähetyskentän ainoa, joka kykeni ottamaan hoitaakseen matemaattisten aineiden opetuksen.⁵² Väisälä päätti suostua esimiehensä pyyntöön ja siirtyi Ambomaalle Oshigambon lukioon.⁵³

Siirtyminen Swakopmundista Oshigambon lukioon merkitsi työn muutosta. Väisälä oli opettanut Swakopmundissa suomalaisten lähettiläisten lapsia suomeksi, ja työ oli sisältänyt lähinnä kansakoulun kaikkien kouluaineiden opettamista. Lukiossa oli eteläafrikkalaisen koulujärjestelmän mukaan kaksi astetta: kolmivuotinen junioraste ja kaksivuotinen senioraste. Koulujärjestelmä vastasi suurin piirtein suomalaista keskikoulua ja lukiota.⁵⁴ Väisälä opetti lukiossa afrikaansiksi pääasiassa omia aineitaan eli matematiikkaa, fysiikkaa ja kemiaa.⁵⁵ Näiden lisäksi Väisälä opetti myös laulua, luonnonoppia, maantietoa ja saksaa.⁵⁶

Heinäkuussa 1971 Väisälän isä kuoli.⁵⁷ Väisälä ei kuitenkaan halunnut lähteä takaisin kotimaahan Suomeen, koska hän halusi jatkaa tärkeäksi kokemaansa työtään lukiossa. Väisälä oli kuitenkin huolissaan heikkokuntoisesta äidistään. Väisälä päätti pyytää lähetysjohtajalta virkavapaata, jotta pääsisi Suomeen huolehtimaan äidistään.⁵⁸ Lupa myönnettiin sopivan sijaisen löytyessä, ja Väisälä matkusti vuoden 1972 lopussa takaisin Suomeen, eikä hän tämän jälkeen enää palannut lähetystyöhön Afrikkaan.⁵⁹

---

⁵¹ Seppänen 1994, 74–75; Marja Väisälän kirje vanhemmille 16.5.1963. YVA. KA.

⁵² Kilpeläinen 2007, 14.

⁵³ Seppänen 1994, 74–75; Marja Väisälän kirje vanhemmille 16.5.1963. Yrjö Väisälän arkisto (YVA). Kansallisarkisto (KA).

⁵⁴ Väisälä 1980, 236–237.

⁵⁵ Kilpeläinen 2007, 14–15.

⁵⁶ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.11.1963. MVA.KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 30.1.1966. MVA. KA. Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 2.8.1972. MVA. KA.

⁵⁷ Marja Väisälän kirje äidille 23.7.1971. YVA. KA; Marja Väisälän kirje omaisille 23.7.1971. YVA. KA.

⁵⁸ Marja Väisälän kirje omaisille 17.9.1971. YVA.KA.

⁵⁹ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 25.12.1972. MVK. SLA. KA; Härkönen, ”90 vuotta huomenna: Opettajana Ambomaassa” (art.) *Turun Sanomat* 8.5.2006.

1. AMMATTI-IDENTITEETTI AUTTAA JAKSAMAAN

Tässä luvussa tarkastelen, millainen ammatti-identiteetti Väisälällä oli ja miten se vaikutti Väisälän työhyvinvointiin työuran eri vaiheissa. Opettajan ammatti-identiteetin rakentuminen alkaa opiskeluaikana ja muokkautuu jatkuvasti eläköitymiseen asti. Vaihtuvat tilanteet ja uudet kokemukset muokkaavat opettajan ammatti-identiteettiä.⁶⁰

Marja Väisälän työuran voi jakaa kahteen erilaiseen vaiheeseen: työskentelyyn Swakopmundin koulukodissa ja Oshigambon lukiossa. Väisälä toimi molemmissa kouluissa opettajana, mutta hänen työnkuvansa oli niissä erilainen. Tämän vuoksi on selkeämpää tarkastella opetustyön vaiheita erikseen. Tämä pääluke on jaettu kahteen alalukuun työnkuvien perusteella. Pääkysymyksen lisäksi tarkastelen tässä luvussa seuraavia alakysymyksiä: Miten Väisälä opetti? Millaisia tavoitteita, arvoja ja käsityksiä hänellä oli työn suhteen? Mikä oli hänen käsityksensä omista voimavaroistaan, vahvuuksistaan ja heikkouksistaan opetustyössä? Miksi Väisälällä oli ongelmia opetustyössä ja millaisia ongelmat olivat? Miten hän koetti ratkaista niitä?

1.1. Swakopmundin koulukoti muovaa heikon ammatti-identiteetin

Suomalaisten lähettien lasten koulunkäynti oli ollut pitkään yksi vaikeimmin ratkaistavista ongelmista Ambomaan lähetyksessä. Lähetit halusivat turvata lapsilleen koulunkäynnin niin, että perheet saisivat pysyä yhdessä. Koulunkäyntimahdollisuuksia lähetyksentällä olivat kotikoulut, vieraskieliset kansainväliset koulut, paikalliset koulut sekä äidinkieliset koulut. Lähetyksentällä perustettiin aika ajoin suomenkielisiä kouluyksiköjä. Kouluja kuitenkin lopetettiin perheiden kotimaahanpaluun vuoksi, koska oppilaita oli liian vähän tai ei ollenkaan. Käytetyin ratkaisu oli kuitenkin lasten jättäminen tai lähettäminen Suomeen. Käytäntö hajotti perheitä ja lapset joutuivat olemaan pitkiä aikoja erossa vanhemmistaan.⁶¹

Sotavuodet 1939–1945 estivät lähettejä lähettämästä lapsiaan Suomeen, jolloin lasten kouluun pääsy vaikeutui. Swakopmundissa oli Suomen Lähetykseuran

---

⁶⁰ Könönen 2018, 1.

⁶¹ Seppänen 1994, 2–5.

vuokraama virkistyskoti, jossa lähetit kävivät virkistyslomilla. Vuonna 1944 lähetystyöntekijät Juho ja Anni Syrjä päättivät viedä lapsensa Swakopmundiin, jossa lapset saatiin kuunteluoppilaisiksi saksankieliseen kouluun. Anni Syrjä jäi virkistyskotiin huolehtimaan lapsistaan. Myöhemmin muutamat muut perheet kuuluivat Syrjien hankkeesta ja toimittivat lapsensa saksalaiseen kouluun ja Anni Syrjän huolehdittavaksi. Tässä vaiheessa alettiin jo puhua Swakopmundin koulukodista. Koulukodin toiminta perustui siihen, että lasten äidit vuorottelivat koulukodin hoitajina muutamasta kuukaudesta puoleen vuoteen.⁶²

Vähitellen vanhemmat toivoivat lapsilleen äidinkielen opetuksen järjestämistä. Vuonna 1947 lähetysjohtajaksi valittu Tuure Vapaavuori alkoi työskennellä suomenkielisen lähetyskoulun saamiseksi. Tarkoituksena oli perustaa suomenkielistä opetusta tarjoava koulukoti, joka toimisi myös virkistys- ja lomakotina lähetystyöntekijöille. Tammikuussa 1948 Lähetysseuran johtokunta teki päätöksen, että suomenkielinen koulu perustettaisiin Swakopmundiin ja Marja Väisälästä tulisi koulun ensimmäinen opettaja.⁶³

Väisälä kasasi itselleen paineita ennen kuin oli päässyt edes työalueelleen. Tulevien oppilaiden vanhemmat olivat tuoneet koulukodin perustamispäätöksen yhteydessä esiin huolensa siitä, pystyisikö korkeasti koulutettu ”tähtitieteen maisteri” opettamaan pieniä oppilaita.⁶⁴ Väisälä ei pitänyt vanhempien kommentteja lupaavina ja koki ne ongelmallisiksi. Tammikuussa 1950 Väisälä lomaili Lounais-Afrikan rannikolla ja tapasi matkallaan paljon suomalaislähetettä. Häntä jännitti tulevien oppilaiden vanhempien tapaaminen.⁶⁵

*Jännittäväntä oli tavata tulevien oppilaitteni vanhempia, sillä jos en tee heihin hyvää vaikutusta, ei kouluuni tule oppilaita.*⁶⁶

Tatu Könösen mukaan opettajan uran alkuvaiheessa identiteetin muodostumiseen vaikuttavat positiiviset itseluottamusta kohottavat tekijät. Näihin tekijöihin lukeutuu muun muassa oppilaiden vanhemmilta saatu

---

⁶² Seppänen 1994, 18–19.

⁶³ Seppänen 1994, 25–27, 30.

⁶⁴ Seppänen 1994, 29.

⁶⁵ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 15.12.1949. MVA. KA.

⁶⁶ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 22.1.1950. MVK. SLA. KA.

positiivinen palaute.⁶⁷ Vanhemmilta saatu tuki oli kirjeiden perusteella Väisälälle tärkeää. Väisälän opetusuran alkuvaihetta varjosti kokemus siitä, että hänen piti pystyä miellyttämään myös oppilaiden vanhempia. Kukaan ei ollut kuitenkaan sanonut hänelle, että hänen pitäisi miellyttää. Vanhemmat olivat itse toivoneet äidinkielistä opetusta lapsilleen. Kukaan vanhemmista ei tuonut esille, ettei haluaisi lastaan Väisälän opetukseen. Vanhemmilla oli vain huoli siitä, miten Väisälä pärjäisi pienten oppilaiden kanssa. Vanhempien kommentit loivat Väisälälle käsityksen siitä, että hänen pitäisi olla opettaja, joka täyttää vanhempien odotukset.

Väisälä sai etukäteen tiedon, että oppilaina tulisi koulukodissa olemaan kolme 6–9-vuotiasta tyttöä, jotka olivat kaikki eri luokka-asteilla. Tieto oppilaiden vähyydestä vaikuttaa olleen Väisälälle huojentava, koska hän kirjoitti ystävälleen, että oppilaita tulisi olemaan vain kolme. Väisälä kuitenkin kirjoitti, että häntä jännitti opettaminen, koska hän koki olevansa tottumaton opettaja. Väisälällä oli kokemusta opettamisesta vain vähän.⁶⁸ Lähteiden mukaan hän oli auskultoinut Helsingin Normaalikoulussa sekä ollut sota-aikana sijaisena.⁶⁹

Väisälä matkusti Wellingtonista Swakopmundiin 1950 maaliskuuhun vaihteessa. Koulun perustamiselle haettiin lupa viranomaisilta saman vuoden huhtikuussa. Väisälä oli asiasta hyvin huolissaan, koska lupaa koulukodille anottiin hänen mielestään liian myöhään.⁷⁰

Olen nyt täällä Swakopissa jo toista kuukautta. Viihdyn täällä hyvin, mutta. En ole vielä saanut alkaa koulutyötäni, eikä alkamisajasta ole mitään varmuutta. Juttu on sellainen, että koulunperustamislupaa ruvettiin anomaan liian myöhään ja niin sitä ei ole vielä saatu. Mutta hyvät toiveet on, että se saadaan joskus.⁷¹

---

⁶⁷ Könönen 2018, 46.

⁶⁸ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 15.12.1949. MVA. KA.

⁶⁹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 1.2.1948. MVA. KA; Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 4.8.1959. MVA. KA.

⁷⁰ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.5.1950. MVA. KA.

⁷¹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.5.1950. MVA. KA.

Väisälä kirjoitti vanhemmilleen, että tilanne harmitti häntä. Väisälä kuitenkin kirjoitti olevansa iloinen siitä, ettei hänen tarvinnut vielä opettaa, koska koulun tilanteessa oli vielä paljon epäselvyyksiä.⁷²

Swakopmundin koulukodin alkutaival ei sujunut Väisälän odotusten mukaisesti. Lounais-Afrikan hallitus ilmoitti, ettei suomalaisen koulukodin kouluanomusta voitu hyväksyä. Tieto virallisen luvan hylkäämisestä aiheutti Väisälässä negatiivisia tunteita paikallista lakia ja päättäjiä kohtaan. Hän koki, että maassa oli joustamaton laki ja lain käyttäjät.⁷³ Marja Väisälä aloitti kuitenkin opetustyönsä 27.7.1950 koulukodin ainoan oppilaan kanssa Ambomaalla, vaikka lupaa koulun perustamiselle ei ollut annettu. Väisälän antama opetus oli niin kutsuttua pensaskoulua, jota sai harjoittaa ilman erillistä lupaa viranomaisilta.⁷⁴ Ambomaan koulujen ylitarkastaja oli antanut toiminnalle ”hiljaisen suostumuksen”, jonka turvin Väisälä saattoi antaa opetusta.⁷⁵

Väisälä opetti ensimmäiselle oppilaalleen laskentoa, kasvioppia, kotiseutuoppia sekä Raamatun lukua. Ambomaalla ei ollut koulukirjoja, koska kaikki kirjat olivat Swakopmundin koulukodissa. Opetusmateriaalien puutteen vuoksi Väisälän tuli olla luova opetuksessaan. Laskentoa harjoiteltiin piirtämällä viivoittimella karttaa oppilaan kodin pihasta. Kasviopin opetus tapahtui juoksentelemalla ketoja ympäri tutustuen kasveihin. Maantietoa opiskeltiin matkustamalla ja tutustumalla samalla Ambomaan maantieteeseen. Väisälä huomasi nopeasti, että hän kaipasi koulukirjoja osaksi opetusta. Hän halusi toteuttaa opetustaan samalla tavalla kuin oppikouluissa eli oikeita koulukirjoja käyttäen.⁷⁶

Pensaskoulu oli vain väliaikainen ratkaisu. Marja Väisälän varsinainen työura Swakopmundin koulukodin opettajana alkoi syyskuussa 1950, kun hän matkusti kolmen oppilaansa kanssa Swakopmundiin. Väisälän ensimmäiset oppilaat olivat 6–9-vuotiaat tytöt. Vanhin oppilaista opiskeli kansakoulun kolmatta luokkaa ja nuorimmat ensimmäistä.⁷⁷ Väisälän kirjeistä välittyy selkeästi

---

⁷² Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 15.12.1949. MVA. KA; Marja Väisälän kirje perheelle 22.4.1950. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.5.1950. MVA. KA.

⁷³ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 9.8.1950. MVA. KA.

⁷⁴ Seppänen 1994, 39–40.

⁷⁵ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 9.8.1950. MVA. KA.

⁷⁶ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 9.8.1950. MVA. KA.

⁷⁷ Seppänen 1994, 39–40, 58.

opettamisen alkuinnostus. Hän kirjoitti nauttivansa opettamisesta ja koki sen mukavaksi varsinkin silloin, kun oli ehtinyt suunnitella ja valmistaa tuntinsa etukäteen. Opetuksessa ongelmia kuitenkin tuottivat oikeiden työmetodien löytäminen ja opetuksen muuntaminen lapselle ymmärrettäväksi. Väisälä huomasi hyvin pian, että hänen omat kiinnostuksensa kohteensa heijastuivat hänen oppilaisiinsa. Oppilaat olivat innostuneita erityisesti käsitöistä, voimistelusta ja laulusta.⁷⁸ Ismo Ahon mukaan opettajan innostus heijastuu oppilaisiin ja heidän motivaatioonsa oppimista kohtaan. Innostunut opettaja pystyy luomaan oppimisympäristön, joka edistää oppilaiden oppimista.⁷⁹ Myös opettajan työhyvinvointia tukee se, että yksilö kykenee tunnistamaan työssään omat mielenkiinnon kohteensa.⁸⁰

Vuonna 1951 oppilaiden joukkoon liittyi kaksi poikaa. Väisälää pelotti etukäteen varsinkin 16-vuotiaan pojan tulo, koska hänen kanssaan piti käydä kaikki keskikoulun kurssit läpi:

Siitä tulee minulle aika ”sorvi”. [Oppilaan nimi poistettu] on kai lahjakas, mutta silti on aika homma ohjata häntä kaikissa keskikoulun aineissa. [- -] Kyllä minä matematiikkaa opetan ilolla, ja ruotsia ja saksaakin, mutta ajatella historiaa ja kielioppia ja muuta, mikä on ihan unohtunut. [- -] En tosiaan tiedä, miten tulen onnistumaan, mutta joka tapauksessa olen innostunut yrittämään. Ja kun poikakin on halukas, niin eiköhän siitä jotain tule.⁸¹

Väisälää epäilytti jo ennen opetuksen aloittamista oma substanssiosaaminen, mutta hän vaikutti olevan innostunut yrittämään uuden haasteen edessä. Väisälällä oli ennakko-oletuksena, että tuleva oppilas olisi lahjakas. Hän kuitenkin pettyi nopeasti, koska uusi oppilaansa ei kehittynyt hänen haluamaansa tahtia.⁸²

---

⁷⁸ Marja Väisälän kirje ystäville 1.10.1950. MVA. KA; Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 12.11.1950. MVA. KA.

⁷⁹ Aho 2011, 130.

⁸⁰ Kukila & Vihavainen 2018, 64.

⁸¹ Marja Väisälän kirje omaisille 8.4.1951. YVA. KA.

⁸² Marja Väisälän kirje ystäville 13.5.1951. MVK. SLA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 20.6.1951. MVA. KA.

Tämä minun oppilaani ei osaa. Saapas nähdä mitä hänestä täällä tulee, kun minulla ei ole aikaa eikä tarmoa syventyä hänen opintoihinsa ja hän on todellinen poika, joka lukee vain sen, korjaan: korkeintaan sen, mitä käsketään. Pelkään, että [oppilaan nimi poistettu] vanhukset eivät ole tyytyväisiä ent. ihmelapsensa nykyiseen opettajaan. En minäkään ole, mutta toistaiseksi ainakaan en ole saanut parannusta aikaan itsessäni enkä oppilaassani. – Muut lapset edistyvät kai jotenkuten.⁸³

Koulukodissa vain kielet ja matematiikka vaativat yksilöllistä opetusta.⁸⁴ Vanhin oppilas joutui jatkuvasti opiskelemaan itsenäisesti, kun Väisälä keskittyi opetustyössään pääasiassa nuorimpiin oppilaisiin. Väisälä opetti vanhimmalle oppilaalle vain matematiikkaa, saksaa ja englantia, mutta muut aineet oppilas opiskeli yksin. Väisälä koki englannin opetuksen suurimmaksi ongelmakseen, koska ei kokenut olevansa mukavuusalueella, kun opetti oppilaalleen englantia. Tämä johtui siitä, että oppilas oli opiskellut ennen koulukotia englanninkielisessä koulussa. Käytännössä Väisälä koki, että oppilas oli häntä itseään taitavampi, eikä opetus siksi sujunut.⁸⁵

Väisälän suhtautumista opettamiseen voi ymmärtää siten, että hän ei kokenut riittävää substanssinosaamista. Puutteet taidoissa ja kyvyissä selittyvät sillä, että Väisälä ei ollut varsinainen englanninopettaja. Työtehtävä oli hänelle yksinkertaisesti liian vaikea. Todistusten ja kirjeiden mukaan hän oli suorittanut käytännölliset opetusnäytteet nuoremman lehtorin virkoja varten vain matematiikan ja luonnonopin osalta.⁸⁶ Tämän mukaan Väisälällä ei ollut riittävää koulutusta⁸⁷ ja osaamista opetustehtävään, joka sisälsi niin monia oppiaineita usealle luokka-asteelle. Tilanne ei ollut mitenkään poikkeuksellinen Suomen Lähetysseuran työalueilla. Myös muut opettajat joutuivat opettamaan sellaisia

---

⁸³ Marja Väisälän kirje isälle 1.10.1951. YVA. KA.

⁸⁴ Seppänen 1994, 71.

⁸⁵ Marja Väisälän kirje ystäville 13.5.1951. MVK. SLA. KA.

⁸⁶ Marja Väisälän todistus käytännöllisistä opetusnäytteistä 1948. MVA. KA.

⁸⁷ Lähetystyössä naisilta on usein vaadittu korkeaa koulutustaustaa. Lähetystyöntekijöiden työtehtävät vaativat jonkin ammattialan erityispätevyyden. Kena 2000, 155; Helander 2001; 37–38; Småberg 2005, 247, 255; Okkenhaug 2002, 218.

oppiaineita, joihin heillä ei ollut riittävää koulutusta.⁸⁸ Lähetystyöntekijät eivät muutenkaan ole aina voineet tehdä koulutustaustaansa vastaavia töitä.⁸⁹

Väisälä kirjoitti keväällä 1952, että koulukodin vanhimman oppilaan lähtö Suomeen oli hänelle suuri helpotus.⁹⁰ Väisälää oli vaivannut se, että hänen ja oppilaan suhde oli etäinen ja oppilas oli jäänyt hänelle aika vieraaksi. Väisälä myönsi odottavansa oppilaaltaan liikoja, mutta pettyi silti oppilaan epäaktiivisuuteen opiskella itsenäisesti. Hänen mielestään koulukodissa oppilaalta edellytettiin kykyä olla itsenäinen, jos tämä halusi menestyä opinnoissaan.⁹¹ Väisälä jätti vähemmälle huomiolle oman panoksensa opetukseen. Hän kyllä myönsi, ettei ehtinyt opettamaan vanhinta oppilasta, mutta oletti oppilaan silti pärjäävän opinnoissaan. Väisälän kirjeistä heijastuu hänen käsityksensä siitä, että oppilas pärjäisi koulukodissa silloin, jos oppilaalla oli tietyt ominaisuudet kuten lahjakkuus sekä kyky itsenäiseen työskentelyyn ja oma-aloitteeseen aktiivisuuteen. Väisälän käsitys menestyvien oppilaiden ominaisuuksista näkyy myös hänen myöhemmissä kirjeissään. Hänen mielestään oppilaan tuli olla erityisen lahjakas pärjätäkseen.⁹²

Ajan puutteen vuoksi Väisälä koki oppikirjat pelastukseksi opetuksessa ja laitto siksi oppilaat lukemaan itsenäisesti. Hän perusteli opetusmuotoaan sillä, että oppilas voi yksinkin oppia ja aikaa säästy. Hän kuitenkin myönsi, että itsenäinen opiskelu oppikirjojen avulla aiheutti oppilaissa turhautuneisuutta.⁹³ Lisäksi Väisälä ei aina ehtinyt suunnitella tuntejaan etukäteen, jonka vuoksi hän kysyi oppilailta mielipidettä tuntien sisällöstä tai pisti oppilaat itse päättämään, mitä nämä opiskelisivat.⁹⁴ Väisälän kirjeistä välittyi, että hän koki oman ammattitaitonsa huonoksi. Hän kuvailee olevansa poropeukalo alakoulun opettajaksi sekä huono kansakoulun opettaja.⁹⁵

---

⁸⁸ Helander 2001, 95; Hynninen 2002, 17; Lehtonen 1999, 121.

⁸⁹ Helander 2001, 45.

⁹⁰ Marja Väisälän kirje ystäville 13.4.1952. MVA. KA.

⁹¹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 11.11.1951. MVA. KA.

⁹² Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 20.10.1957. MVA. KA.

⁹³ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 31.1.1951. MVK. SLA. KA; Marja Väisälän kirje ystäville 13.5.1951. MVK. SLA. KA.

⁹⁴ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 11.11.1951. MVA. KA.

⁹⁵ Marja Väisälän kirje vanhemmille 21.10.1951. YVA. KA.

On hauska opettaa, mutta toisinaan, kun olen lukenut jotain jaloa kasvatustieteellistä kirjaa, olen aivan epätoivoinen metodieni kehnoudesta ja huonosta työstäni yleensä.⁹⁶

Väisälä selkeästi nautti työstään, mutta hän ei ollut tyytyväinen antamansa opetuksen tasoon. Tämän lisäksi hänen kirjeistään välittyy, ettei hänellä omasta mielestään ollut riittävää ammattitaitoa opetuksen järjestämiseen.

Vuoden 1952 aikana Väisälä alkoi hiljalleen kyseenalaistamaan sopivuuttaan opettajaksi. Hän viihtyi työssään, mutta koki edelleen olevansa huono opettaja. Keväällä Väisälä alkoi ensimmäisen kerran pohtia, oliko hän edes oikealla alalla.

Ja kyllä se on totta, että viihdyn Swakopmundissa ja työssäni, mutta ei se silti merkitse sitä, että tuntisin olevani erinomainen opettaja. Valitettavasti en sitä ole! Joskus pelkään suorastaan olevani väärällä alalla.⁹⁷

Saman vuoden lopulla Väisälä pohti, jospa hän sopisi sittenkin paremmin koulukodin emännäksi kuin opettajaksi:

Koulustakin pitäisi kertoa, mutta ei nyt haluta. ”Lomani” on ollut vasta niin vähän aikaa, ettei tee mieli ajatella koulua. Tulee vain mieleen, että olin huono opettaja, kun en valmistanut tuntejani enkä katsonut lasten perään, kun he lukivat läksyjään (tai jylläsivät luokassa ja... ja...) Olenkin ruvennut harkitsemaan, enkö paremmin sopisi emännäksi.⁹⁸

Väisälä kuvaili, ettei suoriutunut opettajan työstä parhaalla mahdollisella tavalla. Hän lohduttautui kuitenkin sillä, että oppilaat eivät tienneet paremmista opettajista ja hän oli parempi kuin ei mitään.⁹⁹ Tatu Könösen mukaan aloittelevat opettajat kokevat työuransa alkuvaiheissa pelkoa siitä, suoriutuvatko

---

⁹⁶ Marja Väisälän kirje ystäville 13.5.1951. MVK. SLA. KA.

⁹⁷ Marja Väisälän kirje ystäville 13.4.1952. MVA. KA.

⁹⁸ Marja Väisälän kirje Eevalle 11.12.1952. YVA. KA.

⁹⁹ Marja Väisälän kirje ystäville 13.4.1952. MVA. KA; Marja Väisälän kirje Eevalle 11.12.1952. YVA. KA.

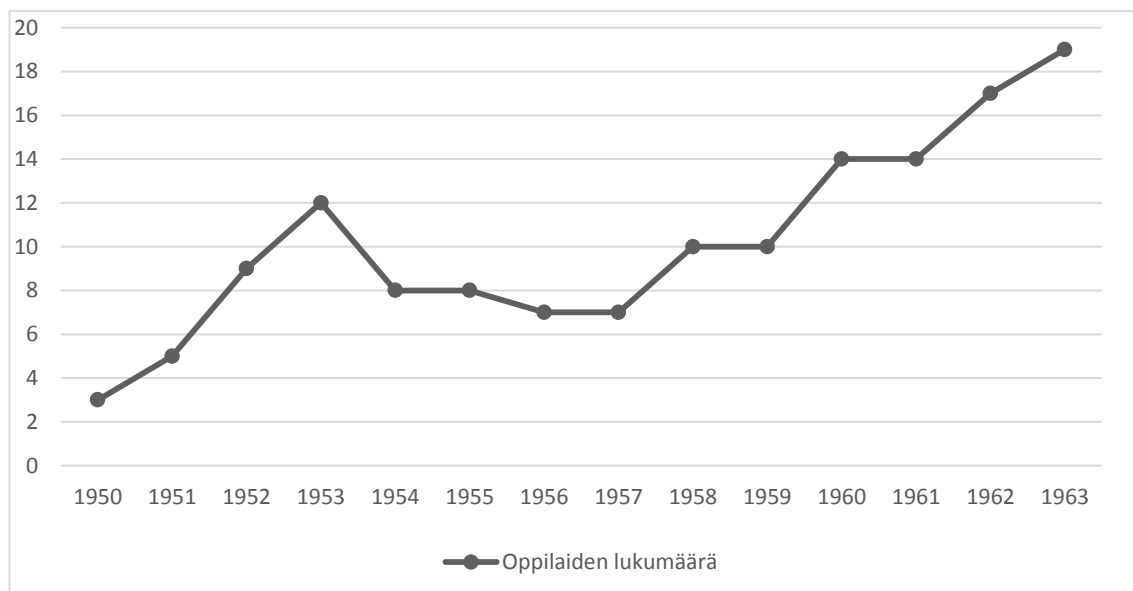

he työstään hyvin ja onnistuvatko he toimimaan odotusten mukaisesti.¹⁰⁰ Opettajan itsetunto ja ammatti-identiteetti kuuluvat opettajauran kyseenalaistamiseen sekä päätöksen lopettaa työura.¹⁰¹

Vuoden 1952 aikana Väisälä kyseenalaisti sopivuuttaan koulukodin opettajaksi. Tilannetta voidaan kuvata kriisinä, jossa Väisälä etsi omaa identiteettiään.¹⁰² Väisälä ei kokenut kuuluvansa opettajaksi, ja emännän tehtävätkin tuntuivat sopivammalta. Identiteettikriisiin vaikuttivat Väisälän ensimmäisten työvuosien kokemukset: hän koki jatkuvasti itsensä riittämättömäksi. Hän ei kokenut onnistuvansa työssään, mikä johti siihen, että hän kyseenalaisti uravalintansa ja kykynsä toimia opettajana. Väisälä ei tuo kuitenkaan myöhemmin vuoden 1952 jälkeisissä kirjeissään esille, että hän kyseenalaisti uravalintaansa tai harkitsi jotain toista työtehtävää. Kyseenalaistaminen oli vain alku-uran epäonnistumisista ja vastoinkäymisistä johtuvaa pohdintaa.

Vähitellen koulukodin oppilasmäärä alkoi kasvaa ja oppilaiden ikäjakauma monipuolistua.¹⁰³ Kuvio 1. havainnollistaa koulukodin oppilasmäärän kasvua.

Kuvio 1. Swakopmundin koulukodin oppilaiden lukumäärä vuosina 1950–1963.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Könönen 2018, 46.

¹⁰¹ Hong 2010, 1531.

¹⁰² Heikkinen 1998, 103.

¹⁰³ Seppänen 1994, 71, 119.

¹⁰⁴ Seppänen 1994, 63.

Kuvioon ei ole otettu mukaan kahta siirtolaisperheen poikaa, jotka asuivat koulukodissa usean vuoden ajan alkuvuodesta 1956 lähtien. Pojat asuivat koulukodissa, mutta kävivät valtion englanninkielistä koulua.¹⁰⁵

Oppilaiden ikäjakauma sekä oppilasmäärän kasvu pakottivat Väisälän pohtimaan sopivia tapoja opettaa oppilaita. Väisälä ihaili suomalaisia kansakoulujen opettajia, jotka opettivat yhdistettyjä luokkia. Oppilasmäärän kasvaessa Väisälä alkoi yhdistellä oppilaita rohkeasti samaksi läksykunnaksi ja opetti oppilaita usein 1–3 luokkana. Hän jakoi oppilaat pääasiassa kolmeen ryhmään: alakoulu, yläkoulu ja oppikoulu.¹⁰⁶ Väisälä toteutti opetuksessaan lukuaineiden kohdalla vuosikurssi- tai vuorokurssiperiaatetta oppilaiden määrästä ja ikäjakaumasta riippuen. Vuorokurssijärjestelmässä Väisälä yhdisti esimerkiksi kolmannen ja neljännen luokan yhdeksi opetusryhmäksi. Toisena vuotena käytiin kolmannen luokan asiat ja seuraavana vuonna neljännen.¹⁰⁷ Väisälän mielestä useamman oppilaan opettaminen ei ollut niin vaikeaa, kun oppilaat jaettiin vain muutamaksi luokaksi.¹⁰⁸

Oppilaiden jako vain muutamaksi opetusryhmäksi helpotti hieman Väisälän työtä. Eniten ongelmia tuotti kuitenkin toimivan lukujärjestyksen laatiminen, jotta aikaa jäisi myös jokaisen oppilaan henkilökohtaiselle opetukselle:

En edes ole erikoisen hyvä töitten organisoija. Lapset tulevat tavantakaa myös ”hiljaisessa työssä” ollessaan kysymään neuvoa. Se häiritsee ja hermostuttaa, kun pitäisi opettaa jotakuta isompaa.¹⁰⁹

Kalle Seppäsen mukaan Väisälän opetustyötä vaikeutti monentasoisten oppilaiden samanaikainen läsnäolo luokkahuoneessa. Aikaa jokaisen oppilaan opettamiseen ei jäänyt niin paljon kuin Väisälä olisi halunnut ja toivonut.¹¹⁰ Väisälä joutui kamppailemaan ajan puutteen ja hyvien oppimistulosten välillä.

---

¹⁰⁵ Seppänen 1994, 63; Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 27.5.1956. MVA KA.

¹⁰⁶ Marja Väisälän kirje ystäville 13.5.1951. MVK. SLA. KA; Marja Väisälän kirje Eevalle 11.12.1952. YVA.KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 16.8.1953. YVA. KA.

¹⁰⁷ Seppänen 1994, 71.

¹⁰⁸ Marja Väisälän kirje vanhemmille 14.2.1952. YVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 16.8.1953. YVA. KA.

¹⁰⁹ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 20.10.1957. MVA. KA.

¹¹⁰ Seppänen 1994, 73.

Häntä harmitti se, että oppilaiden oppimistulokset olivat heikkoja, koska hän ei pystynyt antamaan haluamaansa opetusta. Hän myös koki omien sanojensa mukaan ”henkisesti paha oloa” siitä, että ei osannut opiskeltavia asioita, vaikka vaati sitä oppilailta. Väisälä ei hallinnut sisältöjä ja joutui tarkistamaan kirjoista oikeat vastaukset läksynkuulustelujen yhteydessä. Kirjeistä heijastuu, että Väisälällä oli jatkuva kiire, jonka vuoksi opetus kärsi. Tämä aiheutti Väisälälle negatiivisia tunteita.¹¹¹ Soili Keskinen mukaan kiire synnyttää opettajissa ahdistuneisuuden ja voimattomuuden tunteita, jotka ylläpitävät riittämättömyyden ja osaamattomuuden kokemusta.¹¹² Keskinen esittelemät tunteet ovat selkeästi nähtävissä Väisälän kirjeissä.

Väisälä nautti eniten lukutaidon opettamisesta pienimmille oppilaille, koska koki olevansa hyödyksi. Heidän kohdallaan Väisälä näki selkeimmin työnsä tulokset. Pienet oppilaat olivat motivoituneita ja jaksoivat innostua opetuksesta.¹¹³ Väisälä koki kuitenkin pienet oppilaat vaikeimmaksi opetusryhmäksi, koska he vaativat opettajan ajan kokonaan, varsinkin jos eivät osanneet lukea ja kirjoittaa.¹¹⁴

Vaikka minäkin takuulla olen huono alakoulunopettaja – eihän minulle jää juuri aikaakaan pienimmilleni – ovat he oppineet puolessa vuodessa melko sujuvasti lukemaan, laskevat kuin kenen pojat ja yli kymmenen menivät laskuja ja ovat riemuissaan, kun oppivat jonkin uuden kirjoituskirjaimen. Kunpa heitä osaisi johdatella taitavasti eteenpäin, niin ettei tulisi liian vaikeita hyppyjä ylöspäin, jotka vievät lapselta itseluottamuksen ja oppimisen halun!¹¹⁵

Alkuvuosina Väisälä keskittyi juuri pienten oppilaiden opettamiseen, mutta ajan myötä hänen aikansa ei riittänyt edes heidän opettamiseensa. Pienet oppilaat

---

¹¹¹ Marja Väisälän kirje ystäville 15.2.1953. MVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 15.3.1953. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 11.6.1957. MVA. KA.

¹¹² Keskinen 1999, 53.

¹¹³ Marja Väisälän kirje vanhemmille 21.10.1951. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 9.11.1955. MVA. KA; Marja Väisälän kirje Liisalle 15.11.1955. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 11.6.1957. MVA. KA.

¹¹⁴ Seppänen 1994, 72; Marja Väisälän kirje vanhemmille 20.2.1954. YVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 18.8.1954. YVA. KA.

¹¹⁵ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 27.5.1956. MVA. KA.

motivoivat Väisälää opetustyöhön, koska innostuivat oppimaan helposti. Hän ei voinut kehua omaa työtään, mutta koki silti työn tuottavan hänelle iloa.¹¹⁶

Myös vanhempien oppilaiden opetus oli haasteellisia.¹¹⁷ Tähän vaikutti Väisälän heikko substanssiosaaminen sekä ajan puute. Hän ei ehtinyt syventymään opetettaviin aineisiin ja opettaminen tuntui epämiellyttävältä. Eniten ongelmia tuottivat äidinkielen, historian, ruotsin ja uskonnon opetus, joissa Väisälän osaaminen oli heikkoa. Väisälä itse kutsui vanhempien oppilaiden opettamista ”puoskaroinniksi”. Opiskelu jäi yleensä oppilaiden omalle vastuulle. Väisälän opetus oli pääasiassa läksyjen antamista ja niiden kuulustelemista. Läksynkuulusteluissa Väisälä käytti oppikirjoja, jotta tiesi, ovatko oppilaan vastaukset oikein.¹¹⁸

Väisälä kirjoitti kirjeisiin usein tuskailevansa sopivien ja toimivien opetusmetodien kanssa. Mielenkiintoista kuitenkin on, että Väisälä kirjoitti vuonna 1965 vanhemmilleen, että oli suositellut koulukodin opettajille joitain itse käyttämiään opetusmetodeja. Väisälä oli jo vuonna 1963 siirtynyt Oshigambon lukioon, mutta tapasi lähettikokouksessa muutama vuosi myöhemmin Swakopmundin koulukodin uudet opettajat. Väisälä oli saanut käyttämistään opetusmetodeista rohkaisua koulukodin emännältä, Irma Kokolta, jonka kanssa oli työskennellyt muutaman vuoden ajan.¹¹⁹

*Irma tässä sanoi eräänä iltana sellaista, mikä lämmitti mieltäni: ”Sinä et opettanut lapsille määrättyjä kursseja (vain sen tähden, että ne kuuluvat lukusuunnitelmaan), mutta Sinä opetit lapset ajattelemaan.” – En tarkoita tällä sitä, että uudet opettajat olisivat huonompia, monen mielestä uusi, koulumaisempi työskentely ehkä onkin juuri oikeaa koulua. Minusta vain oli niin hauska taas puhella Irman kanssa ja huomata, miten samalla tavalla me suhtaudumme asioihin.*¹²⁰

---

¹¹⁶ Marja Väisälän kirje Liisalle 15.11.1955. YVA. KA.

¹¹⁷ Seppänen 1994, 72.

¹¹⁸ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 22.2.1957. MVA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 11.6.1957. MVA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 9.2.1958. MVA. KA.; Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 17.5.1959. MVA. KA.

¹¹⁹ Marja Väisälän kirje vanhemmille 6.7.1965. YVA. KA.

¹²⁰ Marja Väisälän kirje vanhemmille 6.7.1965. YVA. KA.

Kalle Seppänen kuvailee Väisälän opetusmenetelmien olleen aikaansa edellä. Hänen mukaansa Väisälä ei niinkään aina opettanut, vaan johdatteli oppilaat tietojen lähteille ottamaan asioista itse selvää.¹²¹ Väisälän kirjoittamista kirjeistä välittyy kuva, että hänen oli olosuhteiden pakosta laitettava oppilaat opiskelemaan itsenäisesti. Väisälän opetusmenetelmät kertovat enemmänkin ajan ja osittain myös osaamisen puutteesta, kuin tarkkaan harkituista pedagogisista ja didaktisista valinnoista. Toisaalta Väisälän opetusmenetelmät kertovat nimenomaan kyvystä organisoida, jonka avulla hän pystyi selviytymään useiden ja hyvin eri tasoisten oppilaiden opettamisesta.

Vuonna 1955 Väisälä oli ollut kuusi vuotta opettajana Swakopmundin koulukodissa, minkä vuoksi hän pääsi lomalle kotimaahan. Läheille myönnettiin kotimaanlomaa heidän oltuaan noin 5–7 vuotta työalueella.¹²² Väisälä kirjoitti vanhemmilleen, että halusi käyttää lomansa opintoihin. Turussa toimi opettajakorkeakoulu, jonne hän halusi päästä kuunteluoppilaaksi. Väisälän mukaan työn ohessa olisi voinut opiskella kirjoista, mutta hänellä ei ollut aikaa ja energiaa opiskella itsenäisesti. Väisälä kirjoitti myös, että häntä oli painanut työmotivaation puute. Omien sanojensa mukaan häntä ei ollut kiinnostanut opettaminen enää pitkään aikaan. Väisälä kirjoitti vanhemmilleen, että piti työstään, mutta tunsu päivittäin itsensä epäpäteväksi.¹²³ Väisälän mieltä painoi selkeästi heikolta tuntuva ammattitaito:

*Itse tiedän parhaiten, miten heikkoa opetukseni on monesti ollut. Onhan siihen ollut syynä joskus vaikeat olosuhteetkin, joskus taas pelkkä laiskuus, mutta usein myös ammattitaidon puute.*¹²⁴

Soile Keskinen mukaan tietojen ja taitojen ajantasaistaminen voi säädellä opettajan omaa pätevyyden tunnetta ja ehkäistä osaamattomuuden tunteiden voimakasta energiaa kuluttavaa vaikutusta.¹²⁵ Väisälälle oli keskeistä päivittää omaa osaamistaan. Hän kuitenkin kirjoitti ystävälleen syksyllä 1955, että kotimaanlomalle suunnitellut opinnot jäivät vähiin. Hän käytti lomansa siihen,

---

¹²¹ Seppänen 1994, 74.

¹²² Helander 2001, 43; Marja Väisälän kirje vanhemmille 20.2.1954. YVA. KA.

¹²³ Marja Väisälän kirje vanhemmille 17.6.1954. YVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 18.9.1954. YVA. KA.

¹²⁴ Marja Väisälän kirje vanhemmille 17.6.1954. YVA. KA.

¹²⁵ Keskinen 1999, 54.

että matkusteli Suomessa ja toimi rippikoulun laulunopettajana.¹²⁶ Keväällä 1970 Väisälä muisteli käyttäneensä yhdeksän kuukauden lomasta 3–4 kuukautta Turun Opettajakorkeakoulun opintoihin.¹²⁷ Kirjeet ovat ristiriidassa keskenään, minkä vuoksi on vaikea sanoa, kuinka paljon Väisälä tosiasiassa kotimaanlomallaan opiskeli. Näyttää kuitenkin siltä, että jos opintoja oli, niistä ei ollut merkittävää hyötyä työssä selviytymisen kannalta.

Jos opettajan ammattitaito ei ole riittävä, voi siitä seurata ammatillinen identiteettikriisi, josta puolestaan seuraa epävarmuutta.¹²⁸ Lomalta paluun jälkeen Väisälä kirjoitti pelkäävänsä koulun alkamista. Tähän vaikutti hänen tuntemuksensa omasta epäpätevyydestä ja saamattomuudesta. Väisälä suunnitteli etukäteen pitävänsä mallikoulua Swakopmundissa. Hänen ajatuksenaan oli, että voisi opetella opettamisen taitoa samalla, kun opetti käytännössä. Suunnitelma kuitenkin kariutui nopeasti. Omien sanojensa mukaan hän opetti ”löysin rantein” eikä opetuksen tasossa ollut kehumista.¹²⁹

Väisälän opetuksen päämääränä oli, että koulu voisi antaa sellaiset tiedot ja taidot, joiden pohjalta oppilas voisi jatkaa opintojaan Suomessa mahdollisimman kivuttomasti.¹³⁰ Väisälää kuitenkin pelotti lähettää oppilaat takaisin kotimaan kouluihin, koska oppilaiden osaamisensa tasossa alkoivat näkyä monivuotiset opetuksen laiminlyönnin jäljet. Väisälä alkoi pitää liian kunnianhimoisina opetustavoitteitaan, joissa oppilas voisi sujuvasti siirtyä suomalaiseen kouluun.¹³¹ Yhtenä Väisälän ammatti-identiteettiä muokkaavana tekijänä toimivat Suomeen palanneet oppilaat. Oppilaat sekä heidän vanhempansa kirjoittivat Väisälälle koulun sujumisesta ja opintojen etenemisestä kotimaassa, kuten käy ilmi hänen kirjeestään ystävälle syksyllä 1963:

*Niin, suurkiitos, kun käskit [oppilaan nimi poistettu] kirjoittamaan!
Iloitsen hänen kirjeestään, vaikka se kyllä oli murskaava arvostelu*

---

¹²⁶ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 1.10.1955. MVK. SLA. KA.

¹²⁷ Marja Väisälän kirje Hilkalle 9.4.1970. MVA. KA.

¹²⁸ Aho 2011, 35.

¹²⁹ Marja Väisälän kirje Liisalle 15.11.1955. YVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 30.12.1956. YVA. KA.

¹³⁰ Seppänen 1994, 70.

¹³¹ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 27.5.1956. MVA. KA.

Swakopmundin Suomalaisen Yksityiskoulun tasosta. [Oppilaan nimi poistettu] piti pyrkiä viidennelle, ja nyt hän saa keskinkertaisia tai heikkoja numeroita neljännen luokan kokeista! Oli siis erinomaisen hyvä hänelle itselleen, että hän jäi neljännelle – mutta mikä häpeää minulle! Mutta täytyy ottaa asiat semmoisina kuin ne ovat, nöyrästi vain.¹³²

Suomeen palanneiden oppilaiden arvosanat eivät olleet hyviä ja osa oppilaista oli jätetty luokalle tai tiputettu yhtä luokkaa alemmalle.¹³³ Kirjeet vakuuttivat Väisälän itsensä siitä, että hänen opetuksensa taso oli heikkoa.

Vuonna 1959 Väisälä kirjoitti ystävälleen Liisa Helmiselle siitä, millaiseksi koki itsensä opettajana. Väisälä totesi, että hänen tuli hyväksyä omat heikkoutensa eikä hän pystynyt olemaan hyvä opettaja:

Pitää kai vain tässä kouluhommassakin tyytyä siihen, ettei tässä maailmassa mikään ole täydellistä. Jossain mielessä pitää oppia tyytymään omiin heikkouksiinkin.¹³⁴

Väisälä oli selkeästi prosessoinut omaa ammatti-identiteettiään. Hän ymmärsi, millainen opettaja hän oli, miten hän selviytyi työssään ja mikä hänen osaamisensa taso oli. Tuula Laineen mukaan opettajan kehittämisessä ja kasvamisessa on kyse siitä, että opettaja tunnistaa oman keskeneräisyytensä ja pystyy hyväksymään sen.¹³⁵ Kirjeiden mukaan Väisälä tiedosti omat voimavaransa, heikkoudet sekä vahvuudet. Hän ei yrittänyt olla parempi opettaja kuin todellisuudessa oli, vaan teki opetustyötä sillä tasolla kuin oli. Kuitenkin Väisälän odotukset opetuksen tasosta olivat korkeammat kuin hän todellisuudessa pystyi opettamaan koulukodin olosuhteissa. Merkittävä ristiriita syntyi siitä, että odotukset ja todellisuus eivät kohdanneet, jonka vuoksi Väisälä koki itsensä huonoksi opettajaksi.

---

¹³² Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.11.1963. MVA. KA.

¹³³ Marja Väisälän kirje äidille 12.4.1959. YVA. KA; Marja Väisälän kirje omaisille 17.12.1961. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.11.1963. MVA. KA.

¹³⁴ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 1.2.1959. MVA. KA.

¹³⁵ Laine 1998, 110.

Väisälä työskenteli koulukodissa pääasiassa ainoana opettajana. Häneltä puuttui sellainen työyhteisö, jossa hän olisi saanut tukea omaan opettajuuteen ja ammatti-identiteetin muodostamiseen. Palautteen ja tuen saamiseksi Väisälä kirjoitti työstään ja toimintatavoistaan ystäville Suomeen. Yksi Väisälää mietityttänyt toiminta oli esimerkiksi hänen rangaistusmenetelmänsä. Väisälä löi oppilaitaan aina silloin, kun hermostui oppilaiden käytökseen. Väisälä ymmärsi toimivansa väärin ja katui toimintaansa. Hän kuitenkin haki ystäviltään vielä tukea siihen, oliko hänen toimintansa väärää vai ei.¹³⁶ Ruumiillinen rangaistus kurinpitokeinona oli kielletty Suomen kansakouluissa jo vuonna 1914.¹³⁷

Väisälän halu saada palautetta ja tukea työhönsä sekä toimintatapoihinsa voidaan ajatella myös merkiksi heikosta itseluottamuksesta. Ismo Ahon mukaan itseluottamus näkyy opettajan työssä siten, että opettaja luottaa omaan tekemiseensä ja arvostelukykyynsä. Hyvällä itsetunnolla varustetun opettajan ei tarvitse jatkuvasti miettiä, toimiiko hän työssään oikein vai ei. Opettajan itseluottamus onkin yksi merkittävä asia työssä menestymisen kannalta.¹³⁸ Väisälän tukeutuminen ystäviin näyttäytyy siten, ettei hän ollut varma omasta opetuksestaan ja toiminnastaan.

Ystävät toimivat Väisälälle myös neuvonantajina opetustyön toteuttamisessa. Väisälä pyysi apua ystäviltään esimerkiksi oppikirjojen valinnassa ja kokeiden arvostelemisessa.¹³⁹ Väisälän ystävät kertoivat myös sen hetkisistä kouluasioista Suomessa sekä lähettivät opetusmateriaalia ja lehtileikkeitä. Koulukodin ainoana opettajana Väisälä ei saanut paikan päällä apua opetustyöhön, ja siksi hän haki sitä ystäviltään. Väisälän mielestä hän ei pystynyt pysymään ajan tasalla ammatissaan:

*Jään tietenkkin ihan takapajulle ammatissani, opetan pääasiassa sen mukaan, kuin muistan omien opettajieni tehneen 25 vuotta sitten!*¹⁴⁰

---

¹³⁶ Marja Väisälän kirje ystäville 13.4.1952. MVA. KA.

¹³⁷ Kunnari & Pöyhönen 1998, 15.

¹³⁸ Aho 2011, 111, 135-136.

¹³⁹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 20.10.1957. MVA. KA; Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 4.8.1959. MVA. KA.

¹⁴⁰ Marja Väisälän kirje ystäville 14.8.1956. MVA. KA.

Heini Hakosalo, joka on tutkinut Ambomaalla 1900-luvun alussa toiminutta lähetyslääkäri Selma Rainiota, toteaa, että Rainio koki ongelmalliseksi sen, että hän oli lähetyksentällä eristyksissä viimeisimmästä lääketieteellisestä tutkimuksesta ja kollegoista. Rainio ylläpiti ammattitaitoaan tilaamalla lääketieteellistä kirjallisuutta, aikakauslehtiä ja lääketieteellisiä mainoksia, jotka sisälsivät tietoa uusimmista lääketieteen saavutuksista. Rainio yritti löytää aikaa niiden lukemiseen työn ohessa. Hän teki parhaansa päivittääkseen taitojaan ja tietämystään osallistumalla esimerkiksi täydennyskoulutuskursseihin, luennoille sekä seuraamalla työtä yliopistoklinikoilla ja mielisairaaloissa. Rainio kuitenkin koki, että hän pikemminkin taantui kuin toimi lääketieteen ammattilaisena.¹⁴¹ Väisälän kokemukset olivat hyvin samanlaisia. Ystäviltä saadut neuvot ja opetukseen liittyvät lehtileikkeet olivat Väisälälle hyvin tärkeitä, jotta hän pystyi päivittämään ammatillista tietämystään. Väisälän mukaan työn ohessa oli kuitenkin vaikea opiskella, koska hänellä ei ollut siihen aikaa ja energiaa.¹⁴²

Kirjeiden kirjoittaminen toimi Väisälälle työkaluna, jonka avulla hän reflektoi omaa opettajuuttaan ja toimintaansa. Itsereflektiolla tarkoitetaan sellaista toimintaa, jossa opettaja ottaa tarkasteltavakseen jonkin puolen itsestään ja toiminnastaan.¹⁴³ Katariina Stenbergin mukaan reflektio on oman toiminnan, ajattelun tai tunteiden tietoista havainnointia, tarkastelua ja pohtimista. Reflektio toimii ymmärtämisen työkaluna ja pedagogisena työvälineenä, jonka kautta opettaja muodostaa ammatti-identiteettiä.¹⁴⁴ Reflektoinnin ja itsetutkiskelun avulla opettajalla on mahdollisuus vakuuttaa itseään omasta ammattitaidostaan ja samalla rohkaista itseään. Reflektoinnilla opettaja oppii tuntemaan omat vahvuutensa ja puutteensa, joissa on vielä kehitettävää.¹⁴⁵

Kertoessaan itsestään ihminen valikoi, mitä kertoo ja mitä jättää kertomatta. Käsitys itsestä muovautuu ja rakentuu samalla, kun ihminen kertoo itsestään.¹⁴⁶ Väisälän kirjeiden kautta tapahtunut reflektointi oli kauttaaltaan negatiivissävytteistä ja hän loi kerronnallaan itsestä kuvaa huonona opettajana. Hän ei kyennyt löytämään omasta toiminnastaan juuri mitään positiivista

---

¹⁴¹ Hakosalo 2015, 317.

¹⁴² Marja Väisälän kirje vanhemmille 17.6.1954. YVA. KA.

¹⁴³ Laine 2004, 71.

¹⁴⁴ Stenberg 2011, 41-42.

¹⁴⁵ Aho 2011, 111-113.

¹⁴⁶ Eteläpelto & Vähäsantanen 2006, 43; Heikkinen 1999, 277.

kerrottavaa kirjeisiin. Väisälä kuvasi jatkuvasti epäonnistuvansa työssään ja koki olevansa huono opettaja. Hän ei arvostanut omaa ammattitaitoaan ja poti huonoa omatuntoa kehnosta opetustyöstään.

Väisälän negatiivista reflektointia voidaan tulkita ammatillisen itsetunnon menettämisenä. Ammatillisen itsetunnon menettämiseen liittyy yleinen negatiivinen suhtautuminen itseen. Työntekijä ei ole tyytyväinen itseensä eikä työhönsä.¹⁴⁷ Kirjeiden valossa Väisälän ammatti-identiteetti näyttää olleen myös heikko, koska hänellä oli heikko itsetunto eikä hän arvostanut itseään sellaisena kuin oli. Salovaaran ja Honkosen mukaan heikko ammatti-identiteetti näkyy muun muassa tyytymättömyyden tunteena sekä itsensä arvostamisen puutteena.¹⁴⁸

Mariikka Almiolan mukaan opettajan ammatillinen identiteetti käsittää hänen sisäisen kuvansa siitä, millainen hän opettajan työssä on ja miten hän siinä selviytyy.¹⁴⁹ Väisälän kirjeistä välittyy kuva huonosta opettajasta. Hän kirjoitti toistuvasti, ettei selvinnyt opetustyöstä haluamallaan tavalla, jonka takia hän koki epäonnistuvansa työssään. Väisälän tapaa kertoa omasta työstään voidaan selittää sillä, että hänellä oli kuva ideaalista opettajasta. Koski-Heikkisen mukaan ideaalilla opettajalla tarkoitetaan käsitystä hyvästä opettajasta.¹⁵⁰ Väisälällä oli halu ja ehkä myöskin odotus olla hyvä opettaja ja suoriutua työstään hyvin. Hän ei kuitenkaan siihen kyennyt, mikä purkautui negatiivisena kerrontana ja reflektointina omasta työstä.

Väisälän kirjeissä erikoista on se, että hän kuvailee paljon opetustyön epäonnistumista. Lähetystyöntekijät eivät yleensä kirjoittaneet ystävilleen ja omaisilleen työn negatiivisista puolista, koska vastaanottajat odottivat kuulevansa työn voitoista ja edistymisestä.¹⁵¹ On vaikea sanoa, kuinka todenmukaisia Väisälän kuvaukset työstään ja osaamisen tasostaan todellisuudessa olivat. On mahdollista, että Väisälä ei ollut todellisuudessa niin huono opettaja kuin hän kirjeissä itseään kuvaili, vaan tapa jolla hän kirjeissä

---

¹⁴⁷ Haaparanta 2008, 110.

¹⁴⁸ Salovaara & Honkonen 2013, 29.

¹⁴⁹ Almiola 2008, 35.

¹⁵⁰ Koski-Heikkinen 2014, 39.

¹⁵¹ Helander 2001, 17.

kuvaili itseään opettajana oli tapa motivoida itseään työskentelemään paremmin. Myös oppilaiden vanhemmat luottivat häneen. Jos Väisälä oli todella huono opettaja, miksi vanhemmat silti luottivat häneen. Väisälä ihmetteli itsekkin, miten vanhemmat suhtautuivat häneen lojaalisti, vaikka hän ei omasta mielestään ollut malliopettaja. Väisälän mielestä hän oli kuitenkin aina saanut oppilaidensa vanhemmilta luottamusta osakseen.¹⁵²

Opettajan ammatti-identiteetti voidaan muotoilla kysymyksen muotoon: *kuka ja millainen minä olen ammattilaisena?*¹⁵³ Vastausta opettaja muodostaa kertomusten ja itseilmausten välityksellä.¹⁵⁴ Väisälän käsitys kirjeiden perusteella itsestään oli, että hän on huono opettaja. Työuran alkua ajoista lähtien Väisälän ammatti-identiteetti voidaan käsittää heikkona, koska hän ilmaisi kirjeissä tyytymättömyyden tunnetta sekä itsensä arvostamisen puutetta. Hän käsitteli kirjeissään jatkuvasti kehoja opetusmetodejaan, huonoa opetuksen tasoaan sekä ammattitaidon puutetta. Väisälän muodostama kuva itsestään opettajana vahvistui sitä mukaa, mitä pidempään hän toimi Swakopmundissa opettajana. Epäonnistumiset ja oppilaiden heikot oppimistulokset niin koulukodissa kuin Suomessakin heikensivät entisestään Väisälän ammatti-identiteettiä.

Ammatti-identiteetti on tärkeä voimavara ja edellytys opettajan työhyvinvoinnille, koska se suojaa persoonaa vaikeissa ja kielteisissä ongelmatilanteissa.¹⁵⁵ Ammatti-identiteetti näyttää toimineen Väisälälle jonkinlaisena suojamekanismina. Väisälä käytti ammatti-identiteettiä selitystapana epäonnistumisille ja ongelmille opetustyössä. Väisälä selitti oppilaiden huonot oppimistulokset luomansa ammatti-identiteetin kautta: hän oli huono opettaja, jonka vuoksi oppilaat eivät oppineet. Väisälä reflektoi itseään kirjeissä huonona opettajana, jonka vuoksi hänen ammatti-identiteettinsä perustui tähän näkemykseen.

---

¹⁵² Marja Väisälän kirje vanhemmille 20.2.1954. YVA. KA.

¹⁵³ Eteläpelto 2007, 91.

¹⁵⁴ Heikkinen 1999, 275.

¹⁵⁵ Tiilikainen 2018, 55.

Ismo Ahon mukaan reflektoinnin kautta opettaja oppii hyväksymään myös puutteensa ja kehitystarpeensa.¹⁵⁶ Väisälän kohdalla onkin huomattavaa se, että hän iloitsi työstään jatkuvasti, vaikka koki itsensä huonoksi opettajaksi. Väisälä kirjoitti kirjeissään ahkerasti omista puutteistaan ja heikkouksistaan, muttei juuri ollenkaan opetustyön onnistumisista. Näyttää siltä, että hän oppi ajan myötä hyväksymään itsensä sellaisena opettajana kuin hän oli puutteinen ja kehitystarpeinen. Tämän vuoksi voidaan päätellä, että Väisälän ammatti-identiteetti auttoi häntä jaksamaan sekä jatkamaan työtä vastoinkäymisistä huolimatta.

1.2. Ammatti-identiteetti selkiytyy ja vakiintuu

Oshigambon vuonna 1960 perustettu lukio oli ensimmäinen koulu Ambomaalla, joka valmisti oppilaita yliopisto-opintoja varten. Koulun ensimmäiset oppilaat olivat pääasiassa paikallisia jo valmiita opettajia. Lukion tehtävänä oli laajentaa oppilaiden tietämystä sekä tehdä heistä pätevämpiä opettajia.¹⁵⁷ Oshigambon lukiossa oli sekä kolmivuotinen keskikoulu että kaksivuotinen lukio.¹⁵⁸ Lukio tähtäsi ylioppilastutkintoon, joka oli ainoa tie yliopistoon. Oshigambon lukio oli paikallisen väestön tärkein väylä korkeampaan koulutukseen. Tutkintoaineina olivat afrikaansi, englanti, matematiikka, fysiikka, historia, maantieto ja maanviljelys.¹⁵⁹ Saksan entisiä siirtomaita koskeva mandaattijärjestelmän perustamisen myötä Lounais-Afrikan mandaattioikeus myönnettiin Etelä-Afrikan hallitukselle. Oikeuden perusteella hallitus puuttui koulujen toimintaan. Myös Suomen Lähetysseuran koulujen piti täyttää hallituksen vaatimukset opetusohjelman osalta.¹⁶⁰ Lukiossa seurattiin tästä syystä Etelä-Afrikan opetussuunnitelmaa, mutta koulun oma opetussuunnitelma oli matemaattisesti painottunut.¹⁶¹

Marja Väisälä siirtyi vuoden 1963 puolivälissä Swakopmundin koulukodista Oshigambon lukioon matemaattisten aineiden opettajan ja koulun johtajan

---

¹⁵⁶ Aho 2011, 111.

¹⁵⁷ Lehtonen 1999, 140.

¹⁵⁸ Väisälä 1967, 14.

¹⁵⁹ Kilpeläinen 2007, 19.

¹⁶⁰ Kiljunen 1980, 35–36.

¹⁶¹ Kilpeläinen 2007, 18–19.

Tauno Tirrosen sijaiseksi.¹⁶² Väisälä itse suhtautui siirtoon positiivisesti, vaikka häntä samalla huoletti jättää Swakopmundin koulukoti.¹⁶³ Väisälä opetti aluksi matematiikkaa, luonnonoppia, fysiikkaa ja kemiaa. Hänellä oli 23 opetustuntia viikossa, jonka hän koki itselleen sopivaksi määräksi. Väisälä oli iloinen siitä, ettei tunteja ollut yhtään enempää, koska hänellä ei ollut ennestään kokemusta lukioasteella opettamisesta, eikä hän ollut ehtinyt tutustua paikallisiin kurssien sisältöihin ja opetusmetodeihin. Hän halusi aluksi tutustua paikallisiin oppiennätyksiin, oppikirjoihin ja tehdä työsuunnitelmat kursseille, jotta opetus oli hänelle mahdollista.¹⁶⁴

Syksyn 1963 kirjeistä välittyy Väisälän innostus uudesta työstä Oshigambon lukiossa. Suomalaisten lähettien lapset vaihtuivat vanhempiin paikallisen väestön oppilaisiin, ja Väisälä sai opettaa itselleen ominaisia matemaattisia aineita. Väisälä selvästi nautti työstään ja se tuotti hänelle iloa:

Itse työ ei kuitenkaan täällä ole kivireen vetämistä, vaan päin vaistoin. Opettaminen on täällä elämäni suurin ilo ja virkistys. Tietysti tunnit ovat erilaisia, mutta yhä uudestaan saa iloita, kun on voinut antaa kiinnostuneille kuulijoille jonkun uuden näkemyksen tai oivalluksen.¹⁶⁵

Leena Nissisen mukaan työssä jaksamisen ja työhyvinvoinnin kannalta työstä saatava ilo ja tunne siitä, että työ on mielekästä ja merkityksellistä, ovat tärkeitä.¹⁶⁶ Swakopmundissa Väisälä oli kokenut hetkellistä motivaation puutetta opetustyöhön. Kuitenkin uusi työtehtävä, koulu, oppilaat sekä hänelle itselleen tutut oppiaineet toivat Väisälälle aivan uuden innostuksen ja tarmon opettaa. Oshigambon lukiossa Väisälä koki heti alusta lähtien itsensä opettajana sekä antamansa opetuksen tärkeäksi ja merkitykselliseksi, koska hän sai opettaa maailman ensimmäistä luokkaa, joka kirjoitti Ambomaalla ylioppilaiksi. Hänen näkemyksensä oli, että hän voi työllään auttaa oppilaita kouluttautumaan

---

¹⁶² Kilpeläinen 2007, 14.

¹⁶³ Marja Väisälän kirje vanhemmille 16.5.1963. YVA. KA.

¹⁶⁴ Marja Väisälän kirje vanhemmille 8.8.1963. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.9.1963. MVA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.11.1963. MVA. KA.

¹⁶⁵ Marja Väisälän kirje vanhemmille 25.10.1963. YVA. KA.

¹⁶⁶ Nissinen 2008, 29.

tulevaisuudessa tärkeisiin tehtäviin, jotka hyödyttävät myös muita Ambomaan asukkaita.¹⁶⁷

Väisälä kohtasi hyvin pian uuden työn haasteet. Suurena haasteena oli koulun opetuskieli, joka oli afrikaansi. Afrikaansi ei ollut oppilaiden eikä opettajien äidinkieli. Usein koulun oppilaat osasivat kieltä paremmin kuin opettajat. Väisälä kuitenkin itse arvioi kielitaitonsa aika sujuvaksi,¹⁶⁸ mutta koki tekevänsä myös virheitä. Ongelmia tuottivat eri oppiaineiden ammattitermit, joissa apua piti kysyä usein oppilailta.¹⁶⁹ Väisälän mielestä vieras kieli häiritsi oppilaiden oppimista siten, että se johti ulkolukuun eikä oppiaineiden sisällölliseen hallintaan.¹⁷⁰ Väisälä toi kielen tuottamat ongelmat ensimmäisenä työvuotenaan vahvasti esille, mutta tämän jälkeen hän ei asiasta enää kirjoittanut. Kirjeiden perusteella on vaikeaa sanoa, kuinka paljon kieli vaikutti myöhemmin opetukseen sekä Väisälän ja oppilaiden väliseen kommunikaatioon luokkatilanteissa. Väisälän kohtaamat ongelmat monikielisessä kouluympäristössä ovat varsin tavallisia. Outi Soilamon tutkimuksessa opettajien monikulttuurisesta työstä ilmeni, että juuri vieras kieli tuotti lähes kaikille tutkimukseen osallistuneille opettajille ongelmia koulutyössä. Opettajat olivat epävarmoja esimerkiksi siitä, ymmärsivätkö oppilaat heidän sanomansa.¹⁷¹ Myös muiden lähettiopettajien työtä ovat haastaneet vieraan kielen heikko osaaminen. Vieras kieli on tuonut epävarmuutta oppituntien pitämisestä, koska opettajan on ollut vaikea ymmärtää oppilaiden vastauksia.¹⁷²

Opettajan ammatti-identiteetti on vahvasti yhteydessä ympäristöön, jossa opettaja toimii. Ammatti-identiteetti voi joutua ristiriitaan silloin, kun ympäristön asettamat vaatimukset ja henkilökohtaiset näkemykset eivät kohtaa. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi silloin, kun opetusta ohjaavat vaatimukset ovat erilaiset kuin opettajan henkilökohtaiset näkemykset siitä, mikä on hyvää ja miten kuuluisi toimia.¹⁷³ Väisälän ammatti-identiteetti joutui koetukselle

---

¹⁶⁷ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 5.12.1963. MVK. SLA. KA.

¹⁶⁸ Kielen osaamista kertoo se, että Väisälä oli suorittanut afrikaansin virallisen kielitutkinnon vuonna 1950. Marja Väisälän kirje ystäville 13.2.1950. MVA. KA.

¹⁶⁹ Marja Väisälän kirje vanhemmille 17.8.1963. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.11.1963. MVA. KA.

¹⁷⁰ Marja Väisälän kirje vanhemmille 9.2.1964. YVA. KA.

¹⁷¹ Soilamo 2008, 136, 138.

¹⁷² Hynninen 2002, 16-17.

¹⁷³ Beijaard et. al. 2004, 109.

Oshigambon lukiossa, koska paikallisten vaatimukset poikkesivat Väisälän opetustyötä koskevista näkemyksistä. Väisälää häiritsivät paikalliset tutkintovaatimukset, koska ne ohjasivat hänen työtään siihen, että hän opetti vain virallisia tutkintoja eikä elämää varten.¹⁷⁴ Väisälä ei avaa sen enempää, mitä hän tarkoitti opettamisella elämää varten. Todennäköisesti hän tarkoitti sitä, että oppilaat pystyisivät tulevaisuudessa hyödyntämään ja soveltamaan oppimiaan asioita laajemmin ylioppilaskirjoitusten lisäksi esimerkiksi työssä tai tulevilla jatko-opinnoissa.

Väisälä kirjoitti, että olisi halunnut opettaa vain sen verran, mitä oppilaat hänen mielestään pystyivät omaksumaan. Hän kuitenkin koki olevansa niin epävarma opetuskyvyistään, ettei uskaltanut toimia niin. Väisälä päätti siksi mennä tutkintovaatimusten mukaan ja paikata sisältöjä omien kykyjensä mukaan.¹⁷⁵ Väisälää häiritsi myös Ambomaan koulujen opetustyyli. Hän kuvasi sitä näennäistieteelliseksi.¹⁷⁶ Tällä hän tarkoitti sitä, että oppilaat vain lukivat kurssien sisältöjä ulkoa, pänntäsivät yksityiskohtia ja piirsivät hienoja kaavioita, mutta eivät ymmärtäneet itse asiaa. Väisälän mukaan paikalliset koulut eivät opettaneet ajattelemaan, vaan pänntäämään vain koneellisesti tietoa.¹⁷⁷ Tämä aiheutti Väisälässä selkeästi hämmennystä siitä, miten opetusta tulisi järjestää, jotta oppilaat sisäistäisivät opetetut asiat. Hän kirjoittikin vanhemmilleen, että hän oli kovin ymmällään, mitä hänen oli työssään tehtävä.¹⁷⁸ Kirjeiden perusteella Väisälän käsitys oppimisesta oli, että sisältöjen ymmärtäminen oli keskeistä. Hän ei ilmiselvästi ymmärtänyt opiskelemista, jossa ulkoa oppiminen oli opetuksen perusta.

Opetuksessa Väisälälle tuottivat vaikeuksia jo Swakopmundissa tutuksi tulleet oppiaineiden sisällöllinen hallinta, opetusvälineet sekä metodit. Väisälä koki erityisesti kemian opetuksen vaikeaksi ja jopa vastenmieliseksi:

Vaikka teen laboratoriossa töitä ja koetan lukeakin, ovat tuntini surkeita. En ole koskaan todella hallinnut kemiaa, vaikka minulla on

---

¹⁷⁴ Väisälä 1967, 38.

¹⁷⁵ Marja Väisälän kirje vanhemmille 9.2.1964. YVA. KA.

¹⁷⁶ Marja Väisälän kirje vanhemmille 4.3.1964. YVA. KA.

¹⁷⁷ Marja Väisälän kirje vanhemmille 4.3.1964. YVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 9.2.1964. YVA. KA.

¹⁷⁸ Marja Väisälän kirje vanhemmille 9.2.1964. YVA. KA.

*siinä cum laude, olen heikko teoriassa ja tökerö käytännön töissä. Oppilaat neuvovat minua, kun kysyn, miten herra Tirrosen oli tapana tehdä. Mutta eiväthän he voi paljoa tietää, sillä kemia on myös heille vaikea aine.*¹⁷⁹

Väisälän alkutaival Oshigambon lukiossa meni pitkälti uusien asioiden opettelemiseen. Hän koki opettamisen mielenkiintoiseksi, mutta myös vaikeaksi. Väisälän mielestä hän joutui aloittamaan työnsä niin nopeasti syksyllä 1963, ettei ehtinyt suunnitella opetustyötään kunnolla. Väisälän mielestä hänellä ei siksi ollut selkeää käsitystä siitä, mitä ja miten olisi pitänyt opettaa, jonka takia myöskään oppilaat eivät olleet oppineet.¹⁸⁰ Swakopmundissa Väisälä oli reflektoinut ammatti-identiteettiään pääasiassa henkilökohtaisen heikkouksien avulla, kuten ammattitaidottomuuden kautta. Oshigambon lukiossa näkyi selkeä muutos, koska hän reflektoi oppilaiden oppimista myös olosuhteiden kautta. Väisälä ei käsitellyt oppilaiden heikkoja oppimistuloksia pelkästään hänen heikkojen ominaisuuksiensa kautta. Väisälä kirjoittaa kirjeissään olosuhteiden tuomista vaikeuksista, jotka vaikuttivat hänen opetuksensa mahdollisuuksiin.

Marraskuussa 1964 järjestettiin Oshigambon lukiossa Ambomaan historian ensimmäiset ylioppilaskirjoitukset. Väisälää ne jännittivät, koska hänen mielestään oppilaat olivat surkeita matematiikassa. Hänen mukaansa tilanne näytti toivottomalta, koska kaikkia matematiikan kursseja ei ollut ehditty käymään läpi ennen kirjoituksia.¹⁸¹ Ensimmäisten ylioppilaskirjoitusten tulokset tulivat tammikuussa 1965:

En ole masentunut nytkään, vaikka syytä olisi. Se kyllä täytyy tunnustaa, että olemme kaikki kuin korvapuustin saaneita, on kuin maailma näyttäisi pyörivän. Eilen illalla tulivat ylioppilastutkinnon tulokset ja ne olivat paljon huonommat kuin osasimme

---

¹⁷⁹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.11.1963. MVA. KA.

¹⁸⁰ Marja Väisälän kirje vanhemmille 9.2.1964. YVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 6.11.1964. YVA. KA.

¹⁸¹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 8.9.1964. MVA. KA; Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 9.11.1964. MVK. SKA. KA.

*kuvitellakaan. Ei kukaan, ei yksikään läpäissyt. Kaipa me yritimme liian nopeasti liian korkealle.*¹⁸²

Väisälän mielestä oppilaat suhtautuivat ylioppilaskirjoitusten tuloksiin paremmin kuin opettajat.¹⁸³ Tulosten mukaan kaikki oppilaat läpäisivät afrikaansin ja biologian. Huonoimmin menivät matematiikka ja historia, joista kaikki oppilaat saivat hylätyn. Väisälää eivät ihmetyttäneet ollenkaan matematiikan tulokset, koska hän etukäteen tiesi oppilaidensa heikon tason. Väisälän mielestä lukion opettajat eivät kuitenkaan menettäneet uskoaan itseensä ja oppilaisiin, vaan toivoivat kokemuksen kartuttua tutkintojen menevän paremmin.¹⁸⁴ Vaikka Väisälä tiesi oppilaiden heikon tason, hän kirjoiti äidilleen, että tulosten saaminen oikeastaan itketti häntä. Hän ei kuitenkaan halunnut itkeä muiden opettajien edessä vaan itki omaan huoneeseensa päästyään.¹⁸⁵

Huonosti menneiden kirjoitusten myötä lukion opettajat pohtivat, millaisia muutoksia pitäisi tehdä, jotta seuraavat ylioppilaskirjoitukset menisivät paremmin kuin edelliset. Lukiossa päätettiin muuttaa opiskelijoiden lukujärjestyksiä: ylimmän luokan matematiikka vaihtui heikkojen oppilaiden kohdalla maantietoon ja alemman luokan historia vaihtui myös maantietoon.¹⁸⁶ Väisälä päätti myös itse tehdä muutoksia opetukseen, jotta oppilaiden tulokset olisivat tulevaisuudessa paremmat. Hän päätti noudattaa entistä tarkemmin paikallisia oppikirjoja sekä tilata matematiikan mallivastaukset, joista näki, miten tehtäviä arvosteltiin paikallisessa ylioppilaslautakunnassa.¹⁸⁷ Syksyllä 1965 Väisälä kirjoitti, että hän keräsi oppilaiden vihot aina iltaisin ja tarkisti kotitehtävänä olleet laskuharjoitukset. Hän koki tehtävien tarkastamisen tehokkaaksi tavaksi selvittää, mitä oppilaat olivat ymmärtäneet opetuksesta.¹⁸⁸ Väisälä piti tapaa selkeästi hyvänä ja toimivana, koska hän kirjoitti vielä syksyllä 1969, että tarkastaa oppilaiden vihot joka ilta.¹⁸⁹ Väisälä pyrki

---

¹⁸² Marja Väisälän kirje vanhemmille 22.1.1965. YVA. KA.

¹⁸³ Marja Väisälän kirje vanhemmille 22.1.1965. YVA. KA.

¹⁸⁴ Marja Väisälän kirje vanhemmille 22.1.1965. YVA. KA; Marja Väisälän kirje ystäville 7.2.1965. MVK. SLA. KA.

¹⁸⁵ Marja Väisälän kirje äidille 29.1.1965. YVA. KA.

¹⁸⁶ Väisälä 1967, 124.

¹⁸⁷ Marja Väisälän kirje ystäville 7.2.1965. MVK. SLA. KA.

¹⁸⁸ Marja Väisälän kirje vanhemmille. 4.11.1965. YVA. KA.

¹⁸⁹ Marja Väisälän kirje vanhemmille 10.9.1969. YVA. KA.

menettelytavoillaan kehittymään työssään, parantamaan omaa opetustaan sekä seuraamaan tarkemmin oppilaiden oppimista.

Ylioppilaskirjoitusten jälkeen Väisälä koki työssään seuraavan pettymyksen. Vuoden 1964 loppupuolella kollegat valitsivat Väisälän koulun johtajan Lahja Lehtosen sijaiseksi. Väisälä ei ollut itse asiasta iloinen, koska hänen mielestään hänet valittiin tehtävään paremman puutteessa. Hän ei myöskään kokenut olevansa johtajaluonne.¹⁹⁰

*Koulun johtajan työt vievät aikaa. Minä en ole joka suhteessa sopiva johtajaksi. En ole organisaattori. Esiintymiskykyä ja -halua minulla on, ideoita on aivan liikaa, suhteita toisiin opettajiin ja oppilaisiin hoidan mielelläni, mutta vastuun kantaminen ja rutiiniasioitten hoitaminen on heikkoa.*¹⁹¹

Koulun johtaminen tuotti Väisälälle vaikeuksia, koska hän ei tuntenut vielä koulun tapoja eikä osannut oppilaiden puhumaa ambokieltä. Tämän lisäksi Väisälä koki, että hänellä oli jo ennestään työtä ihan tarpeeksi ja koulun johtajan tehtävät lisäsivät hänen työtaakkaansa.¹⁹² Hän kuitenkin koki miellyttävänä sen, että pääsi tehtävässään tutustumaan paremmin koulun oppilaisiin.¹⁹³

Väisälän kirjeistä ei tule esille, että hän olisi Oshigambon lukiossa saanut kritiikkiä työstään muilta opettajilta tai oppilailta. Ainut kritiikki, joka kirjeistä välittyy, tuli häneltä itseltään. Itseasiassa Väisälä sai muilta opettajilta sekä oppilailta rohkaisevaa palautetta opetuksesta.¹⁹⁴ Vuonna 1969 lukioon tuli uusi opettaja, Sisko Järviluoma, joka kävi kuuntelemassa Väisälän tunteja. Hän sai Järviluomalta työstään kehuja, jotka hän koki rohkaisevana ja tarpeellisena.¹⁹⁵ Positiivisen palautteen saaminen onkin opettajalle tärkeää. Positiivinen palaute toimii opettajan itseluottamuksen nostattajana. Palautteen avulla opettaja huomaa pärjäävänsä, saa onnistumisen kokemuksia, sekä luottamus omaa

---

¹⁹⁰ Marja Väisälän kirje vanhemmille 22.10.1964. YVA. KA.

¹⁹¹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 25.3.1965. MVA. KA.

¹⁹² Marja Väisälän kirje vanhemmille 22.10.1964. YVA. KA.

¹⁹³ Marja Väisälän kirje ystäville 7.2.1965. MVK. SLA. KA.

¹⁹⁴ Esim. Marja Väisälän kirje vanhemmille 6.7.1965. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 9.7.1968. MVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 17.10.1969. YVA. KA.

¹⁹⁵ Marja Väisälän kirje vanhemmille 17.10.1969. YVA. KA.

opettajuutta kohtaan kasvaa.¹⁹⁶ Väisälälle positiivisen palautteen saaminen oli selkeästi tärkeää. Hän sai palautteen kautta rohkaisua, että hän osasi tehdä työtään. Tähän mennessä palautteen saaminen oli pitkälti perustunut oppilaiden heikkoihin oppimistuloksiin ja hänen omaan reflektointiinsa, joka oli pääasiassa negatiivissävytteistä.

Väisälän kirjeissä välittyi, että hän kaipasi muita matematiikan opettajia, joiden kanssa hän olisi voinut keskustella matemaattisten aineiden opetuksesta, kursseista ja tutkintovaatimuksista. Varsinkin ensimmäisten ylioppilaskirjoitusten jälkeen Väisälä kaipasi toista matematiikan opettajaa, jonka kanssa hän olisi saanut keskustella tutkintovaatimuksista.¹⁹⁷ Väisälälle tuli vasta hänen työuransa loppuvuosina tilaisuus tavata muita matemaattisten aineiden opettajia. Vuonna 1968 Väisälä pääsi Windhoekin matematiikkakurssille, joka oli järjestetty Lounais-Afrikan ei-valkoisten koulujen matematiikan ja fysiikan opettajille. Siellä Väisälä tapasi ensimmäisen kerran muita saman alan opettajia.¹⁹⁸ Vuonna 1969 Väisälä pääsi osallistumaan matematiikan ja luonnontieteitten opettajien päiville, jotka järjestettiin Johannesburgissa. Väisälälle opintomatka oli kuitenkin suurimmalta osalta pettymys. Hän ei pystynyt seuraamaan matematiikan luentoja, koska luennoitsija puhui hänen mukaansa ”niin viisaasti”. Väisälässä tämä aiheutti negatiivisia tunteita, koska hän kirjoitti olevansa niin pettynyt, että häntä välillä itketti. Pettymyksen aiheutti myös se, ettei opettajien kesken syntynyt opetukseen liittyvää keskustelua. Opettajapäivien paras anti oli Väisälän mielestä se, että hän sai muutaman oppikirjan nimen, jotka olivat hänelle ennestään outoja.¹⁹⁹

Oshigambon lukiossa toimi vuosien 1963–1972 välisenä aikana useita opettajia, joiden kanssa Väisälä olisi voinut olla vuorovaikutuksessa. Hän olisi kyennyt keskustelemaan muiden koulun opettajien kanssa opetustavoista, tavoitteista ja materiaaleista. Väisälän tilanteessa kiinnostavaa kuitenkin on, ettei hän kirjeissään kirjoittanut juurikaan keskusteluista muiden opettajien kanssa. Väisälä kirjoitti hyvin lyhyitä mainintoja neuvotteluista, joiden sisältöä hän ei

---

¹⁹⁶ Könönen 2018, 69.

¹⁹⁷ Marja Väisälän kirje vanhemmille 9.2.1964. YVA. KA.

¹⁹⁸ Marja Väisälän kirje vanhemmille 22.3.1968. YVA. KA.

¹⁹⁹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 2.8.1969, MVA. KA.

avaa sen tarkemmin.²⁰⁰ Väisälän kirjeistä näkyy myös, ettei hän enää tukeutunut opetukseen liittyvistä asioista Suomessa oleviin ystäviin esimerkiksi kysymällä neuvoa tai mielipidettä opetusmenetelmistä. Ystävilleen hän kertoi vain pääasiassa kuulumisia ja lukion arjesta. Väisälä oli Swakopmundissa tukeutunut ystäviinsä useasti ja Oshigambossa hän oli kirjoittanut kaipaavansa keskusteluja muiden matemaattisten aineiden opettajien kanssa. Yhtenä syynä vähäiseen vuorovaikutukseen muiden opettajien kanssa voidaan pitää lukion olosuhteita. Väisälä kirjoitti vuonna 1965, että kutsui joka perjantai opettajatoverit luokseen kahville. Hän kirjoitti toimivansa näin siksi, että opettajien välillä oleva yhteys säilyisi. Oshigambon lukiossa oli hyvin vähän välitunteja, joiden aikana muiden opettajien kanssa olisi voinut keskustella. Koulussa ei ollut myöskään opettajahuonetta, jonka vuoksi koulun opettajat eivät tavanneet toistuvasti toisiaan koulupäivän aikana.²⁰¹

Väisälällä oli Oshigambon lukiossa ympärillään muita opettajia, joiden kautta hän pystyi refleктоimaan omaa toimintaansa. Yhtenä reflektion tavoista Väisälä käytti vertailua muihin lukion opettajiin. Pääasiassa Väisälä vertasi itseään Tauno Tirroseen ja Lahja Lehtoseen, jotka molemmat olivat toimineet myös lukion johtajina. Väisälän kirjeistä välittyy, että hän ihaili molempia suuresti. Hänen mielestään molemmat olivat tunnollisia, tarmokkaita ja hyviä opettajia, jollaiseksi hänenkin pitäisi pyrkiä.²⁰² Väisälä kirjoitti vuonna 1965 äidilleen häpeästä, jota hän tunsi:

*Pahinta on tietoisuus siitä, että olen opettanut näitä aineita huonosti. Mutta kun ei saa toimeksi, niin ei. Tirronen tulee ja hoitaa asiat paremmin. Se on hyvä, mutta sekin on hirveän hävettävää.*²⁰³

Väisälä kirjoitti äidilleen myös vuonna 1968 samoista tuntemuksista:

Minua vaivasi pitkän aikaa jonkinlainen kauhea taakka siitä, että en pysty hoitamaan työtäni. Ajattelin sitä, etten saa kursseja

---

²⁰⁰ Esim. Marja Väisälän kirje vanhemmille 28.4.1964. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Ruth Vallisaarelle. 28.8.1965. YVA. KA.

²⁰¹ Marja Väisälän kirje äidille 30.5.1965. YVA. KA.

²⁰² Marja Väisälän kirje äidille 30.5.1965. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Ruth Vallisaarelle 28.8.1965. YVA. KA; Marja Väisälän kirje ystäville 13.11.1966. MVK. SLA. KA.

²⁰³ Marja Väisälän kirje äidille 15.6.1965. YVA. KA.

*menemään läpi, en saa oppilaita oppimaan, ja, häpeä sanoa, minua painoi sekin, kun ajattelin, että Tirronen saavuttaa kyllä omalla luokallaan [- -] tuloksia, joita minä en ole pystynyt saavuttamaan.*²⁰⁴

Häpeän tunne näyttää syntyneen siitä, että Tirronen pystyi saavuttamaan tuloksia paremmin kuin hän itse. Väisälän mielestä hän ei osannut opettaa opetettavia aineita riittävän hyvin ja muut opettajat pystyivät samoissa olosuhteissa paljon parempaan tulokseen kuin hän. Väisälä toi myös esille, että hänellä oli voimakas tarve tuntea itsensä hyväksytyksi.²⁰⁵

Väisälän vertailu keskittyi pääasiassa pelkästään Tirroseen ja Lehtoseen. Heidänkin kohdallaan ihailussa on kuitenkin havaittavissa eroja. Tirrosen kohdalla ihailu näyttää kohdistuneen enemmänkin opetustyön tasoon ja hyviin tuloksiin. Lehtosen kohdalla ihailu kohdistui tämän tehokkuuteen ja tarmokkuuteen hoitaa työtehtävät, kuten tuntien suunnittelu, kunnolla.²⁰⁶ Beijaardin, Meijerin ja Verloopin mukaan opettajan ammatti-identiteetti ei vastaa pelkästään kysymykseen ”kuka minä olen?”, vaan myös kysymykseen ”miksi haluan tulla?”.²⁰⁷ Väisälän tekemä vertailu kertoo siitä, että hän näki Lehtosen ja Tirrosen esikuvina hyvistä opettajista. Molemmilla opettajilla oli sellaisia piirteitä, joita Väisälälle itsellään mielestään ei ollut. Väisälä kirjeistä välittyy, että hän kuitenkin toivoi olevansa yhtä hyvä opettaja.

Oshigambon lukiossa Väisälää vaivasivat vaihteleva väsymys ja riittämättömyyden tunne. Hän koki opettamisen miellyttäväksi, mutta omille kyvyilleen hyvin vaikeaksi.

*Luin kerran jostain viisauden: Työ tuottaa tyydytystä, kun se hipoo suorituskykymme ylärajaa. Niin se on. Minä yritän ja suunnittelen jatkuvasti kaikenlaista, mitä en jaksa tehdä, mutta juuri siksi täällä on niin ”hauska” olla, kun tämä maailma ei ole valmis.*²⁰⁸

---

²⁰⁴ Marja Väisälän kirje äidille 27.8.1968. YVA. KA.

²⁰⁵ Marja Väisälän kirje Ruth Vallisaarelle 28.11.1965. YVA. KA.

²⁰⁶ Marja Väisälän kirje äidille 30.5.1965. YVA. KA; Marja Väisälän kirje ystäville 13.11.1966. MVK. SLA. KA.

²⁰⁷ Beijaard et. al. 2004, 122.

²⁰⁸ Marja Väisälän kirje vanhemmille 15.9.1968. YVA. KA.

Väisälän suhtautumisessa omaan työhönsä on nähtävissä hyvin samanlaisia piirteitä kuin Swakopmundin koulukodissa. Väisälä kamppaili jatkuvasti pettymyksen ja positiivisten ajatusten kanssa. Hän oli pettynyt omaan työhönsä ja sen tuloksiin, mutta hän ei juurikaan kadottanut positiivista suhtautumistaan työtään kohtaan. Väisälän negatiiviset tunteet sekä jonkin asteinen ahdistuneisuus näkyvät kirjeissä selkeimmin silloin, kun lukiossa järjestettiin erilaisia kurssi- ja tutkintokokeita tai niiden tulokset olivat tulleet.²⁰⁹ Mirja Takkisen tutkimuksessa lähetystyöntekijä Hilma Koivu kamppaili Ambomaalla 1900-luvun alussa vastaavien tuntemusten kanssa. Takkisen mukaan työ tuotti Koivulle iloa, vaikka se aiheuttikin hänelle enemmän murhetta ja toivottomuutta. Koivun negatiivisten ajatusten taustalla oli juuri työn tuloksettomuus.²¹⁰ Myös Väisälän kohdalla näkyy selkeästi, että negatiiviset ajatukset liittyivät pitkälti työn tuloksettomuuteen.

Minä en tee niin paljon työtä, koska en pysty tekemään niin paljon työtä, mutta siksi en myöskään saavuta tuloksia. Tämä on ehkä minun elämäni suurin probleema. [- -] Minäkin tahtoisin tehdä työni täysipainoisesti, asetan joissakin suhteissa aika korkeatkin vaatimukset itselleni, mutta sitä hyvää, jota tahdon, en minä tee... Vuosien varrella olen oppinut sen, että ei kannata tuhlaata vähää henkistä tarmoaaan katumiseen, mutta kyllä tämä asia on minua aina jonkinverran painanut. Tänä vuonna ehkä enemmän kuin aikaisemmin. Viikon tai parin sisällä on kolme ihmistä kysynyt minulta toisistaan tietämättä: ”Miksi sinä näytät niin vakavalta?” Vastaus on: Siksi, että en saavuta tuloksia. Se on alkanut painaa.²¹¹

Oppilaiden heikot koetulokset kertoivat siitä, ettei opetustyössä ollut edetty toivotulla tavalla. Väisälä uskoi aluksi kokemuksen auttavan häntä työssään, mutta myöhemmin hän ei enää uskonut senkään hyödyttävän opetuksessa.²¹² Väisälän mieltä painoivat tuntien kehnous ja oppilaiden heikko menestys.

---

²⁰⁹ Esim. Marja Väisälän kirje äidille 15.6.1965. YVA. KA; Marja Väisälän kirje ystäville 30.11.1969. MVA. KA.

²¹⁰ Takkinen 2017, 49.

²¹¹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 9.7.1968. MVA. KA.

²¹² Marja Väisälän kirje vanhemmille 16.1.1970. YVA. KA.

Tuntien kehnoutta hän selittää väsymyksellä ja jaksamattomuudella valmistella tunteja.²¹³ Väisälä pysyi työ kautensa aikana vaikeuksista huolimatta kuitenkin kiitollisena ja iloitsi työstään, mikä käy ilmi myös tässä kirjeessä ystäville vuonna 1966: ”Tekee sen minkä osaa, sekin on parempi kuin ei mitään.”²¹⁴ Hänen suhtautumisensa on hyvin samanlainen kuin Swakopmundin koulukodissa. Molemmissa kouluissa Väisälällä oli kokemus siitä, ettei hän pystynyt työllään saamaan aikaan haluttuja tuloksia. Hän kuitenkin pystyi näkemään työnsä jollain tavalla arvokkaaksi, koska se oli parempi kuin ei mitään.

Väisälän suurin heikkous matemaattisissa aineissa oli opetuksen hitaus. Ensimmäisten ylioppilaskirjoitusten jälkeen Väisälä päätti seurata tiukasti tutkintovaatimuksia. Kuitenkin vuonna 1969 Väisälä kirjoitti, että hänen opetuksensa periaatteena oli opettaa oppiaineiden sisällöt syvällisemmin kuin vain tutkintoa varten tarvittavat asiat. Väisälä koki työnsä vaikeaksi, koska oppilaiden pohjatiedot olivat jatkuvasti liian heikot.²¹⁵ Matematiikka pysyi Väisälän koko Oshigambon lukion opettajauran aikana hyvin vaikeana oppiaineena. Oppilaat eivät oppineet halutulla tavalla, vaikka Väisälä miten yritti opettaa. Väisälä otti vastuuta omasta opetuksesta, mutta sysäsi suurimman osan vastuuta myös paikallisiin oloihin. Hänen mielestään oppilaiden saama pohjakoulutus matematiikkaan oli heikko ja luvut sekä mitat olivat ambomaalaisille täysin vieraita. Väisälän mielestä oppilaiden heikkoon matematiikan tasoon vaikuttivat oppilaiden edelliset epäpätevät opettajat.²¹⁶

Soile Keskinen mukaan opettajan on tärkeää osata tunnistaa ja analysoida oma tapa selittää epäonnistumisia työssään. Opettaja luo itselleen kohtuuttoman taakan, jos hän selittää epäonnistumiset pelkästään itsestään johtuvilla syillä, joihin ei voi vaikuttaa. Osaamalla olla armollinen itseään kohtaan sekä hakemalla epäonnistumisen syitä realistisesti eri suunnista, opettaja voi säädellä omia riittämättömyyden ja voimattomuuden tunteitaan.²¹⁷ Väisälän

---

²¹³ Marja Väisälän kirje vanhemmille 28.10.1967. YVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 4.2.1967. YVA. KA.

²¹⁴ Marja Väisälän kirje ystäville 13.11.1966. MVK. SLA. KA.

²¹⁵ Marja Väisälän kirje vanhemmille 23.6.1969. YVA. KA.

²¹⁶ Marja Väisälän kirje vanhemmille 9.2.1964. YVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 12.7.1967. YVA. KA.

²¹⁷ Keskinen 1999, 56.

suhtautuminen työnsä saavutuksiin oli selkeästi muuttunut Swakopmundin koulukodin ajoista. Hän osasi suhtautua oppilaiden heikkoihin tuloksiin rakentavammin eikä syylistänyt samalla tavalla itseään. Väisälä näki selkeämmin sen, että vika ei ollut vain hänessä vaan myös paikallisissa oloissa. Väisälän käsitys omasta ja oppilaiden tasosta oli realistisempi eikä oppilaiden heikot tulokset tuottanut hänelle niin suurta pettymystä.

Väisälän henkilökohtaiset opetuksen tavoitteisiin liittyvät päämäärät muuttuivat suuresti hänen työuransa aikana Oshigambon lukiossa. Ennen lukion ensimmäisiä ylioppilaskirjoituksia Väisälän kirjeistä välittyvä tavoite, että oppilaat läpäisisivät ylioppilaskirjoitukset. Myöhemmissä kirjeissä tämä tavoite on tyystin kadonnut. Väisälä kohtasi vuosi toisensa jälkeen heikkoja tuloksia erityisesti matematiikan kohdalla. Myöhemmissä kirjeissä näkyy Väisälän toiveena olleen, että edes luokan priimus onnistuisi.²¹⁸ Kirjeissä Väisälä ei koskaan ollut oppilaiden huonoihin koetuloksiin tietenkään tyytyväinen.²¹⁹ Työuran loppupuolella näkyy kuitenkin selkeästi se, etteivät Väisälää enää juurikaan häikäyttäneet matematiikan huonot oppimistulokset. Tatu Könösen mukaan opettajat kokevat työssään vähemmän stressiä tai paineita työnsä onnistumisesta, kun heidän ammatillinen identiteettinsä on selkiytynyt. Selkiytyminen tapahtuu erilaisten kokemusten kautta sekä kehittymisenä opettajana. Selkiytyminen liittyy identiteetin rakentumisen prosessiin, jossa opettajan oma opettajuus, toimintatavat ja arvot ovat selkeytyneet.²²⁰ Väisälän kirjeistä heijastuu, että hän tiesi, millaisia tuloksia hän pystyi työllään saavuttamaan, jonka vuoksi hän ei näytä ottaneen samanlaisia paineita onnistumisesta kuin työuransa alkuaikoina.

Oshigambon lukiossa Väisälän ammatti-identiteetti näyttää vakiintuneen ja selkiytyneen. Ammatti-identiteetissä ei näy suuria muutoksia ja Väisälän ajatukset omasta opettajuudesta olivat hyvin samanlaiset kuin Swakopmundin koulukodissa. Suurin havaittavissa oleva muutos oli Väisälän suhtautuminen työn tuloksiin. Oshigambon lukiossa kirjoitetuista kirjeistä on kuitenkin hyvin

---

²¹⁸ Esim. Marja Väisälän kirje vanhemmille 16.9.1967. YVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 5.10.1967. YVA. KA.

²¹⁹ Marja Väisälän kirje vanhemmille 16.1.1970. YVA. KA; Marja Väisälän kirje perheelle 27.1.1971. YVA. KA.

²²⁰ Könönen 2018, 79, 91.

vaikeaa tulkita Väisälän ammatti-identiteettiä. Mitä kauemmin hän koulussa oli opettanut, sitä vähemmän hän kirjoitti läheisille omasta opettajuudestaan. Swakopmundissa Väisälä kirjoitti paljon opetustyöstä kuten valitsemistaan metodeista sekä ajatuksia itsestään opettajana. Kirjeistä heijastuu oman opettajuuden reflektointi, jonka vuoksi ammatti-identiteettiä on helpompi havaita. Oshigambossa kirjoitettujen kirjeiden sisällöt muuttuivat. Vuoden 1968 jälkeen Väisälä kirjoitti paljon opetettavista luokista ja oppiaineista, oppilaista, todistusten tuloksista ja lukion arjesta. Kuvaukset omasta työstä ja reflektointi opettajuudesta vähenevät radikaalisti.

Oshigambon lukion ajalta Väisälä kirjoitti kirjeissään opettamiseen liittyvistä asioista hyvin vähän. Yhtenä syynä voidaan pitää ammatti-identiteetin vakiintumista. Toisena syynä voidaan pitää Väisälän kirjoittamien kirjeiden vastaanottajaa. Oshigambossa kirjoitetut kirjeet on kirjoitettu suureksi osaksi Väisälän vanhemmille. Ystäville Väisälä kirjoitti vain muutaman kerran vuodessa. Väisälä kysyi äidiltään elokuussa 1971, isänsä kuoleman jälkeen, kiinnostaisivatko tätä koulutyöhön liittyvät asiat. Hän kirjoitti, ettei hänen isänsä oikeastaan ollut halunnut kuulla opetustyöhön liittyvistä asioista.²²¹ Tämän perusteella kirjeiden vastaanottaja vaikutti siihen, ettei Väisälä kertonut työstään yhtä laajasti kuin ehkä olisi halunnut.

Salovaaran ja Honkosen mukaan onnistumisen kokemukset ovat tärkeä osa työhyvinvointia, koska ne edistävät sitä tehokkaasti. Onnistumiset antavat voimia, kun taas epäonnistumiset uuvuttavat.²²² Miksi Väisälä siis teki kuvaamistaan epäonnistumisista huolimatta niin pitkän työuran opetustyön parissa? Yhtenä selityksenä voidaan käyttää Väisälän kutsumusta opetustyöhön, jonka hän tuo kirjeissään esille puhuessaan opetustyön olevan hänen elämäntehtävänsä.²²³ Kutsumus tai kutsumustyö voidaan kristillisessä viitekehyksessä määritellä siten, että henkilö kokee olevansa Jumalan suunnittelemassa työssä.²²⁴ Kirjeiden perusteella Väisälän kutsumus ei kuitenkaan vastannut edellä esitettyä määritelmää, koska hän ei puhunut

---

²²¹ Marja Väisälän kirje äidille 15.8.1971. YVA. KA.

²²² Salovaara & Honkonen 2013, 150.

²²³ Esim. Marja Väisälän kirje 6.12.1950. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 22.7.1962. MVK. SLA. KA.

²²⁴ Estola & Syrjälä 2002, 85, 89; Helander 2001, 101.

kutsumuksen yhteydessä Jumalasta tai johdatuksesta. Ylipääntensä kirjeissä Väisälä kuvaa hyvin vähän suhdettaan Jumalaan tai kristinuskoon. Hänen kutsumuksena näyttää olleen enemmänkin vahvaa sitoutumista opettajan työhön.

Janne Sántin mukaan kutsumus liittyy hyvin vahvasti opettajuuteen. Kutsumusorientoituneet opettajat kuvaavat työtään haasteelliseksi, mutta myös mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi.²²⁵ Eila Estolan ja Leena Syrjälän mukaan opettajien kutsumukseen liittyy keskeisesti kaksi näkökulmaa: opettaja kokee, että työllä on tärkeä merkitys ja työstä saa henkilökohtaista tyydytystä; opettaja alkaa tuntea työnsä omakseen ja työstä tulee elämäntapa.²²⁶ Väisälän kirjeet heijastavat edellä esitettyjä näkökulmia opettajien kokemasta kutsumuksesta. Kirjeissään Väisälä toi useamman kerran esille, ettei halunnut vaihtaa suomalaiseen kouluun, koska viihtyi työtehtävässään. Vaikka Väisälä toi esille omat heikkotensa opetuksen järjestämisessä, koki hän myös työnsä tärkeäksi molemmissa kouluissa.²²⁷ Tärkeäksi koettu työ ei vain auttanut Väisälää sitoutumaan työhön, vaan myös jaksamaan. Ismo Ahon mukaan opettajien jaksamista auttaa se, että opettaja tuntee sisimmässään tekevänsä tärkeää ja arvokasta työtä.²²⁸

Opettajan työhyvinvointia heikentävä tekijä on työuupumus. Työuupumukseen kuuluu ammatillisen itsetunnon heikentyminen.²²⁹ Ammatillista itsetunnon heikentymistä kirjeissä oli havaittavissa, koska Väisälä koki hyvin usein pelkoa ja epävarmuutta siitä, miten suoriutui työstään. Hän koki myös alemmuuden tunnetta osaamisestaan ja pätevyydestään opettajana. Hän kuitenkin suhtautui itseensä ja työhönsä niin, että teki työtään sillä tasolla kuin oli ja sekin oli parempi kuin ei mitään. Väisälä ei myöskään kadottanut työniloa kummassakaan koulussa. Hän kirjoitti usein, että nautti työstään ja se tuotti hänelle iloa. Väisälä myös koki työnsä mielekkääksi, vaikka se oli paikoitellen hyvin haastavaa ja jopa raskasta. Salovaaran ja Honkosen mukaan työilo onkin merkittävä työhyvinvointitekijä. Opettaja voi hyvin, kunhan työnilo on suurempi

---

²²⁵ Sántti 2007, 381, 384.

²²⁶ Estola & Syrjälä 2002, 90.

²²⁷ Esim. Marja Väisälän kirje ystäville 13.4.1952. MVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 15.3.1953. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 5.12.1963. MVK. SLA. KA.

²²⁸ Aho 2011, 128.

²²⁹ Kalimo & Toppinen 1997, 8–9.

tekijä kuin työn kuormittavat tekijät.²³⁰ Väisälä totesi itsekin, että työnilo antoi hänelle voimia.²³¹ Selkeää työuupumusta Väisälän kohdalla ei kuitenkaan kirjeiden valossa ole havaittavissa

Väisälä teki 22 vuotta kestäneen työuran opettajana osana Suomen Lähetysseuran lähetystyötä. Sinä aikana Väisälän ammatti-identiteetti muokkautui voimakkaasti alkaen Swakopmundin koulukodin kokemuksista. Oshigambon lukio vakiinnutti Väisälän ammatti-identiteettiä, koska oman opettajuuden käsittely ja reflektointi selkeästi vähenivät. Hän kamppaili vaihtelevasti negatiivisten ja positiivisten tunteiden kanssa. Vaikeuksista ja ongelmista huolimatta Väisälä painotti kirjeissään työn tuomaa iloa ja onnea, mikä kertoo hänen viihtyneen työssään. Tämän perusteella ammatti-identiteetti ei näyttänyt heikentäneen Väisälän työhyvinvointia kummassakaan koulussa.

---

²³⁰ Salovaara & Honkonen 2013, 133-134.

²³¹ Marja Väisälän kirje äidille 30.9.1972. YVA. KA.

2. TYÖYMPÄRISTÖN VAIKUTUS TYÖHYVINVOINTIIN

Tässä luvussa tarkastelen Väisälän työhyvinvointia työympäristön kautta. Työympäristö voidaan jakaa fyysiseen ja sosiaaliseen työympäristöön. Tarkastelun kohteena ovat niin työhyvinvointia heikentävät kuin tukevat seikat. Tämä luku on jaettu kahteen alalukuun, joista ensimmäisessä tarkastelen Väisälän fyysisen työympäristön vaikutusta hänen työhyvinvointiinsa. Toisessa alaluvussa taas keskitytään sosiaalisen työympäristöön. Fyysisen ja sosiaalisen työympäristön lisäksi tarkastelen molemmissa alaluvuissa Väisälän jaksamista. Miten Väisälä jaksoi työssään ja mitkä tekijät vaikuttivat jaksamiseen? Tämän lisäksi tarkastelen keinoja, joiden avulla Väisälä pyrki selviytymään jaksamista kuormittavista tekijöistä. Mitkä tekijät antoivat voimia ja miten hän piti huolta jaksamisestaan?

2.1. Fyysinen työympäristö haastaa työhyvinvointia

Työympäristö on merkittävä tekijä opettajien työhyvinvoinnissa. Hyvä kouluympäristö tukee opettajan työkykyä sekä auttaa opettajaa suoriutumaan opettamisesta ja kasvattamisesta.²³² Seuraavaksi tarkastelen fyysisen työympäristön vaikutusta Väisälän työhyvinvointiin. Keskeisimpinä kohteina ovat koulu- ja asumistilat sekä opetusmateriaalit ja resurssit. Opetustyön pysyviä ja keskeisiä ongelmia ovat pitkään olleet esimerkiksi kiire, melu sekä riittämättömät työtilat ja opetusmateriaalit.²³³

2.1.1. Melu ja loma-aikojen puute rasittavat jaksamista

Swakopmundin koulukoti toimi vuonna 1950 leskirouva Kaiserin talosta vuokratuissa tiloissa. Käytössä oli talon alakerta, jossa kaikki toiminta tapahtui: kouluopetus, ruokailu ja asuminen.²³⁴ Koulukodissa asui aluksi viisi henkilöä, joten tilat olivat riittävät koulun pitämiseen.²³⁵ Vuonna 1951 oppilasmäärä alkoi kasvamaan ja vuokratilat alkoivat käydä ahtaiksi. Väisälä onnistui vuokraamaan samassa pihassa olevan kalustetun huoneiston, jolloin varsinaisen koulun

---

²³² Salovaara & Honkonen 2013, 213.

²³³ Santavirta et al. 2001, 43; Rajala 2001, 1.

²³⁴ Seppänen 1994, 40.

²³⁵ Marja Väisälän kirje ystäville 1.10.1950. MVA. KA.

toimintaan saatiin kipeästi kaivattua lisätilaa.²³⁶ Kahden huoneiston ansiosta koulu ja koulukoti voitiin erottaa omiksi yksiköiksi. Vain Väisälä ja poikaoppilaat asuivat koulun puolella ja tyttöoppilaat sekä emäntä saivat asua koulukodin puolella.²³⁷ Vuokraemäntä päätti kuitenkin yllättäen nostaa huoneistojen vuokraa ja ilmoitti, että perikunta myy kiinteistön lähitulevaisuudessa.²³⁸

Tilanteeseen piti reagoida, ja Väisälä alkoi etsiä vapaita asuntoja. Koulua varten ei löytynyt tarpeeksi tilavia asuntoja, uudet asunnot olivat kalliita ja vanhat huoneistot huonossa kunnossa. Heikko asuntotilanne aiheutti sen, että Väisälä päätti harkita oman tontin ostoa ja koulun rakentamista. Sopivat tontit löytyivät toukokuussa 1952 Vinetan kaupunginosasta. Väisälä kävi koulukodin emännän kanssa valitsemassa kaksi vierekkäistä tonttia, johon tuleva koulukoti rakennettiin. Väisälä laati itse tulevan koulukodin piirustukset. Tulevaan rakennukseen tarvittiin useita lastenhuoneita, ruokasali, luokahuone, keittiö, opettajanhuone sekä kodinhoitajan oma huone. Rakennustyöt aloitettiin loppuvuodesta 1952. Rakentamiseen osallistui suomalaisia lähettejä sekä ambomaalaisia apulaisia. Uusi koulukoti oli valmis vuoden 1953 lopulla.²³⁹

Ensimmäisten työvuosien aikana koulukoti muutti useita kertoja ja se häiritsi varmasti Väisälän opetustyötä. Hän joutui virkansa lisäksi huolehtimaan huoneistojen hankinnasta, tontin ostamisesta sekä koulukodin piirustuksien tekemisestä. Väisälän etuna oli uuden koulukodin suunnittelussa se, että hänellä oli kokemuksen tuoma käsitys toimivista ja tarpeellisista tiloista. Mielenkiintoista on, että Väisälä käsittelee kirjeissään hyvin vähän muuttojen ja rakentamisen aiheuttamia häiriöitä. Väisälä kuitenkin totesi vuoden 1956 toimintakertomuksessaan, että vuosi 1956 oli koulun historiassa ensimmäinen, jolloin voidaan sanoa koulun toimineen normaaleissa oloissa.²⁴⁰

Koulukodin opettajan työ oli hyvin kokonaisvaltaista, koska opettaja asui ympäri vuorokauden oppilaidensa kanssa. Väisälän mielestä hänellä ei voinut olla juuri omaa aikaa, koska huomio ei saanut vetäytyä pois lasten piiristä. Hänen

---

²³⁶ Seppänen 1994, 40.

²³⁷ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 31.1.1951. MVK. SLA. KA.

²³⁸ Seppänen 1994, 41.

²³⁹ Seppänen 1994, 42–44, 47–48.

²⁴⁰ Seppänen 1994, 67.

mukaansa lasten keskuudessa syntyi kurittomuutta aina silloin, jos hän keskittyi muihin asioihin kuin lapsiin.²⁴¹ Väisälä kirjoitti työn kokonaisvaltaisuudesta ystävälleen Tellervo Hemmille:

Tätä kautta kulkevat suomalaiset toisinaan säälivät meitä, kun meillä ei ole mitään omaa rauhaa, vaan nämä 12 lasta ovat aina ympärillämme. Työtoverinikin on minulle sanonut, miten paljon helpompaa suomalaisella opettajalla on: kun hän sulkee koulun oven iltapäivällä, saa hän astua omaan rauhalliseen, hiljaiseen maailmaansa, jossa kyllä kelpaa korjata kokeita ja valmistaa hienoja oppitunteja. Taitaa kuitenkin olla niin, että tämä meidän elämämme on ihmisen normaalia elämää, vaikka joskus tuntuu, että hermot täällä menevät.²⁴²

Väisälän oli vaikeaa irtautua työstään. Hänen työympäristönsä vaikutti siihen, ettei hänellä ollut juuri omaa aikaa, koska hän keskittyi jatkuvasti oppilaisiin koulutyön ulkopuolella. Tilanne ei ole poikkeuksellinen myöskään Suomessa työskentelevien opettajien keskuudessa, vaikka he eivät asu oppilaittensa kanssa. Opettajan työ on luonteeltaan holistinen, jonka vuoksi opettajien on vaikeaa irrottautua siitä edes vapaa-aikana.²⁴³ Katariina Stenbergin mukaan opettajan jaksamisen kannalta on tärkeää, että hän osaa jakaa elämänsä eri sektoreihin. Tällä tarkoitetaan sitä, että opettaja keskittyy ainoastaan yhteen asiaan kerrallaan. Opettajalla täytyy olla elämässä oma tila ja alue, joka kuuluu vain hänelle itselleen.²⁴⁴ Väisälälle olisi ollut tärkeää saada myös omaa aikaa, jotta hän olisi voinut suunnitella paremmin opetusta sekä levätä välillä.

Lepoa pyrittiin järjestämään siten, että koulukodissa pidettiin iltapäivisin kaksi tuntia kestävä lepoaika. Aikuiset pyrkivät ottamaan tällöin päiväunet. Päivälevon vuoksi koulukodissa piti olla hiljaisuus ja lasten piti pysytellä omissa huoneissaan.²⁴⁵ Väisälä kirjoitti äidilleen levon tarpeesta:

---

²⁴¹ Marja Väisälän kirje vanhemmille 1.1.1953. YVA. KA.

²⁴² Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 29.4.1962. MVA. KA.

²⁴³ Aho 2011, 140; Lamminpää 1999, 109.

²⁴⁴ Stenberg 2011, 133–134.

²⁴⁵ Seppänen 1994, 91–92.

Ymmärrän Sinun väsymyksesi hyvin, koska olen itse sellainen, jonka hermoille äänet käyvät. Toisinaan panen päivälevon aikana ikkunan kiinni, ettei meren kohina kuuluisi sisään. Viime aikoina minua on ruvennut kiusaamaan lasten meteli enemmän kuin ennen. Se tietysti johtuu siitä, että meillä on nyt pientä joukkoa, joukossa muutamia ylen kovaäänisiä. Suunnittelen äänenvaimennuslevyjä luokkahuoneeseen, joka kaikuu liian voimakkaasti. Mutta ei minun pitäisi olla hermostunut, sillä päivälevon aikaan meillä on hyvin hiljaista ja samoin 8:n jälkeen illalla, kun pienet on saatu sänkyyn. Ajattelinkin tänään, että minun pitäisi ruveta harrastamaan vaikka Anun rentoutumistekniikkaa tai muuten harjoittelemaan itsehillintää. Minulla on näet paha tapa, että kestan melua aikani, ja sitten yht'äkkiä karjaisen keuhkojeni koko voimalla, että "hiljaa ja ulos joka sorkka" tms, mikä ei suinkaan ole parasta kasvatusta villeillekään lapsille.²⁴⁶

Lasten äänet rasittivat Väisälän työhyvinvointia ja aiheuttivat hänelle hermostuneisuutta.²⁴⁷ Väisälän mukaan hän tarvitsi päiviinsä hiljaisia hetkiä, koska ei olisi muuten kestänyt koulukodissa oloa.²⁴⁸ Kalle Seppänen toteaa, että lepoajasta kiinnipitäminen oli aikuisille elinehto. Koulukodin toiminnan pyörittäminen vuorokauden ympäri vaati Väisälältä ja emännältä sekä fyysisiä että henkisiä voimavaroja sekä pitkää kärsivällisyyttä.²⁴⁹

Viimeisen työvuoden aikana melusta ja lasten kanssa asumisesta muodostui merkittävä rasite Väisälän jokapäiväiseen arkeen. Hän kirjoitti vanhemmilleen, että koki nykyisen työnsä liian raskaaksi:

Oikeastaan olen kyllä toisinaan, varsinkin ennen viime joulua, ajatellut, että tämä nykyinen paikka alkaa olla minulle liian raskas. Tässä joutuu olemaan yötä-päivää lasten kanssa ja kuulemaan melua, jota minä en osaa hillitä, mutta en myöskään kestä.²⁵⁰

²⁴⁶ Marja Väisälän kirje äidille 12.4.1959. YVA. KA.

²⁴⁷ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 4.8.1959. MVA. KA.

²⁴⁸ Marja Väisälän kirje vanhemmille 14.2.1963. YVA. KA.

²⁴⁹ Seppänen 1994, 91–92.

²⁵⁰ Marja Väisälän kirje vanhemmille 16.5.1963. YVA. KA.

Eeva Salan mukaan melulla on negatiivinen vaikutus opettajien työhyvinvointiin. Melu heikentää muun muassa keskittymistä, muistia ja suoriutumista sekä lisää psyykkistä kuormitusta.²⁵¹

Swakopmundin koulukoti toimi koulun lisäksi suomalaisten lähettien virkistyskotina. Virkistysmatkoilla ja lomilla tuettiin Ambomaalla työskentelevien lähettien jaksamista.²⁵² Koulukodin loma-ajat muodostuivat siten, että marraskuun lopulla päättyi lukuvuosi ja loman jälkeen tammikuussa alkoi uusi lukuvuosi. Koulukodin toinen lomajakso oli kesken lukuvuotta kesä–elokuussa.²⁵³ Koulukodin loma-ajat eivät tarkoittaneet lomaa ja vapaa-aikaa koulukodin emännälle tai Väisälälle. Heidän tehtävänään oli muun muassa huolehtia taloudenhoidosta ja seurustelusta vieraiden kanssa.²⁵⁴

Olen totta puhuen aika väsynyt. Joululoma ei ollut lepoa, niin hauskaa kuin se olikin, sillä suuren osan siitä jouduin hoitamaan taloutta, ja koko ajan tuli ja meni vieraita, rakkaita vieraita. Sitten alkoi koulu [- -].²⁵⁵

Seija Jalagin mukaan lähetystöntekijöiden työ oli ajatonta ja rajatonta. Työtä oli aamusta iltaan, päivästä toiseen, jonka vuoksi loma oli tärkeä tilaisuus levätä työvuoden raskuuden jälkeen.²⁵⁶ Omalta työasemalta lähteminen oli merkityksellistä levon kannalta, jos oma koti toimi myös työpaikkana.²⁵⁷ Työtehtävänsä vuoksi Väisälä jäi paitsi loma-ajan tuomasta rauhasta ja mahdollisuudesta levätä. Hänen tehtävänään oli huolehtia muiden lähettien loman vietosta. Levolle varattua aikaa ei juurikaan ollut, koska loma-ajan jälkeen alkoi koulu.

Kalle Seppäsen mukaan vieraiden käynnit piristivät koulukodin arkea. Vieraiden takia poikettiin tutuista rutiineista ja aikatauluista.²⁵⁸ Väisälän kirjeistä kuitenkin

---

²⁵¹ Sala 1999, 82.

²⁵² Helander 2001, 124; Kena 2000, 318–319.

²⁵³ Seppänen 1994, 67.

²⁵⁴ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 5.12.1955. MVA. KA.

²⁵⁵ Marja Väisälän kirje ystäville 13.4.1952. MVA. KA.

²⁵⁶ Jalagin 2007, 302, 306.

²⁵⁷ Takkinen 2017, 45.

²⁵⁸ Seppänen 1994, 94.

välittyä aivan toisenlainen kuva, koska hän kirjoitti loma-ajan rasituksista.²⁵⁹ Jatkuva seurustelu vieraiden kanssa sekä taloudenhoito rasittivat Väisälää. Loman vieton merkityksen huomaa Väisälän kirjeestä, joka on kirjoitettu työalueen vaihtumisen jälkeen vuonna 1964:

Olen Swakopmundissa, kesävieraana koulukodissa. Kukapa olisi voinut uskoa sitä viime vuonna, kun laitoin täällä ruokaa suurelle lomalaisten perheelle! [- -] Kolme viikkoa on mennyt aivan hurahaen. En ole tehnyt oikeastaan mitään ja tunnen virkistyneeni.²⁶⁰

Kirjeiden perusteella Väisälä pääsi kunnolla lepäämään ja rentoutumaan lomiansa aikana vasta Oshigambon lukiossa. Ismo Ahon mukaan vapaa-aika ja lomat ovat tärkeitä opettajien jaksamisen kannalta. Ne on tarkoitettu energian keräämiseen, virkistymiseen ja hyvinvoinnista huolehtimiseen.²⁶¹ Irtautuminen jatkuvasta työnteosta auttoi Väisälää keräämään voimia seuraavaa lukukautta varten.

Viimeisen Swakopmundissa vietetyn työvuoden aikana Väisälä kirjoitti, ettei kokenut olevansa enää niin lapsirakas kuin ennen. Hän tarkoittaa sillä sitä, ettei tuntenut äidillisyyttä lapsia kohtaan, kuten tunsikin vahvasti nuorempana. Väisälän mielestä hän tunsikin enemmän isoäidillisyyttä eli hän piti lapsista, mutta toivoi lasten vanhempien huolehtivan lasten hoidosta.²⁶²

Sopimatonta puhettako henkilöltä, jonka elämäntehtävänä on lasten kanssa eläminen? Kyllä minä edelleen käsitän tämän työn elämäntehtäväkseni, mutta ei kai ole kovin kumma, jos joskus koulutuntien päätyttyä toivoin, että minullakin olisi hiljaiset, yksinäiset iltapäivät, kuten virkasisarilla Suomessa.²⁶³

Kalle Seppäsen mukaan Väisälä oli jo kypsytynyt siirtoon toisenlaisiin tehtäviin, kun hänelle soitettiin vuonna 1963 ja pyydettiin Oshigambon lukion opettajaksi.

---

²⁵⁹ Marja Väisälän kirje vanhemmille 8.3.1958. YVA. KA.

²⁶⁰ Väisälä 1967, 49.

²⁶¹ Aho 2011, 140.

²⁶² Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 22.7.1962. MVK. SLA. KA.

²⁶³ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 22.7.1962. MVK. SLA. KA.

Väisälän mukaan hän oli jo liian vanha elämään vuorokauden ympäri lasten kanssa.²⁶⁴

Opettajien jaksamista edistää taito erottaa työ ja vapaa-aika toisistaan. Työn ja levon välinen suhde on pidettävä tasapainossa.²⁶⁵ Työn ja vapaa-ajan erottaminen oli Väisälän työympäristössä haaste. Väisälän vapaa-aika täyttyi monenlaisista tehtävistä, jonka vuoksi lepääminen jäi vähäiseksi. Jatkuva eläminen koulukodin oppilaiden kanssa alkoi selkeästi rasittaa Väisälää. Hän kaipasi omaa aikaa ja rauhallisempaa elämää, jota hän ei työympäristössään saanut.

Väisälä väsyi koulukodin hektiseen arkeen, jossa hän ei saanut tarvitsemaansa rauhaa ja lepoa. Työympäristö uuvutti Väisälää voimakkaasti, mutta hän ei löytänyt keinoja, jolla hän olisi voinut tilannetta helpottaa. Työympäristö oli merkittävä syy siihen, miksi Väisälä mielellään vaihtoi Oshigambon lukioon. Siirron jälkeen Väisälä totesi kirjeessään, että hänen työnsä oli kevyempää Oshigambon lukiossa kuin Swakopmundin koulukodissa. Lukiossa hänen ei tarvinnut opettamisen lisäksi huolehtia niin monesta muusta asiasta eikä hänen tarvinnut elää päivittäin meluavien lasten kanssa.²⁶⁶ Lähteiden perusteella Väisälä oli tyytyväinen työtehtävän vaihtoon. Siirtyminen toisiin tehtäviin näyttää olleen työhyvinvoinnin kannalta merkittävä.

2.1.2. Puute opettajista ja opetusmateriaaleista

Kirjeiden perusteella Swakopmundin koulukodissa oli käytettävissä tarvittavat opetusmateriaalit, kuten oppikirjat. Väisälä noudatti suomalaisen koulujärjestelmän opetussuunnitelmaa ja käytti pääasiassa suomalaisia oppikirjoja. Maantiedossa ja biologiassa hän kuitenkin teki poikkeuksen, koska oppilaille oli paikalliset kasvit ja eläimet paljon tutumpia kuin Suomen maantieteelliset alueet ja niiden eliöstöt. Liikuntatuntien suorittaminen oli muihin oppiaineisiin nähden haasteellisinta, koska koululla ei ollut urheilukenttää tai minkäänlaisia voimistelutiloja.²⁶⁷ Puutteellisten urheilutilojen vuoksi Väisälä käytti koulun sijaintia hyväksi. Sopivien säiden puitteissa voimistelutunnit

---

²⁶⁴ Seppänen 1994, 74–75.

²⁶⁵ Aho 2011, 140; Salovaara & Honkonen 2013, 222.

²⁶⁶ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 5.12.1963. MVK. SLA. KA.

²⁶⁷ Seppänen 1994, 68, 70.

korvattiin meressä uimisella.²⁶⁸ Opetusmateriaaleilla tai -tiloilla ei kirjeiden perusteella ollut negatiivista vaikutusta opetuksen järjestämiseen, koska ongelmat olivat helposti korjattavissa.

Väisälän toimiessa Swakopmundin koulukodissa hän oli sen ainoa opettaja. Lähetysseura lähetti tilapäisapua koulukotiin henkilökunnan sairastumisten ja kotimaanlomien vuoksi. Yleensä tilapäisapuna olivat naislähetit, jotka huolehtivat kotitaloudesta sekä joidenkin oppituntien, kuten käsitöiden, pitämisestä. Vuosina 1950–1963 koulukodissa toimi viisi tilapäistä opettajaa.²⁶⁹ Tilapäisillä opettajilla oli suuri merkitys Väisälän jaksamisessa. Väisälä itse koki tärkeänä, että koulukotiin saapuvat lähetit pystyivät vastaamaan joidenkin oppiaineiden opetuksesta, koska näin hän pystyi keventämään suurta työtaakkaansa.²⁷⁰

Tilapäiset opettajat saivat opettaa sellaisia oppiaineita, joita he pystyivät opettamaan ja Väisälä opetti loput tunneista. Tilapäisten opettajien apu ei kuitenkaan aina vähentänyt Väisälän työmäärää. Esimerkiksi vuonna 1958 Väisälällä oli samaan aikaan kaksi muuta lähetystyöntekijää auttamassa oppituntien pitämisessä. Pastori Pentti opetti kuusi tuntia viikossa kirkkohistoriaa sekä uskontoa ja rouva Toivanen opetti piirustusta sekä kaunokirjotusta. Vaikka Väisälällä oli poikkeuksellisen paljon henkilökuntaa apunaan, niin hän opetti silti täydet 35 viikkotuntia.²⁷¹ Väisälän suuri työmäärä näyttää olleen hyvin tavallinen lähettiopettajille. Liina Lindströmiä koskevassa tutkimuksessa Hynninen toteaa, että seminaarissa oli suuri pula opettajista, minkä vuoksi opettajat olivat ylityöllistettyjä. Lindström opetti 32 tuntia viikossa, minkä lisäksi hän huolehti kirjavaraston hoidosta ja sanomalehden toimittamisesta.²⁷²

---

²⁶⁸ Marja Väisälän kirje vanhemmille 30.3.1958. YVA. KA.

²⁶⁹ Seppänen 1994, 60, 73, 119.

²⁷⁰ Marja Väisälän kirje äidille 5.3.1959. YVA. KA; Marja Väisälän kirje äidille 12.4.1959. YVA. KA; Marja Väisälän kirje äidille 14.2.1960. YVA. KA.

²⁷¹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 9.2.1958. MVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 30.3.1958. YVA. KA.

²⁷² Hynninen 2002, 31.

Suuri työmäärä on muodostunut useiden suomalaisten naislähettien merkittäväksi ongelmaksi.²⁷³ Kiire ja suuri työmäärä ovat koetelleet lähettien jaksamista ja voimavaroja.²⁷⁴ Väisälän kirjeissä ei tule juurikaan esille, että suuri työmäärä olisi uuvuttanut häntä Swakopmundin koulukodissa. Väisälä toi usein kirjeissään esille, että hänen luontainen laiskuutensa auttoi häntä jaksamaan. Hänen mukaansa oli parempi fuskata töissä ja nukkua hyvin, kuin raataa ja suuttua lapsiin.²⁷⁵

*Väärinkäsitysten välttämiseksi mainitsen, etten minä vieläkään pysty todella liikarasittamaan itseäni työllä, sillä kun olen niin väsynyt, etten jaksa, silloin jätän hyvin yksinkertaisesti työni tekemättä ja menen nukkumaan.*²⁷⁶

Kirjeiden perusteella Väisälälle töiden tekemättä jättäminen oli keino suojata itseään uupumiselta. Seija Jalagin mukaan varsinkin kokeneet lähetit ymmärsivät levon ja työstä irrottautumisen merkityksen hyvinvoinnin ja työkyvyn ylläpitämisen kannalta.²⁷⁷ Liian suuren työmäärän karsiminen oli Väisälälle tietoinen keino oman hyvinvoinnin ylläpitämiseen.

Oshigambon lukiossa haasteena puolestaan oli pätevien opetusmateriaalien saatavuus. Lukiossa suoritettiin eteläafrikkalainen ylioppilastutkinto ja koulun toimintaa ohjasi eteläafrikkalainen bantukoulutusohjelma. Koulussa oli käytettävä vain bantuopiskelijoille hyväksytyjä kirjoja, jotka olivat yhdenmukaisia Etelä-Afrikan opetussuunnitelman kanssa.²⁷⁸ Väisälälle tuottivat varsinkin oppikirjat päänvaivaa koko työuran aikana Oshigambon lukiossa. Hän koki opettamisen vaikeaksi ilman kunnollisia ja oppilaiden tasoon nähden sopivia oppikirjoja. Lisävaikeuden toivat kurssien sisällöt ja vaatimukset, jotka vaihtuivat jatkuvasti. Uusia vaatimusten mukaisia oppikirjoja julkaistiin vuosia myöhemmin siitä ajankohdasta, jolloin muutokset olivat astuneet voimaan. Väisälä pyrki korjaamaan ongelmaa oppikirjojen kanssa siten, että hän alkoi

---

²⁷³ Helander 2001, 119.

²⁷⁴ Takkinen 2017, 44.

²⁷⁵ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 4.9.1952. MVA. KA; Marja Väisälän kirje ystäville 15.2.1953. MVA. KA.

²⁷⁶ Marja Väisälän kirje ystäville 13.4.1952. MVA. KA.

²⁷⁷ Jalagin 2007, 307.

²⁷⁸ Kilpeläinen 2007, 19; Marja Väisälän kirje ystäville 7.2.1965. MVK. SLA. KA.

kääntää setänsä Kalle Väisälän suomenkielisiä oppikirjoja englanniksi ja teetti itse monisteita.²⁷⁹ Sopivien oppikirjojen puute ei ollut mitenkään tavatonta lähetystyössä. Useat lähetysseurat ja koulut kärsivät sopivien oppikirjojen puutteesta. Ongelmaa ratkottiin tuottamalla itse sopivaa materiaalia.²⁸⁰

Myös opettajapula oli Oshigambon lukiossa haaste. Väisälä kirjoitti jo ensimmäisen työvuotensa syksyllä, että opettajia tarvittaisiin koululle enemmän:

Yleensä lähetyksessä lasketaan, että meitä pitäisi olla kolme opettajaa kahta luokkaa kohti eli siis 1½ luokkaa kohti. Mutta kun opettajista on puute, tulee meidän koulussamme olemaan ensi vuonna 5 neljää kohti ja niistä kaksi hiljan maahan tullutta. Meille tulee kaikille hurjat tuntimäärät, minulla kaikkein kurjin, yli 40. [- -] Lahja ennustaa, että ensi vuonna on neljä valkoista ristiä Oshigambon hautuumaalla muistuttamassa meitä. Hän on varmaan – ehkä vaistomaisesti – unohtanut minut. Minä en nimittäin pysty puristamaan itsestäni työtä yli voimien, vaan sitten kun sitä on liikaa, joutuu opetus kärsimään.²⁸¹

Suuri työmäärä on ollut hyvin tavallista lähetystyöntekijöille. Eila Helanderin mukaan useat naislähetit ovat olleet nääntymäisillään työn alle, ja moni väsyi joko henkisesti tai fyysisesti. Sitkeä puurtaminen oli ”kunnon” lähetin tuntomerkki.²⁸² Tunnollinen lähetti ei sallinut itselleen täydellistä lepoa.²⁸³ Väisälä ei lähteiden perustella sovi tunnollisen ja kunnon muottiin. Väisälä oli hyvin tietoinen jaksamisensa rajoista ja piti huolen, ettei rajoja ylitetty. Tutkimuskirjallisuuteen peilaten Väisälän toimintapa näyttää olleen jopa poikkeuksellinen lähetystyöntekijöiden keskuudessa.

Kirjeistä on vaikea tulkita, miten opettajapula vaikutti Väisälään. Hän kirjoitti opettajapulasta ensimmäisten vuosien aikana, mutta tämän jälkeen hän ei asiasta enää kirjoittanut. Kirjeiden perusteella Väisälä ei liikarasittanut itseään.

---

²⁷⁹ Marja Väisälän kirje vanhemmille 21.2.1967. YVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille ja Kalle Väisälälle 9.7.1967.

²⁸⁰ Ks. esim. Lehtonen 1999, 93–94, 154–155; Robert 1996, 111; Hynninen 2002, 26–27, 85.

²⁸¹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.11.1963. MVA. KA.

²⁸² Helander 2001, 119, 123.

²⁸³ Jalagin 2007, 301.

Hän edisti omaa jaksamistaan täysin samalla tavalla kuin Swakopmundin koulukodissa: tuntien suunnittelu oli parempi tehdä pintapuolisesti, kuin rasittaa itseään liikaa. Toimintatapa heijastui kuitenkin opetuksen laatuun ja oppilaiden edistymiseen, joka oli Väisälän työuran yksi keskeisimmistä ongelmista.

2.2. Sosiaalinen työympäristö osana työhyvinvointia

Sosiaalinen hyvinvointi on yksi työhyvinvoinnin osa-alueista. Siihen kuuluvat suhteet ja suhtautuminen muihin ympärillä oleviin ihmisiin.²⁸⁴ Swakopmundin koulukodissa Väisälän sosiaalinen työympäristö koostui koulukodin emännästä, oppilaista ja paikallisista apulaisista. Hänellä oli myös ympärillään vaihteleva määrä muita lähetystyöntekijöitä, jotka avustivat koulun opetustyön järjestämisessä. Oshigambon lukiossa sosiaalinen työympäristö taas koostui pääasiassa oppilaista ja muista koulun opettajista. Tämän lisäksi sosiaaliseen työympäristöön kuuluivat oppilaiden vanhemmat, muut lähetystyöntekijät sekä muut työympäristössä olevat ihmiset, kuten paikallinen väestö.

2.2.1. Jatkuvasti muuttuva työyhteisö

Swakopmundin koulukodin henkilökuntaan kuuluivat Marja Väisälä, koulukodin emäntä sekä mahdollisuuksien mukaan ambomaalainen apulainen.²⁸⁵ Emännän tehtävänä oli pääasiassa talouden hoito. Tämän lisäksi emäntä huolehti paikallisen apulaisen ohjaamisesta, ostoksilla käymisestä sekä lasten kasvattamisesta yhdessä koulukodin opettajan kanssa.²⁸⁶ Koulukodin ensimmäisenä emäntänä toimi diakonissa Ilmi Laitinen, joka oli asunut terveydellisten syiden takia Swakopmundissa jo vuodesta 1948 lähtien. Laitinen oli työskennellyt koulukodin emäntänä jo muutaman vuoden ennen Väisälän saapumista työkentälle.²⁸⁷

Alusta lähtien Väisälän ja Laitisen välillä oli havaittavissa kitkaa. Ongelmana olivat Väisälän ja Laitisen toisistaan poikkeavat luonteet, ihanteet,

---

²⁸⁴ Salovaara & Honkonen 2013, 19.

²⁸⁵ Seppänen 1994, 40.

²⁸⁶ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 4.3.1951. MVK. SLA. KA.

²⁸⁷ Seppänen 1994, 57; Marja Väisälän kirje ystäville 13.2.1950. MVA. KA; Marja Väisälän kirje ystäville 1.10.1950. YVA. KA.

menettelytavat sekä näkemykset koulukodin lasten kasvattamisesta.²⁸⁸ Väisälä kirjoitti tilanteesta äidilleen seuraavalla tavalla:

*Tämä elämä Ilmin kanssa on ollut minulle hyvin terveellistä luonteenkasvatusta: olen joutunut toimimaan itsenäisemmin, kun toinen on henkisesti niin erilainen, ettei häneltä voi saada tukea.*²⁸⁹

Seija Jalagin on tutkimuksessaan 1900-luvun alun suomalaisista naislähetteisistä Japanissa todennut, että evankelisen herätysliikkeen ensimmäisten lähettien välillä syntyi konflikti persoonallisten ominaisuuksien ja työhön liittyvien erilaisten käsitysten vuoksi. Konfliktia pyrittiin ratkaisemaan monin tavoin, kuten erottamalla työntekijät toisistaan lähetyksentällä. Tilanne kärjistyi lopulta niin pahaksi, että yksi läheteistä päätti irtisanoutua tehtävästään.²⁹⁰ Myös Eila Helanderin mukaan lähettien keskinäisiä konflikteja on pyritty ratkaisemaan Suomen Lähetysseurassa työalueen sisäisillä siirroilla.²⁹¹ Väisälän ja Laitisen välistä tilannetta pyrittiin kuitenkin korjaamaan aluksi siten, että Väisälä pysytteli omassa huoneessaan ja molemmat saivat hoitaa rauhassa tehtäviään saman katon alla.²⁹²

Väisälän ja Laitisen välille tuli erimielisyyksiä myös työtehtäviin liittyvissä asioissa. Väisälän mielestä Laitisella oli vähän työtä koulukodin emäntänä, mutta Laitinen vaikutti silti olevan rasittunut työtaakan alla. Laitinen oli ehdottanut, että Väisälä voisi hoitaa koulutyön ohella myös talouden. Väisälä oli vastustanut ehdotusta ja suuttunut tilanteessa. Väisälän mielestä ehdotuksen takana oli se, ettei Laitinen viihtynyt työssään ja olisi halunnut palata takaisin Ambomaalle. Tämän vuoksi Väisälä kirjoitti Suomeen ja pyysi Lähetysseuralta, että saisi toisen kodinhoitajan Laitisen tilalle. Väisälän mielestä hän mieluummin jäisi koulukotiin yksin lasten kanssa, kuin että Laitinen joutuisi jäämään emännäksi vasten tahtoaan.²⁹³

---

²⁸⁸ Marja Väisälän kirje omaisille 30.4.1950. YVA. KA; Marja Väisälän kirje omaisille 21.5.1950. YVA. KA; Marja Väisälän kirje omaisille 11.6.1950. YVA. KA.

²⁸⁹ Marja Väisälän kirje äidille 20.1.1951. YVA. KA.

²⁹⁰ Jalagin 2007, 124, 126, 133.

²⁹¹ Helander 2001, 65.

²⁹² Marja Väisälän kirje omaisille 13.5.1951. YVA. KA.

²⁹³ Marja Väisälän kirje äidille 20.1.1951. YVA. KA.

Väisälällä oli tarve myös itse ratkaista tilanne, jossa koulukodin emäntä ei ollut motivoitunut työhönsä. Hän kirjoitti keväällä 1951 hyvälle ystävälleen Sirkka Havakselle, että koulukodissa saattaisi olla pian emännän paikka auki, jos Laitinen pääsisi takaisin sairaanhoitotyöhön Ambomaalle. Väisälä yritti kirjeellään houkutella ystäväänsä koulukodin emännäksi. Väisälä kirjoitti, että ”olisi kivaa saada tänne joku, joka ottaisi emännyyden kutsumustehtäväkseen”.²⁹⁴ Kirjeen mukaan Väisälä halusi työparikseen sellaisen ihmisen, jonka kanssa hän tulisi toimeen ja joka oikeasti haluisi olla emäntänä koulukodissa. Väisälää ehkä myös huoletti, miten hän pärjäisi yksin, jos Laitinen lähtisi eikä tilalle löytyisi ketään toista.

Toukokuussa 1951 Ilmi Laitinen sairastui ja kärsi iskiaksesta.²⁹⁵ Myös koulukodin paikallinen apulainen Sakarias oli sairastunut, jonka vuoksi Väisälän oli yksin huolehdittava taloudenhoidosta ja opettamisesta. Väisälää tilanne hermostutti, koska hänen päätehtävänsä eli koulun pito kärsi. Hän ei pystynyt pitämään täysiä koulupäiviä, koska ei ehtinyt ja jaksanut valmistella oppitunteja.²⁹⁶ Heinäkuussa 1951 Laitinen lähti Swakopmundin koulukodista Ambomaalle.²⁹⁷ Varsinaista lähtöä ja syytä ei kirjeissä tuoda esille, mutta syy oli todennäköisesti toinen työtehtävä sairaanhoitotehtävissä tai heikentynyt terveys.

Vuonna 1952 koulukodin uudeksi emännäksi tuli lastentarhanopettaja Paula Rajalinna. Väisälän toiveena oli, että Rajalinna voisi auttaa häntä opetuksessa sekä lasten kanssa leikkimisessä.²⁹⁸ Marraskuussa 1951 Väisälä toivoi kirjeessä yhteistyön toimiva paremmin uuden emännän kanssa kuin edellisen.²⁹⁹ Rajalinnan ja Väisälän yhteistyö toimikin. Väisälä kuvaili Rajalinnaa ystäväksi, jolle hän voi olla avoin. Hänen mielestään oli suuri asia, että he tulivat toimeen keskenään.³⁰⁰

---

²⁹⁴ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 4.3.1951. MVK. SLA. KA.

²⁹⁵ Marja Väisälän kirje ystäville 13.2.1950. MVA. KA.

²⁹⁶ Marja Väisälän kirje omaisille 27.5.1951. YVA. KA.

²⁹⁷ Marja Väisälän kirje omaisille 5.8.1951. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 4.3.1951. MVK. SLA. KA.

²⁹⁸ Marja Väisälän kirje vanhemmille 21.10.1951. YVA. KA.

²⁹⁹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 11.11.1951. MVA. KA.

³⁰⁰ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 24.9.1952. MVA. KA.

Väisälä toivoi hartaasti, että Rajalinnasta tulisi hänen vakituinen työtoverinsa.³⁰¹ Ongelmaksi kuitenkin muodostui motivaation puute, koska Rajalinna ei pitänyt työtehtävästään emäntänä:

*Ikävä kyllä, että Paula ei ainakaan vielä tunne tätä työtä omakseen. Ymmärrän sen erittäin hyvin: hän on lastentarhaopettaja ja on toivonut pääsevänsä Ambomaalle, mustien pariin. Jää nyt sitten Swakopmundiin keittämään ja sukkaa parsimaan.*³⁰²

Työmotivaation puutteen lisäksi Rajalinnan terveys heikkeni.³⁰³ Väisälä kirjoitti, että tilanne aiheutti hänelle itselleen ”paha oloa”, eikä hän enää toivonut, että Rajalinna jäisi emännän tehtäviin. Väisälä toivoi saavansa tehtävään jonkun, joka todella pitäisi taloustöistä ja puuhaisi lasten kanssa.³⁰⁴ Vuonna 1954 Rajalinna siirtyi Ambomaalle muihin tehtäviin, jossa hän Väisälän kuuleman mukaan oli viihtynyt paremmin kuin Swakopmundin koulukodissa.³⁰⁵

Koulukodin ensimmäisen ja toisen emännän kohdalla työyhteisön ongelmana oli, etteivät emännät ole olleet motivoituneita tehtävänsä eivätkä viihtyneet työssään. Lisäksi molemmat kärsivät erilaisista sairauksista, jotka todennäköisesti vaikuttivat negatiivisesti motivaatioon ja työhön suhtautumiseen. Eila Helanderin mukaan Suomen Lähetysseuran naistyöntekijöiden jatkuvat siirrot tehtävästä toiseen ovat olleet yksi työtä ja työmotivaatiota haittaava tekijä. Naisten mielipiteitä työn järjestelystä ei aina ole otettu huomioon tai olosuhteet eivät mahdollistaneet niiden toteutumista. Henkilökohtaiset mieltymykset tai tehtävän hoitoon vetoaminen ei ole ollut riittävä perustelu, vaan työn ja yleisen edun on katsottu olevan lähetyskentällä lähettien toiveita tärkeämpi.³⁰⁶

Koulukodista näyttää puuttuneen yhteisöllinen ilmapiiri. Salovaaran ja Honkosen mukaan yhteisöllisyys on hyvinvoivan työyhteisön perusta. Yhteisöllisessä koulussa on hyvä työilmapiiri, opettajat viihtyvät ja välittävät

³⁰¹ Marja Väisälän kirje ystäville 17.4.1953. MVA. KA.

³⁰² Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 24.9.1952. MVA. KA.

³⁰³ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 24.9.1952. MVA. KA; Marja Väisälän kirje ystäville 15.2.1953. MVA. KA.

³⁰⁴ Marja Väisälän kirje vanhemmille 17.4.1953. YVA. KA.

³⁰⁵ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 17.5.1953. MVA. KA.

³⁰⁶ Helander 2001, 126-127.

toisistaan, ovat avoimia ja vuorovaikutuksessa keskenään.³⁰⁷ Tilanteessa pitää ottaa huomioon, että koulukodissa Väisälän työyhteisö oli varsin suppea. Kun yhteistyö emännän kanssa ei toiminut, niin tilalle ei ollut muitakaan helpottamassa tilannetta ja tarjoamassa toisenlaisia ihmissuhteita tai yhteistyömahdollisuuksia. Väisälän kirjeistä on kuitenkin vaikeaa tulkita, kuinka paljon koulukodin emäntien vaikeudet ja huono viihtyvyys vaikuttivat Väisälään ja hänen työhyvinvointiinsa. Kirjeiden perusteella hän selkeästi tarvitsi emäntää taloudenhoitoon, jotta hänelle jäisi aikaa opetuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Väisälä myös kaipasi työtoveria, jonka kanssa hän voisi olla läheinen. Hän kirjoitti ystävälleen, että kaipasi työtoveria, jonka kanssa voisi tehdä työtä yhdessä, johon voisi turvautua vaikeuksissa ja myös omissa henkilökohtaisissa asioissaan.³⁰⁸

Syksyllä 1954 Väisälä sai tiedon, että koulukodin kolmanneksi vakituiseksi emännäksi tulisi talousopettaja Suoma Korhonen. Väisälä toivoi hartaasti, että Jumala lähettäisi viimein koulukodin emännän tehtävään sopivan henkilön, ja toivoi juuri Korhosen olevan se oikea.³⁰⁹

*Suoma Korhonen on mukava ihminen. Hän ei haikaile sitä, mitä meiltä puuttuu, vaan käyttää oppiaan ja taitojaan saadakseen parhaan mahdollisen tuloksen siitä, mitä meillä on. Ajattelen ilomielin työtoveruutta hänen kanssaan.*³¹⁰

Korhonen toimi Swakopmundin koulukodin emäntänä vuosina 1955–1960.³¹¹ Väisälän kuvaukset Korhosesta ja heidän yhteistyöstään ovat pääasiassa positiivisia. Kuvausten määrä on kuitenkin hyvin vähäinen ottaen huomioon, että Korhonen työskenteli pitkän ajanjakson Väisälän kanssa. Vähäisten kuvausten perusteella voi olettaa, ettei Väisälän mielestä heidän yhteistyössään ollut mitään sellaista, joka oli kertomisen arvoista.

---

³⁰⁷ Salovaara & Honkonen 2013, 70–71.

³⁰⁸ Marja Väisälän kirje Liisalle 19.7.1954. YVA. KA.

³⁰⁹ Marja Väisälän kirje vanhemmille 19.7.1954. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Liisalle 19.7.1954. YVA. KA.

³¹⁰ Marja Väisälän kirje Liisalle 15.11.1955. YVA. KA.

³¹¹ Seppänen 1994, 119.

Vuonna 1960 koulukodin neljänneksi vakituiseksi emännäksi tuli kotitalousteknikko Irma Kokko.³¹² Hänestä tuli Väisälälle hyvin läheinen työtoveri. Väisälä piti Kokkoa taitavana taloudenhoitajana, joka huolehti myös ahkerasti lapsista. Tärkeimpänä asiana Väisälä piti sitä, että hänellä ja Kokolla oli hyvä yhteys keskenään ja heistä tuli ystävät.³¹³ Väisälä kirjoitti ystävälleen Sirkka Havakselle seuraavalla tavalla:

*Itsestäni olen huomannut, että vaikka olen luonnostani hyvin avoin, kuten Sinä tiedät, olen sittenkin tottunut täällä vuosien kuluessa pitämään vaihtuviin työtovereihin vain pinnallista yhteyttä. Olen toisinaan miettinyt, miltä tuntuisi, jos lähimpänä työtoverina olisi hyvä ystävä. Nyt sen tiedän. Se on sisäistä lepoa.*³¹⁴

Väisälälle oli selkeästi merkityksellistä, että hän oli saanut työparin, jonka kanssa yhteistyö ja yhdessä eläminen toimivat. Lähetystyöntekijät eivät pystyneet valitsemaan itse työtovereitaan lähetyskentällä.³¹⁵ Suomen Lähetysseurassa työskennelleitä naisia siirrettiin työalueelta toiselle melko usein. Se merkitsi jokaisella kerralla asuintovereiden vaihtoa, koska naiset asuivat yleensä tiivisti keskenään.³¹⁶ Väisälä itse vertasi koulukodin opettajan ja emännän suhdetta aviopareihin. Tähän suhteeseen kuuluvat yhteistalouden pito, yhdessä eläminen ja koulukodin kasvatettavat lapset.³¹⁷

*Minulla on ollut hyviä työtovereita, joista kaikkien paras on tämä nykyinen, mutta arvaat kyllä, ettei kahden ventovieraan ihmisen ole aina ollut helppo muodostaa perhettä, jonka turvissa lastenkin olisi hyvä olla. On siinä saanut sopeutua ja sovitella puolin jos toisinkin. Senkin olen saanut nähdä, ettei niitten toistenkaan ole aina ollut helppoa elää minun kanssani. Minulla taas on ollut se osa, että olen joutunut eläytymään ties miten monen työtoverin alkuvaikeuksiin.*³¹⁸

---

³¹² Seppänen 1994, 60, 119.

³¹³ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle MVK. SLA. KA.

³¹⁴ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 3.12.1961. MVK. SLA. KA.

³¹⁵ Seton 2013, 65.

³¹⁶ Helander 2001, 60.

³¹⁷ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 3.12.1961. MVK. SLA. KA.

³¹⁸ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 22.7.1962. MVK. SLA. KA.

Kirjeen perusteella Väisälä tiedosti, miten alkuaika lähetystyössä saattoi olla kuormittava uusille läheteille. Hän ymmärsi alkuaikojen vaikeudet, mutta samalla se näytti myös kuormittavan häntä. Väisälä ei myöskään ajatellut pelkästään itseään ja omaa työhyvinvointiaan, kun hän pohti koulukodin työyhteisön toimivuutta. Hänen mielestään oli tärkeää, että koulukodin työntekijät muodostivat toimivan ja hyvinvoivan työyhteisön, jossa myös lasten olisi hyvä ja turvallinen olla.

Swakopmundin koulukodissa emäntien vaihtuvuus oli suurta Väisälän aikana. Vuosina 1950–1963 vakinaisina emäntinä toimi neljä ja tilapäisinä emäntinä kuusi henkilöä.³¹⁹ Emännät olivat tärkeä osa koulukotia. Koulukodin emäntien sairastelu ja poissaolo vaikeuttivat Väisälän työtä. Tutkimuksen ensimmäisessä pääluvussa tuli ilmi, että Väisälän opetustyötä häytti pitkälti ajan puute. Opettaminen sekä opetuksen suunnittelu veivät häneltä paljon aikaa. Emäntien ollessa sairaana taloudenhoito jäi Väisälän tehtäväksi:

*Kyllä minä täällä hyvin jaksan. En tee työtä enempää kuin jaksan. Fuskaan opetuksessa. Lasten tähden olisi tärkeää, että tänne saataisiin mahdollisimman pätevä kodinhoitaja.*³²⁰

Väisälän kirjeiden perusteella koulukodin emäntien sairastelu ei suoraan vaikuttanut Väisälän jaksamiseen vaan enemmänkin opetuksen tasoon sekä suunnitteluajan vähyyteen. Väisälä tiesi oman jaksamisensa rajat eikä rasittanut itseään liikaa taloudenhoidon kanssa. Toisaalta huonosti ja hitaasti etenevä opetustyö sekä oppilaiden heikot oppimistulokset vaikuttivat Väisälään voimakkaasti, koska se sai hänet kokemaan itsensä huonoksi opettajaksi.

2.2.2. Äidillisyyttä ja kasvatusongelmia

Swakopmundin koulukodissa oli aluksi vain kolme oppilasta, kun Väisälä aloitti työuransa koulukodin opettajana.³²¹ Oppilaiden lukumäärä alkoi kasvaa ensimmäisten vuosien aikana, minkä jälkeen oppilasmäärä tasaantui. Väisälän työuran loppupuolella koulukodin oppilasmäärä alkoi jälleen kasvaa voimakkaasti, ja hänellä oli jo 19 oppilasta opetettavana. Oppilasmäärän

---

³¹⁹ Seppänen 1994, 119.

³²⁰ Marja Väisälän kirje äidille 23.9.1953. YVA. KA.

³²¹ Seppänen 1994, 40.

vaihteluun vaikuttivat esimerkiksi perheiden kotimaanlomat, uusien perheiden saapuminen lähetyskentälle ja lasten lähettäminen takaisin Suomeen.³²²

Väisälä kirjoitti usein koulukodin ensimmäisistä oppilaista. Kirjeissä hän kuvaa oppilaitaan ja koulukodin arkea. Keväällä 1950 kirjoitetuissa kirjeissä korostuvat oppilaiden kasvattaminen ja siihen liittyvät kysymykset:

Ensimmäinen toimenpiteeni kasvattajana oli hammasharjojen hankkiminen lapsille ja hammaslääkärissä käynti. Olen yritykseen oikein tyytyväinen. Harjoittelimme yhdessä harjan käyttöä ja nyt harjaaminen on tärkeä seremonia. [- -] Kaikki kasvatuskysymykset eivät kuitenkaan ole yhtä helppoja.³²³

Kirjeiden mukaan lasten kasvattaminen oli aluksi Väisälälle hankalaa. Koulukodin ensimmäinen emäntä, Ilmi Laitinen, oli asunut useamman vuoden ajan oppilaiden kanssa koulukodissa, joten lapset olivat hänelle ennestään tuttuja. Väisälän mielestä Laitinen osasi pitää hyvin kuria yllä. Itse hän tunsi syyllisyyttä siitä, että hän oli aivan liian pehmeä lasten kanssa eikä itse osannut osallistua yhtä paljon lasten kasvattamiseen.³²⁴

Lasten kasvattaminen ei todennäköisesti ollut Väisälälle ennestään tuttua, koska hänellä itsellään ei ollut lapsia. Kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä Väisälä kääntyi pääasiassa äitinsä puoleen. Hän kaipasi neuvoja siihen, miten lapsia tulisi kasvattaa, koska hänellä ja Laitisella oli hyvin erilaiset kasvatuskäsitelmät.³²⁵

Olen näinä päivinä usein muistellut Sinua Äiti, kun meillä on täällä ollut kasvatustilanteita. [- -] Ja silloin olen tietysti vertaillut Ilmi Laitisen kasvatustilanteita niihin, joihin olen itse tottunut eli siis Sinun, Äiti. Minusta tuntuu, että Sinä olit oikeudenmukainen,

---

³²² Marja Väisälän kirje vanhemmille 11.11.1951. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 27.5.1956. MVA. KA.

³²³ Marja Väisälän kirje omaisille 7.5.1950. YVA. KA.

³²⁴ Marja Väisälän kirje omaisille 7.5.1950. YVA. KA.

³²⁵ Marja Väisälän kirje omaisille 21.5.1950. YVA. KA.

*looginen, rauhallinen, joskin ehkä liiankin vakava. Ja sitten Sinulla oli äidin rakkaus.*³²⁶

Kirjeissä Väisälä yleensä kuvasi hyvin tarkasti kyseiseen kasvatukseen liittyvät lapset ja tapahtumat. Koska tässä tutkimuksessa on käytetty pelkästään Väisälän kirjoittamia kirjeitä, ei voi tietää, mitä Väisälän äiti kirjoitti hänelle kasvatustietämisen ratkaisuksi. Väisälä ei myöskään omista kirjeissään kiittänyt neuvoista tai kertonut, miten hän oli neuvoja työssään hyödyntänyt ja oliko niistä ollut jotain apua.

Väisälän ainoa huoli kasvatustietämisen ongelmissa ei ollut vain se, että miten hänen tulisi lasten kanssa toimia. Häntä hermostutti myös se, mitä oppilaiden vanhemmat ja muut ihmiset sanoivat tilanteesta, jos koulukodissa oli lasten kanssa hankaluuksia.³²⁷ Väisälä koki, että hänellä oli työssään suuri vastuu ja oli joskus aika masentavaa, kun joutui huolehtimaan lasten virheistä ja ongelmista.³²⁸ Väisälältä näyttää puuttuneen itseluottamus kasvattajana, koska hänelle merkitsivät paljon muiden ihmisten mielipiteet omasta toiminnastaan.

Väisälä toi myös esille, että häntä harmitti aina välillä oppilaiden vanhempien kasvatustyyli. Väisälän mukaan vanhemmat kasvattivat lapset huonosti tai jättivät kasvattamatta ollenkaan niin, että Väisälän ja koulukodin emännän piti kasvattaa lapset koulukodin hyvien tapojen mukaisesti.³²⁹ Koulukodissa eläminen ei ollut helppoa myöskään lapsille. Lapset asuivat pitkiä aikoja erossa perheestään ja kodistaan. Välimatkaa kodin ja koulukodin välillä oli noin tuhat kilometriä. Kalle Seppäsen mukaan joillekin lapsille koulukoti oli ahdistava paikka, koska tiukat säännöt ja koti-ikävä vaikeuttivat elämää pienessä yhteisössä.³³⁰ Kasvatustietämisen ongelmat eivät olleet aina seurausta siitä, että lapset olivat kurittomia tai huonosti kasvatettuja. Myös olosuhteilla ja ympäristöllä oli vaikutusta oppilaiden käyttäytymiseen ja kasvatustietämisen muodostumiseen.

Ensimmäisten työvuosien jälkeen Väisälä ei enää juurikaan kirjoittanut koulukodin oppilaista tai kasvatukseen liittyvistä kysymyksistä. Oppilaisiin

³²⁶ Marja Väisälän kirje omaisille 30.4.1950. YVA. KA.

³²⁷ Marja Väisälän kirje vanhemmille 21.10.1951. YVA. KA.

³²⁸ Marja Väisälän kirje vanhemmille 15.3.1953. YVA. KA.

³²⁹ Marja Väisälän kirje äidille 26.12.1957. YVA. KA.

³³⁰ Seppänen 1994, 96-98.

liittyvät kuvaukset muuttuvat hyvin mekaanisiksi selostuksiksi, jotka keskittyivät siihen, kuinka paljon koulukodissa oli oppilaita, minkä nimisiä ja ikäisiä he olivat ja millä luokka-asteella he opiskelivat. Tämän perusteella voidaan olettaa, että Väisälä oli luonut itselleen sellaiset kasvatukseen liittyvät näkemykset, joiden perusteella hän toimi eikä tarvinnut mielipiteitä tai neuvoja enää muilta. Hän myös todennäköisesti kehittyi ja alkoi luottaa itseensä kasvattajana. Väisälässä tapahtui kokemuksen kautta ammatillista kehittymistä. Ismo Ahon mukaan opettajien ammatilliseen kehittymiseen kuuluu itseluottamus sekä omien toimintatapojen kehittäminen.³³¹

Koulukodin opettajan työ oli hyvin erilaista kuin Suomessa asuvien kollegoiden. Väisälän työ ei rajoittunut pelkästään oppituntien pitämiseen, vaan hän myös asui oppilaiden kanssa, koska koulu oli sisäoppilaitos. Väisälän mukaan hän tiesi enemmän oppilaiden yksityiselämästä ja todellisesta maailmasta kuin tavallinen oppikoulun opettaja.³³² Koulukodin emännän kanssa hän oli oppilaiden lähin aikuinen. Väisälä kirjoitti vanhemmilleen roolistaan, jonka hän koki koulukodissa:

*Olen todella iloinen siitä, että saan näin olla äitinä pikkuisille.*³³³

Väisälä kirjoitti usein, että koki olevansa koulukodin oppilaille äiti, koska pienessä koulukodissa oppilaan ja opettajan välinen suhde oli paljon läheisempi kuin tavallisessa koulussa.³³⁴ Hän kirjoitti, että koki saavansa työstään korvaukseksi sellaista, mistä tavallinen opettaja jäisi paitsi, kuten lasten rakkaus ja yhteinen vapaa-aika.³³⁵ Kirjeiden perusteella Väisälä nautti roolistaan äitinä sekä koki arvokkaaksi sen, että hänellä oli hyvin läheinen suhde oppilaiden kanssa.

Vaikka Väisälä toi usein esille sen, että hän oli iloinen saadessaan olla äiti koulukodin oppilaille, rooli ei ollut kuitenkaan aina helppoa hänelle. Väisälän oli välillä vaikeaa luoda läheistä suhdetta oppilaiden kanssa. Ongelmia tuottivat

---

³³¹ Aho 2011, 113, 135.

³³² Marja Väisälän kirje vanhemmille 15.3.1953. YVA. KA.

³³³ Marja Väisälän kirje vanhemmille 16.8.1953. YVA. KA.

³³⁴ Marja Väisälän kirje vanhemmille 15.3.1953. YVA. KA.

³³⁵ Marja Väisälän kirje ystäville 13.4.1952. MVA. KA.

esimerkiksi oppilaiden persoonallisuus ja käyttäytyminen, jonka vuoksi Väisälän oli vaikea suhtautua positiivisesti kaikkiin oppilaisiin.³³⁶

*Teinpä minä mitä tahansa, mikään ei ole hyvin. Ja täytyy myöntää, etten ole malliopettaja enkä malli-ihminen, joten loukkaantumiseen kyllä on syytä, kun toinen on äärimmäisen yliherkkä. [- -] vaikka minä ymmärrän asian, en kuitenkaan jaksa sisimmässäni rakastaa ja antaa anteeksi ja unohtaa niin kuin äidit tekevät vastaavassa tilanteessa ja niin kuin opettajan tulisi tehdä. Pitäisi rakastaa odottamatta vastarakkautta.*³³⁷

Edellinen lainaus Väisälän kirjeestä on selkeä poikkeus muihin kirjeisiin verrattuna. Kirjeisiin on kuvattu hyvin vähän negatiivissävytteisiä asioita oppilaista tai Väisälän ja oppilaiden välisistä konflikteista. Voi olla, että vastaavia tilanteita on ollut ja Väisälä on tarkoituksella jättänyt tällaisista asioista kirjoittamatta. Todennäköisempää kuitenkin on, että yhteistyö oppilaiden kanssa sujui hyvin.

Oshigambon lukiossa Väisälä oli hyvin paljon vähemmän tekemisissä oppilaidensa kanssa kuin Swakopmundin koulukodissa. Tähän vaikutti pääasiassa se, että Väisälä ei asunut samalla tavalla tiiviisti oppilaidensa kanssa, vaan näki heitä pääasiassa vain oppitunneilla. Lukion oppilaat olivat myös paljon vanhempia kuin Swakopmundin koulukodin oppilaat. Kun Väisälä aloitti lukiossa opettajana vuonna 1963, hänen oppilaistaan nuorin oli 24-vuotias ja vanhin 34-vuotias.³³⁸ Useat olivat perheellisiä ja monet jo valmiita kansakoulun opettajia.³³⁹

Väisälä pääsi tutustumaan oppilaisiin paremmin luokan ulkopuolella ollessaan lukion johtajana. Hän koki johtaja-aikana arvokkaimmaksi sen, että hänellä oli läheisempi kosketus oppilaisiin. Väisälällä oli myös työuransa aikana omia

---

³³⁶ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 11.11.1951. MVA. KA; Marja Väisälän kirje äidille 14.9.1952. YVA. KA.

³³⁷ Marja Väisälän kirje äidille 14.9.1952. YVA. KA.

³³⁸ Marja Väisälän kirje vanhemmille 14.12.1963. YVA. KA.

³³⁹ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.9.1963. MVA. KA.

luokkia, joiden luokanvalvojana hän oli.³⁴⁰ Oman luokkansa oppilaita hän kutsui kylään, jotta pääsi keskustelemaan ja tutustumaan heihin paremmin.³⁴¹

Väisälä käsittelee Oshigambon lukiossa kirjoitetuissa kirjeissä hyvin vähän oppilaitaan sekä hänen ja oppilaiden välisiä suhteita. Pääasiassa hän kuvailee kokonaisten luokkien edistymistä opinnoissa ja joskus harvoin yksittäisten oppilaiden menestystä tutkintokokeissa tai jatko-opinnoissa.³⁴² Vasta työuran loppupuolella Väisälä kirjoittaa muutaman kerran ongelmista oppilaiden kanssa:

Nämä kolme, jotka minulla nyt on ovat lahjakkaita poikia kaikki, mutta heilläkin on vaikeutensa. Heillä on jokin kumma pelko ja epäluulo opettajaa kohtaan, masentuminen tai mikä lie. Heitä on vaikea opettaa, sillä uudestaan ja uudestaan tunnista tulee opettajan yksinpuheltua tai ”hyvää päivää – kirvesvartta” – tyylinen ”keskustelu”. En tiedä, mistä se johtuu, sillä saatan puhella luontevasti kunkin kanssa erikseen, kun he tulevat jollekin asialle, ja myös kaikkien kanssa yhdessä, kun he ovat luonani kylässä.³⁴³

Väisälän kuvaamat ongelmat oppilaiden kanssa liittyivät siihen, että vuorovaikutus oli vähäistä oppitunneilla ja oppilaat vaikuttivat olevan haluttomia oppimaan. Tämä sai Väisälän kokemaan, että oppilaat epäilivät ja kyseenalaistivat hänen opetuskykyänsä.

Kirjeiden vähäisistä kuvauksista ei juurikaan välity miten Väisälän ja oppilaiden välinen suhde sekä vuorovaikutus vaikuttivat hänen työhyvinvointiinsa Oshigambon lukiossa. Väisälä toi kirjeissään esille, että halusi tutustua oppilaisiin paremmin ja olla heidän kanssaan lähemmin tekemisissä. Oppilaiden ja opettajan välinen suhde näyttää kuitenkin jääneen etäiseksi ja vuorovaikutus vähäiseksi verrattuna Swakopmundin koulukotiin. Kirjeiden perusteella vaikuttaa siltä, että vuorovaikutus keskittyi pääasiassa luokassa tapahtuvaan kommunikoitiin ja ongelmia oli hyvin vähän.

---

³⁴⁰ Marja Väisälän kirje äidille 21.8.1965. YVA. KA.

³⁴¹ Marja Väisälän kirje äidille 16.5.1967. YVA. KA; Marja Väisälän kirje äidille 23.8.1969. YVA. KA.

³⁴² Esim. Marja Väisälän kirje vanhemmille 1.12.1966. YVA. KA; Marja Väisälän kirje omaisille 4.2.1968. YVA. KA.

³⁴³ Marja Väisälän kirje äidille 23.8.1969. YVA. KA. Ks. myös Marja Väisälän kirje äidille 29.8.1971. YVA. KA.

2.2.3. Muut sosiaaliset suhteet

Oshigambon lukiossa Väisälän lähimmät työtoverit olivat koulun muut opettajat. Kirjeiden kuvaukset Oshigambon lukion muista opettajista ovat kuitenkin vähäiset. Muista opettajista kirjoitetut kirjeet painottuvat lähinnä kuvauksiin siitä, keitä lukiossa oli opettajina ja mitä aineita he opettivat.³⁴⁴ Vähäisiin kuvauksiin vaikutti todennäköisesti se, että opettajat tapasivat toisiaan hyvin vähän koulupäivän aikana. Lukiossa ei ollut juurikaan välitunteja tai opettajahuonetta, jossa opettajat olisivat voineet tavata. Väisälä kirjoitti, että mahdollisten välituntien aikana hän yleensä pyrki käymään kotonaan.³⁴⁵

Työtovereistaan Väisälä kirjoitti eniten lukion johtaja Tauno Tirrosta. Väisälä oli alun perin tullut sijaiseksi Tirroksen tilalle tämän kotimaanloman vuoksi.³⁴⁶ Vuonna 1965, Tirroksen paluun jälkeen Väisälä kirjoitti, että Tirronen oli ollut positiivinen tuttavuus, jonka kanssa hän on tullut toimeen erinomaisesti.³⁴⁷

Luulin, että Tirronen on semmoinen, joka ei puhu kenellekään mitään, päättää vain "itse tykönänsä", mitä tehdään, ja ilmoittaa päätökset opettajakunnalle. Erehdys. Päinvastoin, hänelle saa itsekukin huolehti esittää ajatuksiaan, vaikka hän ei vartavasten juuri kutsu opettajakokouksia. – ettei aikaa haaskatuksi.³⁴⁸

Väisälän kuvaamaa toimintaa kutsutaan osallisuudeksi. Osallinen opettaja voi tuoda esille omia mielipiteitään, jonka vuoksi hän kokee itsensä merkittävänä osana yhteisöä.³⁴⁹ Väisälä ilmiselvästi arvosti Tirrosta johtajana, koska tämä oli avoin uusille ajatuksille ja huomioi muiden opettajien mielipiteet päätöksissä. Väisälä kuitenkin kirjoitti, että hänellä ja Tirroksella oli hyvin erilaiset näkemykset opiskelusta, opetustavoista, oppikirjoista ja kurssien sisällöistä. Tästä huolimatta Tirronen antoi jokaiselle opettajalle vapauden toteuttaa opetusta omalla tavallaan eikä puuttunut siihen.³⁵⁰ Tirronen pystyi johtajana luomaan

---

³⁴⁴ Esim. Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 21.9.1963. MVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 27.2.1964. YVA. KA.

³⁴⁵ Marja Väisälän kirje äidille 30.5.1965. YVA. KA.

³⁴⁶ Kilpeläinen 2007, 14.

³⁴⁷ Marja Väisälän kirje Ruth Vallisaarelle 28.8.1965. YVA. KA.

³⁴⁸ Marja Väisälän kirje vanhemmille 10.10.1965. YVA. KA.

³⁴⁹ Salovaara & Honkonen 2013, 39.

³⁵⁰ Marja Väisälän kirje Ruth Vallisaarelle 28.8.1965. YVA. KA.

positiivisen työyhteisön ja työilmapiirin, jossa lukion opettajat pystyivät toteuttamaan itseään haluamallaan tavalla. Tällä on varmasti ollut vaikutusta Väisälän työhyvinvointiin.

Yksin työalueelle saapunut lähetti joutui luomaan kaikki sosiaaliset suhteet alusta.³⁵¹ Kirjeiden perusteella Väisälän ystäväpiiri niin Swakopmundissa kuin Oshigambossa oli pieni. Sosiaaliset suhteet rajoittuivat pitkälti oppilaisiin ja muihin koulukodin sekä lukion opettajiin, kuten hän kuvasi kirjeessään ystävälleen Sirkka Havakselle:

Olen kai ennenkin sanonut että kaipaen täällä toisinaan ihmistä. Tosin meillä on väkeä liikaakin, ja kaikki täällä asuvat ovat kyllä persoonallisuuksia aina lapsia myöten. Mutta lapsille olen opettaja, Suomalle vanhempi työtoveri, matkustavaisille tämän talon isäntä. Meillä puhutaan kyllä paljon, mutta niin harvoin mitään uutta. Ja harvoin on tilaisuus itsekkin olla ihan vain ihminen, sellainen kuin on, niin Sinulle saa olla vanha Maru.³⁵²

Lähetystyössä ystävyysuhteet on ollut pakko luoda niiden ihmisten kanssa, joita työalueella on ollut tarjolla. Lähettyyhteisön merkitys on korostunut, varsinkin niille läheteille, joiden koti oli myös työpaikka.³⁵³ Vaikka työympäristön puolesta Väisälällä oli ympärillään paljon muita ihmisiä, koki hän silti kaipaavansa läheisiä ihmisiä, joiden kanssa voisi olla täysin oma itsensä. Kirjeiden perusteella Väisälällä oli koulukodin ulkopuolisia ystäviä vain muutamia saksalaisia.³⁵⁴

Suomalaisten naislähettien haasteena on ollut, että työpäivän jälkeen ei ole ollut aikaa eikä energiaa sosiaaliseen kanssakäymiseen.³⁵⁵ Väisälän molemmilla työalueilla yhtenä vaikeutena ystävyysuhteiden solmimiselle oli se, että vapaa-aikaa oli vähän ja koulun ulkopuolella ei ollut juurikaan vapaa-ajan toimintaa, jossa hän olisi tavannut muita ihmisiä. Väisälän harrastukset koostuivat sellaisesta toiminnasta, jossa oli pääasiassa mukana muita lähetystyöntekijöitä

---

³⁵¹ Helander 2001, 65.

³⁵² Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 5.7.1959. MVK. SLA. KA.

³⁵³ Helander 2001, 63, 65.

³⁵⁴ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 31.1.1951. MVK. SLA. KA.

³⁵⁵ Helander 2001, 78.

tai koulun oppilaita. Swakopmundissa Väisälä kävi saksalaisessa kirkossa ja raamattupiirissä. Väisälä lauloi myös suomalaisten lähetystyöntekijöiden sekakuorossa, jonka johtajanakin hän toimi.³⁵⁶ Oshigambossa Väisälä taas piti lukion oppilaille kuoroa, opiskeli muiden opettajien kanssa paikallista ambokieltä Tauno Tirrosen tai koulun paikallisen opettajan johdolla sekä osallistui lähetystyöntekijöiden raamattupiiriin.³⁵⁷ Väisälän vapaa-ajan harrastukset rajoittuivat samaan sosiaaliseen ympäristöön kuin koulussakin, jonka vuoksi koulun ulkopuolisia ystävyysuhteita ei esimerkiksi paikallisten kanssa juurikaan muodostunut.

Toisena haasteena oli vieras kieli. Eila Helanderin mukaan yhteydenpito oman kansallisuus- ja kieliryhmän ulkopuolelle tuotti vaikeuksia monille läheteille, koska vierasta kieltä ei osattu.³⁵⁸ Puutteellinen kielitaito hankaloitti kanssakäymistä paikallisten kanssa ja vaikeutti läheisten ihmissuhteiden syntymistä.³⁵⁹ Swakopmundissa oli paljon saksalaisia, joista muutaman kanssa Väisälä ystävystyi. Väisälä kirjoitti, että kommunikaatio oli vaikeaa, koska hän puhui omasta mielestään kankeasti saksaa ja korvasi puhetta paljon ilmeillä ja eleillä.³⁶⁰ Myös Ambomaalla Väisälällä oli vähän ystäviä koulun ulkopuolella, mihin vaikutti se, ettei Väisälä osannut paikallista kieltä ndongaa. Hän kirjoitti, ettei ollut tutustunut edes lähimpiin naapureihinsa kielitaidottomuuden vuoksi ja koki olevansa koulun ulkopuolella muukalainen.³⁶¹ Väisälän kokemukset eivät olleet mitenkään poikkeuksellisia lähetystyössä. Mirja Takkisen mukaan myös lähetystyöntekijä Koivulla oli vastaavia tuntemuksia. Koivu koki olevansa muukalainen paikallisten keskellä. Hänellä ei ollut juurikaan läheisiä ihmissuhteita paikallisten kanssa eivätkä yksinäisyyden tunteet olleet hänelle

---

³⁵⁶ Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 4.3.1951. MVK. SLA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 25.11.1955. MVA. KA; Marja Väisälän kirje vanhemmille 8.3.1958. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 7.12.1958. MVK. SLA. KA.

³⁵⁷ Marja Väisälän kirje äidille 17.10.1964. YVA. KA; Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 6.5.1965. MVA. KA; Marja Väisälän kirje Ruth Vallisaarelle 30.5.1965. YVA. KA.

³⁵⁸ Helander 2001, 86.

³⁵⁹ Takkinen 2017, 23–24.

³⁶⁰ Marja Väisälän kirje Liisa Helmiselle 24.9.1952. MVA. KA.

³⁶¹ Marja Väisälän kirje vanhemmille 19.6.1968. YVA. KA.

epätavallisia.³⁶² Väisälä ei kuitenkaan tuonut esille, että hän oli yksinäinen. Hän pikemminkin nautti siitä, että sai välillä olla ihan rauhassa yksin.³⁶³

Lähetystyössä läheisiltä saadut kirjeet olivat hyvin odotettuja ja arkipäiväisistä asioista kuuleminen oli tärkeää.³⁶⁴ Perheen ja ystävien tuki oli tärkeää naisläheteille. Erityisesti niille lähetystyöntekijöille, jotka olivat työalueella ilman perhettään tai rakkaita.³⁶⁵ Koko Väisälän työuran aikana kirjeenvaihto oli tärkeä tapa sosiaaliseen kanssakäymiseen, koska koulun ulkopuolisia sosiaalisia suhteita oli vähän. Väisälä kirjoitti hyvin aktiivisesti varsinkin vanhemmilleen ja muutamalle ystävälle, joiden kanssa hän oli pitänyt yhteyttä opiskeluajoista lähtien.³⁶⁶

Ismo Ahon mukaan opettajan työssä selviytymisen kannalta läheiset ovat merkittävässä asemassa, koska heiltä saa tukea ja voimia jaksamiseen. Läheisille voi kertoa luottamuksella niin myönteisistä kuin kielteisistä ja ikävistäkin asioista.³⁶⁷ Väisälän työhyvinvoinnin kannalta kirjeenvaihdon merkitys oli varmasti suuri. Vastaanottajat muodostivat tukiverkoston, joille Väisälä pystyi kertomaan niin positiivisista kuin negatiivisistakin asioista. Kirjeiden kautta Väisälä pystyi pyytämään myös neuvoa ja tukea erilaisiin itseään askarruttaviin asioihin. Kirjeiden kirjoittaminen oli Väisälälle kuin terapiaa, jonka kautta hän pystyi purkamaan omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan.

---

³⁶² Takkinen 2017, 19.

³⁶³ Esim. Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille 9.2.1958. MVA. KA; Marja Väisälän kirje Sirkka Havakselle 22.7.1962. MVK. SLA. KA.

³⁶⁴ Kena 2000, 313; Takkinen 2017, 26.

³⁶⁵ Seton 2013, 69.

³⁶⁶ Marja Väisälän kirje Tellervo Hemmille, Liisa Uotilalle, Sirkka Havakselle ja Marjatta Alavuolle 13.11.1966. MVK. SLA. KA.

³⁶⁷ Aho 2011, 145.

LOPPULAUSE

Tässä tutkielmassa on keskitytty lähetystyöntekijä Marja Väisälään, joka toimi opettajana Swakopmundin koulukodissa ja Oshigambon lukiossa vuosina 1950–1972. Väisälä teki pitkän ja vaiherikkaan työuran opettajana kahdessa Suomen Lähetysseuran koulussa nykyisen Namibian alueella. Tutkielman tarkempana tarkastelun kohteena oli Marja Väisälän työhyvinvointi, joka jaettiin kolmeen osa-alueeseen: ammatti-identiteetti, työympäristö ja jaksaminen.

Tutkimuksen lähtökohtoina olivat Väisälän itse kirjoittamat kirjeet perheelle ja läheisille ystäville. Väisälä kirjoitti varsinkin vanhemmilleen hyvin ahkerasti, jonka vuoksi lähdeaineisto oli hyvin laaja ja kattoi koko hänen työuransa. Kirjeet olivat Väisälälle tärkeä tapa ylläpitää sosiaalisia suhteita läheisiin Suomessa, reflektoida omaa toimintaansa sekä avautua henkilökohtaisista kokemuksistaan, ajatuksistaan ja tuntemuksistaan. Lähdeaineiston selkeä vahvuus oli juuri kohdeyleisö, jolle kirjeitä kirjoitettiin. Väisälä pystyi olemaan läheisilleen hyvin avoin: hän kertoi kirjeissä hyvin suoraan, jos joku asia vaivasi hänen mieltään. Toisaalta pitkään jatkunut kirjeenvaihto vaikutti siihen, että kirjeistä tuli varsinkin työuran loppupuolella hyvin mekaanisia selostuksia. Väisälä kotiutui työalueelleen ja työstä tuli rutiininomaista, jonka vuoksi samoista asioista ei tarvinnut kirjoittaa vuodesta toiseen. Tämä vaikutti selkeästi ammatti-identiteetin sekä sosiaalisten suhteiden tulkintaan.

Väisälän henkilökohtaiset kirjeet tarjosivat luonteensa vuoksi oivan tavan tarkastella opettajan hyvinvointia. Väisälälle oli tärkeää kertoa omasta hyvinvoinnistaan, minkä vuoksi siihen liittyvät osa-alueet korostuivat kirjeissä. Opettajan työhön ja jaksamiseen liittyvät seikat olivat keskeisiä teemoja Väisälän kirjeissä koko työuran ajan. Tämän vuoksi työhyvinvointia ja siinä tapahtuvia muutoksia pystyi tarkastelemaan pitkältä aikaväliltä. Jälkeenpäin ajateltuna lähdeaineistona olisi ollut hyvä käyttää myös Väisälän vuosiraportteja sekä Lähetysseuran johdolle lähetettyjä kirjeitä. Niiden kautta olisi voinut saada lisätietoa Väisälän työhyvinvoinnista sekä siitä, miten hän yritti viestiä työnsä haasteista.

Opetustyöstä saadut kokemukset muokkasivat voimakkaasti Väisälän ammatti-identiteettiä hänen ensimmäisten työvuosiensa aikana Swakopmundin koulukodissa. Opetustyöhön liittyviä ongelmakohtia löytyi useita. Väisälän käyttämät opetusmenetelmät sekä substanssiosaaminen eivät olleet riittävällä tasolla työtehtävään nähden, minkä vuoksi hän koki itsensä ammattitaidottomaksi ja huonoksi opettajaksi. Lisäksi oppilaiden ikäjakauma oli laaja ja oppilaita oli paljon, jonka vuoksi yhdelle opettajalle laadukkaan ja kaikkia oppilaita huomioivan opetuksen järjestäminen oli hankalaa. Tämän vuoksi opetustyö ei edennyt halutulla tavalla.

Myös Oshigambon lukiossa ongelmat olivat miltei vastaavat. Oppilaat oppivat hyvin hitaasti ja oppimistulokset olivat kovin heikkoja koko Väisälän työuran ajan. Väisälän käsitys itsestään opettajana ei kirjeiden valossa muuttunut juuri ollenkaan. Suurin muutos tapahtui kuitenkin hänen suhtautumisessaan työn tuloksiin. Väisälä pystyi näkemään myös olosuhteiden tuottamat ongelmat eikä ajatellut ongelmien johtuvan vain hänestä itsestään.

Työympäristö oli selkein Väisälän työhyvinvointia haastava tekijä. Hänen työolosuhteensa olivat hyvin poikkeukselliset verrattuna tavallisten suomalaisten koulujen opettajiin. Swakopmundin koulukodin suurimpina ongelmakohtina kirjeistä nousivat esiin koulukodin asumisjärjestelyt, lasten aiheuttama melu sekä loma-aikojen puute. Työalueen vaihto näyttää olleen merkittävää Väisälän jaksamisen kannalta. Oshigambon lukiossa ongelmia näytti olleen vähemmän. Selkein haaste oli oppikirjojen puute, jota ratkaistiin valmistamalla oppimateriaali itse. Tämän lisäksi esille nousivat pula opettajista sekä vieras kieli. Kumpikaan edellä mainituista haasteista ei vaikuta olleen keskeisiä Väisälän lukiossa vietetyn työuran aikana, koska hän kirjoitti niistä vain ensimmäisten vuosien aikana.

Halusin ottaa tutkimuksessa esille myös sosiaalisen työympäristön, koska sillä on vaikutusta opettajien työhyvinvointiin. Väisälä kirjoitti kirjeissään niin positiivisista kuin negatiivisistakin sosiaalisista suhteista ja vuorovaikutuksesta, mutta ei avannut niiden vaikutusta hyvinvointiinsa tai jaksamiseensa. Lähteiden perusteella sosiaalisen työympäristön vaikutus Väisälän työhyvinvointiin jäi epäselväksi ja irralliseksi.

Sosiaalisesta työympäristöstä esille nousi selkeimmin yhteistyö. Väisälälle oli tärkeää, että koulukodin henkilökunnan sekä oppilaiden yhteistyö ja yhdessä eläminen toimivat. Emäntien kohdalla Väisälälle oli tärkeää saada työtoveri, jonka kanssa hän teki työtä yhdessä ja joka oli myös hänen luotettu ystävänsä. Väisälä oppi ajan myötä tyytymään siihen, ettei hänen toiveensa välttämättä toteutunut ja hänen piti toimia yhteistyössä monenlaisten ja vaihtuvien työtovereiden kanssa. Oshigambon lukiossa Väisälä taas kaipasi enemmän yhteistyötä opettajien kanssa. Lukiossa oli opettajien kesken positiivinen ilmapiiri, jossa jokainen sai toteuttaa opetusta haluamallaan tavalla. Kirjeiden perusteella yhteistyö oli kuitenkin vähäistä ja työ vaikutti olevan yksin puurtamista. Tämä vaikutti siihen, että Väisälä joutui pääasiassa pärjäämään opetukseen liittyvien ongelmien ja kysymysten kanssa yksin.

Lähteiden perusteella opettajan työ haastoi Väisälän jaksamista monin tavoin. Varsinaista työuupumista ei ollut havaittavissa, mutta jaksamista edistäviä keinoja löytyi useita. Väisälän ammatti-identiteetti oli tärkeä voimavara hänen jaksamisensa kannalta. Väisälä pystyi käyttämään kehittämiään ammatti-identiteettiä suojaavia keinoja, jonka avulla hän jaksoi tehdä pitkän työuran opetustyön haasteista huolimatta. Toisena jaksamista edistävänä keinona Väisälä käytti tietoista töistä irtautumista. Hän mieluummin jätti työt tekemättä tai teki ne pintapuolisesti, kuin rasitti itseänsä liikaa. Kolmantena seikkana oli kutsumus. Väisälä koki työnsä arvokkaaksi ja merkitykselliseksi, jonka vuoksi hän sitoutui tehtävään vahvasti ja jaksoi tehdä työtä vastoinkäymisistä huolimatta. Opetustyöstä tuli hänen elämäntehtävänsä, ja hän teki pitkän uran Suomen Lähetysseuran kouluissa.

Yleisesti tarkasteltuna Väisälän työhyvinvointi näyttää olleen hyvä. Hänen pitkällä työurallaan oli useita vaiheita, joissa hänen hyvinvointiaan haastettiin. Varsinkin Swakopmundin koulukodin viimeiset vuodet näyttävät olleen Väisälälle raskaita. Koko työuraa läpileikkaava teema oli kuitenkin työn tuoma ilo, jota Väisälä toi hyvin aktiivisesti kirjeissään esille. Työilo ja arvokkaaksi koettu opetustyö tukivat Väisälän työhyvinvointia ja auttoivat häntä jaksamaan vuodesta toiseen. Toisaalta pitää ottaa huomioon, että työhyvinvointi on subjektiivinen kokemus. Tutkijana jouduin saatavilla olevien lähteiden perusteella tekemään tulkintoja Väisälän työhyvinvoinnista. Tekemäni tulkinnat

eivät välttämättä kuvanneet Väisälän työhyvinvointia juuri siten, miten Väisälä ne todellisuudessa itse koki. Toisaalta ottaen huomioon miten suoraan Väisälä kirjoitti varsinkin uransa alkupuolella vanhemmilleen ja ystäville työstään ja kokemuksistaan, voisi olettaa, että työhyvinvointiin vaikuttavat ongelmat olisivat tulleet esiin myös tutkimuksessa käytetyistä lähteissä. Lähteissä ei ole kuitenkaan merkkejä pidempään jatkuneesta heikosta työhyvinvoinnista.

Tässä tutkimuksessa on käytetty pääasiassa suomalaisia opettajien työhyvinvointia käsitteleviä tutkimuksia. Suomalaisten opettajien työ ja työympäristö ovat hyvin erilaisia kuin mitä Väisälällä oli. Sekä tässä tutkimuksessa että aiemmissa tutkimuksissa oli paljon yhtymäkohtia, mutta Väisälän kokemuksia ei voi aivan suoraan tarkastella suomalaisten koulujen opettajien työhyvinvointiin liittyvien tekijöiden kautta. Väisälän kirjeistä nousivat esille hyvin poikkeukselliset olosuhteet, jotka vaikuttivat hänen työhyvinvointiinsa. Aiemmissa tutkimuksissa ei tule esille esimerkiksi kielitaidottomuuden, pätevien oppikirjojen puutteen, taloudenhoidosta huolehtimisen, loma-aikojen vähyden tai lasten kanssa asumisen vaikutusta opettajien työhyvinvointiin. Tältä osin tutkimus toi lisätietoa opettajien työhyvinvoinnista.

Tätä tutkimusta voisi laajentaa ottamalla huomioon myös oppilaiden henkilökohtaiset kokemukset ja näkemykset opettajien työhyvinvoinnista Suomen Lähetysseuran kouluissa. Opettajien hyvinvointi heijastuu myös hänen opetettavana oleviin oppilaisiin. Tämän vuoksi olisi mielenkiintoista tutkia, miten Väisälän ja muiden koulujen opettajien työhyvinvointi vaikutti oppilaiden hyvinvointiin, motivaatioon sekä oppimiseen.

LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS

I Painamattomat lähteet

KANSALLISARKISTO, Helsinki (KA)

Marja Väisälän arkisto

Biografinen aineisto 1916 –1989

Käsikirjoitukset ja muistiinpanot 1943–1972

Lähetetyt kirjeet 1947–1973

Suomen Lähetysseuran arkisto

Marja Väisälän henkilöarkisto 1950–1980

Yrjö Väisälän arkisto

Marja Väisälän kirjeet vanhemmilleen 1936–1972

Marja Väisälän kirjeet vanhemmilleen 1960–1973

II Painetut lähteet

Väisälä, Marja 1967: *Ambolukion lehtorina*. Suomen Lähetysseura. Helsinki.

Väisälä, Marja 1980: ”Suomalainen lähetystyö”. *Namibia – viimeinen siirtomaa*, s. 230-249. Toimittajat Kimmo Kiljunen & Marja-Liisa Kiljunen. Tammi, Helsinki.

III Lehdet

Turun Sanomat 8.5.2006

IV Elektroniset julkaisut

Ilmakirje. Kielitoimiston sanakirja.
<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?ListWord=ilmakirje&SearchWord=%2Akirj%2A&dic=1&page=results&UI=fi80&Opt=1> (Luettu 28.11.2019).

Työhyvinvointi. Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/tyohyvinvointi> (Luettu 23.4.2019).

Työhyvinvointi. Työterveyslaitos. <https://www.ttl.fi/tyoyhteiso/tyohyvinvointi/> (Luettu 23.4.2019).

V Tutkimuskirjallisuus

Aho, Ismo 2011: *Mikä tekee opettajasta selviytyjän?* Tampereen yliopisto, Tampere.

Almiala, Mariikka 2008: *Mieli paloi muualle: Opettajan työuran muutos ja ammatillisen identiteetin rakentuminen.* Joensuun yliopisto, Joensuu.

Beijaard, Douwe & Paulien C. Meijer & Nico, Verloop 2004: "Reconsidering Research On Teachers' Professional Identity." *Teaching and Teacher Education* 20, 2004, s. 107–128.

Estola, Eila & Syrjälä, Leena 2002: "Kutsumus". *Minussa elää monta tarinaa: Kirjoituksia opettajuudesta*, s. 85–98. Toimittaneet Hannu L.T. Heikkinen ja Leena Syrjälä. Kansanvalistusseura, Helsinki.

Eteläpelto, Anneli & Vähäsantanen, Katja 2006: "Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona". *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu*, s. 26–49. Toimittaneet Anneli Eteläpelto ja Jussi Onnismaa. Dark Oy, Vantaa.

Eteläpelto, Anneli 2007: "Työidentiteetti ja subjektiivisuus rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa". *Työ, identiteetti ja oppiminen*, s. 90–142. Toimittajat Anneli Eteläpelto, Kaija Collin ja Jaana Saarinen. WSOY, Helsinki.

Haaparanta, Heikki 2008: *Tietokoneet perusopetuksen opettajan arkipäivässä: Opettajentyöhyvinvoinnin, työuupumuksen ja koulun tietostrategioiden vaikutukset teknologia-asenteeseen.* TTY, Tampere.

Haikonen, Matti 1999: *Konflikteista aiheutuva stressi ja siitä selviytyminen opettajan työssä*. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos, Helsinki.

Hakanen, Jari & Bakker Arnold & Schaufeli Wilmar 2006: "Burnout and work engagement among teachers". *Journal of School Psychology* (43) 2006, s. 495–513.

Hakosalo, Heini 2015: "Modest witness to modernization: Finland meets Ovamboland in mission doctor Selma Rainio's family letters, 1921-1932". *Scandinavian Journal of History* 3 (40) 2015, s. 298–331.

Halldórsdóttir, Erla H. 2004: "Elämä kirjeissä". Suom. Heini Hakosalo. *Historiallinen elämä: Biografia ja historiantutkimus*, s. 172–185. Toimittaneet Heini Hakosalo, Seija Jalagin, Marianne Junila, Heidi Kurvinen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Heikkinen, Hannu L.T. 1998: "Kriisi opettaa". *Opettaja modernin murroksessa*, s. 93–109. Toim. Hannele Niemi. WSOY, Helsinki.

Heikkinen, Hannu L. T. 1999: "Opettajuus narratiivisena identiteettinä". *Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia*, s. 275-290. Toimittaneet Anneli Eteläpelto & Päivi Tynjälä. WSOY, Helsinki.

Helander, Eila 2001: *Kutsumus kantaa: Naislähetit Suomen Lähetysseuran työssä toisen maailmansodan jälkeen*. Suomen Lähetysseura, Helsinki

Hong, Ji Y. 2010: "Pre-service and beginning teachers' professional identity and its relation to dropping out of the profession". *Teaching and Teacher Education* 26 (8) 2010, s. 1530–1543.

Hynninen, Tiinamari 2002: *Liina Lindström opettajana Ambomaalla 1931–1963*. Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Jalagin, Seija 2007: *Japanin kutsu: Suomalaiset naislähetit Japanissa 1900–1941*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Kalimo, Raija & Toppinen, Salla 1997: *Työuupumus Suomen työikäisellä väestöllä*. Työterveyslaitos, Helsinki.

Kena, Kirsti 2000: *Eevat apostolien askelissa: Naislähetit Suomen Lähetysseuran työssä 1870–1945*. Suomen Lähetysseura, Helsinki.

Keravuori, Kirsi 2011: ”Itseoppineet ihmiset kirjeenkirjoittajina: Perhekirjeenvaihtoa 1860-luvun saaristossa”. *Kirjeet ja historiantutkimus*, s. 163–191. Toimittajat Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen ja Kirsi Vainio-Korhonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Keravuori, Kirsi 2012: *Itseoppineet kirjoittajat, kirjeenvaihdon kulttuuri ja kirjeet egodokumentteina. Tutkimus Janssonin laivuriperheen kirjeenvaihdosta 1860- ja 1870-luvulla*. Suomen historian lisensiaatintutkimus. Turun yliopisto.

Keskinen, Soili 1999: ”Opetustyössä jaksamisen keinoja”. *Hyvinvointi opetustyössä*, s. 51–61. Toim. Kristiina Heikkilä-Laakso. Työturvallisuuskeskus, Helsinki.

Kiljunen, Marja-Liisa 1980: ”Lounais-Afrikasta Namibiaksi”. *Namibia – Viimeinen siirtomaa*. s. 13–54. Toimittaneet Kimmo Kiljunen ja Marja-Liisa Kiljunen. Tammi, Helsinki.

Kilpeläinen, Niina 2007: *Suomen Lähetysseuran kasvatustavoitteet ja niiden toteutuminen Oshigambon lukiossa 1960-1980*. Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Koski-Heikkinen, Anne 2014: *Ammatillisen opettajan identiteetti ja auktoriteetti – Ammatilliset opettajat ja opiskelijat ideaalia ammatillista opettajuutta etsimässä*. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi.

Kukila, Tiia-Maria & Vihavainen, Jenni 2018: *Luokanopettajien kokemuksia työhyvinvoinnista ja sen edistämisestä: ”Työhyvinvointi on vähä laajempi käsite, se ei oo yhden päivän tunne tai mieliala”*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Kunnari, Kari & Pöyhönen, Olli 1998: *Kuuluuko kuri kouluun? Vanhempien käsityksiä kurista ja koulukasvatuksesta*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Könönen, Tatu 2018: *Ammatti-identiteetin rakentuminen eri uravaiheissa olevien luokanopettajien kuvaamana*. Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.

Lahtinen, Anu & Leskelä-Kärki Maarit & Vainio-Korhonen Kirsi & Vehkalahti Kaisa 2011: "Kirjeiden uusi tuleminen". *Kirjeet ja historiantutkimus*, s. 9–28. Toimittaneet Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen ja Kirsi Vainio-Korhonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Laine, Tuula 1998: "Opettajakin on ihminen". *Opettaja modernin murroksessa*, s. 110–119. Toim. Hannele Niemi. WSOY, Juva.

Laine, Tuula 2004: *Huomisen opettajat: Luokanopettajakoulutus ammatillisen identiteetin rakentajana*. Juvenes Print, Tampere.

Lakaniemi, Anne & Määttä, Sari 2005: *Opettajan työ ja voimavarat – Opettajien kokemuksia työyhteisön ja elämänhallinnan merkityksestä työssä jaksamiselle ja hyvinvoinnille*. Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto.

Lehtonen, Ella 2015: *"Kutsumustyöläiset"*. *Tutkimus opettajien työhyvinvoinnista*. Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

Lamminpää, Anne 1999: "Työterveyshuolto ja tyky-toiminta opetuslalla". *Hyvinvointi opetustyössä*, s. 105–111. Toim. Kristiina Heikkilä-Laakso. Työturvallisuuskeskus, Helsinki.

Lehtonen, Lahja 1999: *Schools in Ovamboland from 1870 to 1970*. Suomen Lähetysseura. Helsinki.

Manka, Marja-Liisa 2012: *Työnilo*. Sanoma Pro, Helsinki.

Miettinen, Kari 2010: "Maailmaa vai taivasta varten? "Sivistämismissio" Suomen Lähetysseuran Ambomaan koulutoiminnassa 1910–1939". *Kaikille kansoille: Lähetystyö kulttuurien vuoropuheluna*, s. 53-72. Toimittaneet Seija Jalagin, Olli Löytty ja Markku Salakka. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Moisalo, Veli-Pekka 2010: *Arjen johtaminen. Käytännön esimiestyötä*. Infor Oy, Vantaa.

Nissinen, Leena 2008: *Auttamisen rajoilla: Myötätuntouupumisen synty ja ehkäisy*. Edita, Helsinki.

Okkenhaug, Inger Marie 2002: *The quality of heroic living, of high endeavour and adventure: Anglican mission, women, and education in Palestine, 1888-1948*. Brill, Leiden.

Peltola, Matti 1958: *Sata vuotta suomalaista lähetystyötä: 1859–1959. 2: Suomen Lähetysseuran Afrikan työn historia*. Suomen Lähetysseura, Helsinki.

Pöyhtäri, Anna 2017: *Opettajan työhyvinvointia haastavat ja tukevat tekijät*. Kasvatustieteiden kandidaatin tutkielma. Oulun yliopisto.

Pöysä, Jyrki 2015: *Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura. Joensuu.

Rajala, Raimo 2001: *Stressinhallinta opettajien kertomuksissa: Onnistunut ja epäonnistunut stressinhallinta koulu yhteisössä*. Lapin Yliopistopaino, Rovaniemi.

Robert, Dana L. 1996: *American woman in mission. A Social history of their thought and practice*. Merver University Press, Georgia.

Sala, Eeva 1999: ”Puheviestintäergonomia opetustyössä”. *Hyvinvointi opetustyössä*, s. 75–83. Toim. Kristiina Heikkilä-Laakso. Työturvallisuuskeskus, Helsinki.

Salovaara Reija & Honkonen, Tiina 2013: *Voi hyvin, opettaja!* PS-kustannus, Jyväskylä.

Semple, Rhonda Anne 2003: *Missionary Women: Gender, Professionalism, and the Victorian Idea of Christian Mission*. The Boydell Press, Woodbridge.

Seppänen, Kalle 1994: *Swakopmundin suomalainen koulukoti ja yksityiskoulu Namibiassa 1945-1968*. Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Seton, Rosemary 2013: *Western Daughters in Eastern Lands: British Missionary Women in Asia*. Praeger, Santa Barbara, Denver ja Oxford.

Småberg, Maria 2005: *Ambivalent friendship: Anglican conflict handling and education for peace in Jerusalem 1920-1948*. Lund university, Lund.

Soilamo, Outi 2008: *Opettajan monikulttuurinen työ*. Turun yliopisto, Turku.

Stenberg, Katariina 2011: *Riittävän hyvä opettaja*. PS-kustannus, Jyväskylä.

Säntti, Janne 2007: *Pellon pientareelta akateemisiin sfääreihin: Opettajuuden rakentuminen ja muuttuminen sotienjälkeisessä Suomessa opettajien omaelämäkertojen valossa*. Suomen kasvatustieteellinen seura, Helsinki.

Takkinen, Mirja 2017: *Hiipuvat voimat: suomalaisten naislähettien uupuminen Kiinassa ja Ambomaalla 1900-luvun alussa*. Historian pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

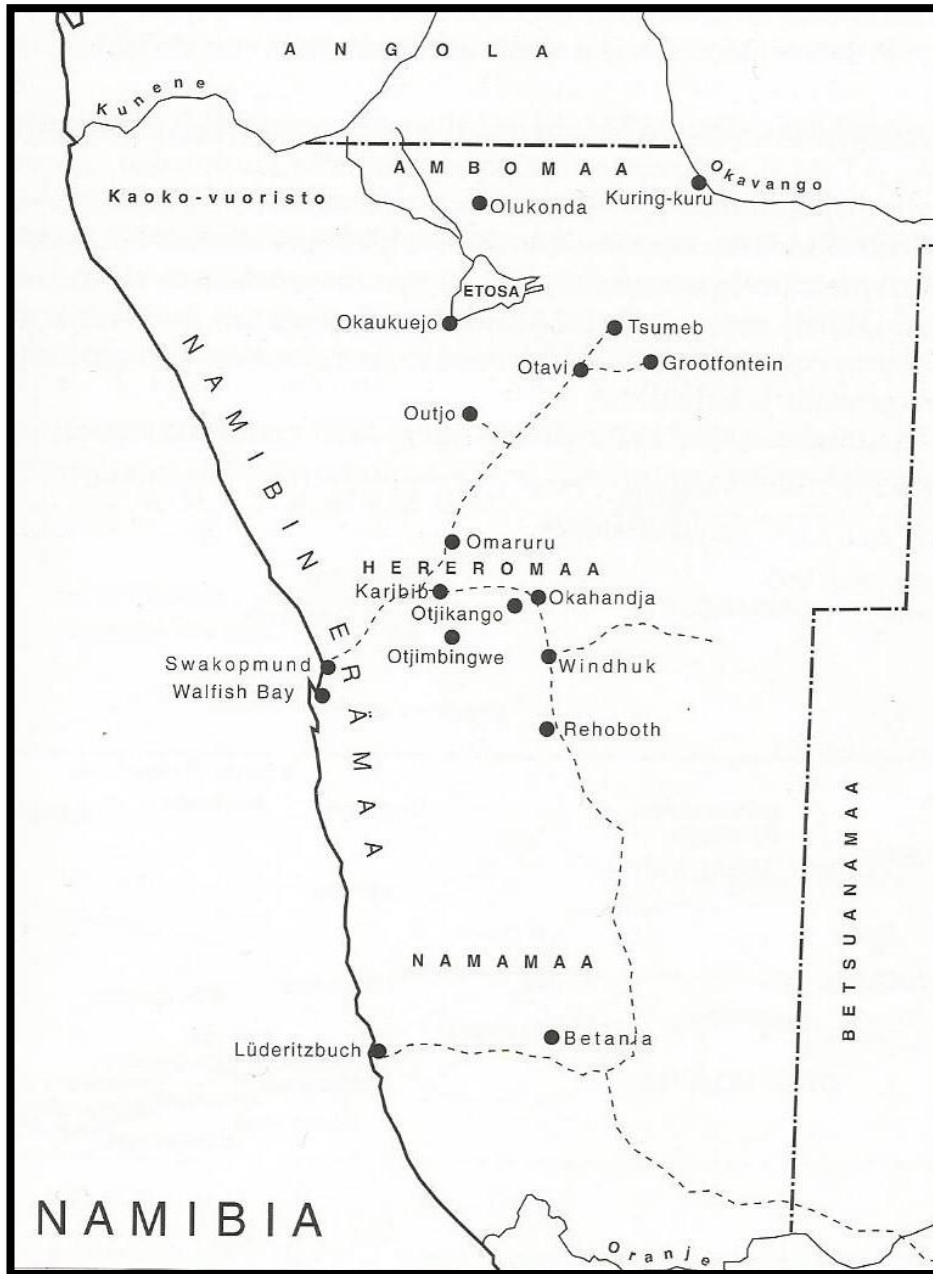
Tiilikainen, Moona 2018: *Luokanopettajien työssä jaksaminen työuran alkuvaiheissa*. Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Tourunen, Alisa 2018: *Työuupumus ja työhyvinvointi lastentarhanopettajan työssä*. Kasvatustieteiden kandidaatin tutkielma. Oulun yliopisto.

LIITTEET

Liite 1. Swakopmundin ja Ambomaan sijainnit nykyisen Namibian alueella.

Lähde: Kena, Kirsti 2000: *Eevat apostolien askelissa: Naislähetit Suomen Lähetyssseuran työssä 1870– 1945*. Suomen Lähetyssseura, Helsinki.